การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

นางสาวสุวดี อุปปินใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION MANAGEMENT STRATEGIES FOR BASIC EDUCATION INSTITUTIONS IN NORTHERN HIGHLAND AREAS

Miss Suwadee Ouppinjai

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Educational Administration
Department of Educational Policy, Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
โดย	นางสาวสุวดี อุปปินใจ
สาขาวิชา	บริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.สุรพล บัวพิมพ์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปองสิน วิเศษศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.สุรพล บัวพิมพ์)

..... กรรมการ
(ดร.ปิยพงษ์ สุเมตติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวดี อุปปินใจ: การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ. (THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION MANAGEMENT STRATEGIES FOR BASIC EDUCATION INSTITUTIONS IN NORTHERN HIGHLAND AREAS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ดร.สุรพล บัวพิมพ์, 256 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ และ (2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยใช้กรอบแนวคิดบันได 8 ขั้น ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ของ Sherry R. Arnstein เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือทั้ง 2 แห่ง พัฒนากลยุทธ์บริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้ เทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์โดยชุมชน ด้วยการการสนทนากลุ่ม ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า (1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือในปัจจุบันของโรงเรียนที่ 1 อยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นที่ 1 การจัดฉาก และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา ส่วนโรงเรียนที่ 2 อยู่ใน ระดับที่ 2 คือ ระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี หรือการมีส่วนร่วมบางส่วน ตั้งแต่ ขั้นที่ 3 ถึงขั้นที่ 5 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ การปรึกษาหารือ และ การทำให้พอใจ (2) กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก คือ 1) สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรในเพื่อพัฒนาการศึกษา 3) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) ควรมีการนำร่องการจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา 3) รัฐควรส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ภาควิชา นโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา บริหารการศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2553 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

#498478627 : MAJOR EDUCATIONAL ADMINISTRATION

KEYWORDS : PARTICIPATION MANAGEMENT STRATEGIES/ BASIC EDUCATION INSTITUTIONS

SUWADEE OUPPINJAI : THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION MANAGEMENT STRATEGIES FOR BASIC EDUCATION INSTITUTIONS IN NORTHERN HIGHLAND AREAS. ADVISOR : ASSOC.PROF. PRUET SIRIBANPITAK. Ph.D., CO-ADVISOR : SURAPOL BOAPIMP. Ed.D., 256 pp.

The objective of this research were (1) to explore the current state, problems, and obstacles of the community participation management of basic education institutions in the northern highland area and (2) to develop the community participation management strategies for the basic educational institutions. The conceptual framework was baseddon. Sherry R Arnstein's ladder of citizen participation. Collecting the needed data through the application of the observation, in-depth interview, and the current state of community participation of stake holders of two basic education institations. Develop the community the community participation management strategies by using the SWOT Analysis and TOWS Matrix, assessing the suitability of the strategies through questionnaires and focus group.

The research results indicated that (1) the current state of community participation management of the first basic educational institution was at level 1: non-participation including manipulation and therapy. The community participation management of the second school was at level 2 : degree of tokenism including informing, consultation, and placation. (2) there were four main community participation management strategies for the basic education institutions in the northern highland area as follows 1) establishing the community educational assembly, 2) supporting the community participation in the network for educational fund raising, 3) improving the leadership for community participation management, and 4) enhancing the community participation in curriculum and instructional development perpeetively. There were three recommendations 1) the pilot project for community educational assembly should be conducted; 2) the community participation for educational fund raising should be promoted; and 3) the knowledge based community participation management in education should be promoted by the state.

Department : Educational Policy, Management and Leadership Student's Signature .....

Field of Study : Educational Administration Advisor's Signature .....

Academic Year : 2010 Co-advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และดร.สุรพล บัวพิมพ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาการ และกระบวนการวิจัย รวมทั้งกรุณาแก้ไขข้อบกพร่องของการวิจัย ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำในการทำวิจัย ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปองสิน วิเศษศิริ ที่ได้กรุณาเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ และดร.ปิยพงษ์ สุเมตติกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พุทธประเสริฐ ดร.เจตนา เมืองมูล ท่านผู้อำนวยการโกศล ปราคำ ท่านผู้อำนวยการประภัสสร ไชยชนะใหญ่ ท่านผู้อำนวยการวิลาศ ศรีพายัพ ท่านผู้อำนวยการศิริราวรรณ์ นิลวรณ์ และท่านผู้อำนวยการสังวาลย์ วังแจ่ม ที่สละเวลาอันมีค่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

กราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ ครู และประธานกรรมการสถานศึกษาที่เป็นสถานที่ศึกษาภาคสนามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลงานวิจัย ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ความรู้และประสบการณ์ที่ดีตลอดการศึกษาในหลักสูตร

กราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการและคณะครูทุกท่านในโรงเรียนบ้านนากลางและโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ที่เกื้อหนุนในการศึกษาของผู้วิจัยเป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณครูนภารัตน์ พัชราพิชญ์ คุณครูวรัณ ฝั้นยะ และครูภัทราพร ขัดสี ที่มีส่วนช่วยเหลือในการศึกษาและการทำวิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ คุณพ่อเชียง อุปปินใจ คุณแม่โสภา อุปปินใจ ที่สร้างโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิต ขอขอบคุณ นายอำนาจ อุปปินใจ และ ดร.กมลวรรณ รอดจ่าย น้องชายและน้องสาวที่ช่วยเหลือ ดูแล และให้กำลังใจ ขอขอบพระคุณ ดร.เจริญศรี พันปี และ รศ.ดร.บัญชา สราภิรมย์ ซิสเตอร์สมลักษณ์ มธุรสสุวรรณ และเพื่อนนิสิตสาขาบริหารการศึกษา นอกเวลารุ่น 2 ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาในการเรียนในรั้วจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ทั้งหมดที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
กิตติกรรมประกาศ..... ฉ
สารบัญ..... ช
สารบัญตาราง..... ฌ
สารบัญภาพ..... ฎ
บทที่

1 บทนำ..... 1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 8
3. คำถามการวิจัย..... 8
4. ขอบเขตของการวิจัย..... 8
5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย..... 9
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 11
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 12
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 13
1. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา..... 14
2. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 46
3. สภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ..... 58
4. แนวคิดการพัฒนากลยุทธ์..... 69
5. รายงานการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 77
3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 85
1. การศึกษาเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย 86
2. การเลือกกรณีศึกษา..... 87
3. การกำหนดตัวชี้วัด..... 88
4. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ..... 98
5. จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ..... 101

บทที่		หน้า
	6. ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	101
	7. นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	109
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	112
	1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขันพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	112
	2. การจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	150
	3. การตรวจสอบและการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ.....	160
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	173
	1. สรุปผลการวิจัย.....	174
	2. อภิปรายผลการวิจัย.....	184
	3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	189
รายการอ้างอิง.....		193
ภาคผนวก.....		199
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	200
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย	202
	ภาคผนวก ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	204
	ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน.....	250
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		256

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	55
2	จำนวนประชากรในประเทศไทยจำแนกตามเผ่าและการกระจาย.....	61
3	ตัวชี้วัดระดับขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	89
4	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation)	130
5	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy)	132
6	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism) ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing)	134
7	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)	136
8	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism) ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)	138
9	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degree of citizen power) ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)	140
10	การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degree of citizen power) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated power)	142

ตาราง หน้า

11 การประเมินระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degree of citizen power) ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen control) 144

12 ผลการประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 146

13 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 152

14 จับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix ของสภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ..... 153

15 รายละเอียดร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) 158

16 รายละเอียดร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) 163

17 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในต่อกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ..... 166

18 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 1 การสร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน..... 167

19 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน..... 168

20 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน..... 170

21 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในต่อกลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา..... 171

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น.....	12
2	บันได 8 ขั้น ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969)	19
3	โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.....	50
4	โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	51
5	การสืบสายเผ่าพันธุ์ของชาวเขาในประเทศไทย จำแนกตามทิศทางการอพยพ.....	60
6	การจับประเด็นในแต่ละส่วนของผัง SWOT เป็นรายคู่ หรือ TOWS Matrix.....	75
7	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	110
8	ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 1)	157
9	ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 2)	162
10	กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ.....	182

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพคน เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด และคุณธรรมของบุคคล เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม รวมถึงเป็นเครื่องมือกล่อมเกลาให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของคนในสังคมชาติ จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดทั้งในฐานะเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของประชากรของประเทศ รัฐจึงให้ความสำคัญต่อการศึกษา ดังจะเห็นได้ชัดเจนหลังจากการประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบในปีการศึกษา 2542 และล่าสุดการประกาศปฏิรูปการศึกษารอบที่สอง (พ.ศ.2555-2561) การปฏิรูปดังกล่าวในหลักการสำคัญที่เห็นชัดเจนคือการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองมีความชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตลอดชีวิต โดยเน้นในเรื่องคุณภาพ โอกาสในการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดคือ การจัดการศึกษายุคใหม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการพลเมืองยุคใหม่ ครูยุคใหม่ที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ การบริหารจัดการยุคใหม่ ในการปฏิรูปการศึกษา และสังคมต้องชูธงร่วมกัน เพราะเรื่องการศึกษาเป็นการสร้างคนต้องทำให้คนในสังคมเห็นความสำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เสมอภาค ผู้เรียนได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญสูงสุดที่ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วม เป็นแรงขับเคลื่อนการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 2550 : 15) ในส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตราที่ 49 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5-20) กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการศึกษาที่เรียกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา และถือว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิและโอกาสที่บุคคลพึงได้รับอย่างเสมอภาค เท่าเทียมและเป็นธรรม รวมทั้งกำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

ในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมโดยการระดมทรัพยากรทั้งหมดเพื่อการศึกษาด้วย (All for Education) ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5-20) มาตรา 8 ได้ระบุไว้ว่า ในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและในมาตรา 9 ในการจัดกระบวนการจัดการศึกษา มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น มาตราที่ 11 กำหนดให้บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับในมาตรา 17 และตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว ซึ่งในมาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจากหกปีเป็นเก้าปี โดยให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหกและสนับสนุนให้เรียนต่อเนื่องจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี โดยในมาตรา 29 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษา ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา และในส่วนของการบริหารและจัดการศึกษาซึ่งในมาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องทั้งสิ้นในการเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่างๆ ที่เหมาะสม

การจัดระบบการบริหารในสถานศึกษาที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยแนวโน้มการบริหารการศึกษาของนานาประเทศมีการปฏิรูปที่เน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของของประชาชน ทุกภาคส่วน (Participation) เพื่อการนำไปสู่เป้าหมายการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการศึกษาระดับผู้ปกครอง

และระดับชุมชน เพราะพลังของการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน มีผลลัพธ์อันน่าอัศจรรย์ทั้งในแง่การแบ่งเบาภาระงบประมาณ บุคลากร รวมถึงทรัพยากรอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพและความรู้จากผู้คนที่อยู่นอกรั้วโรงเรียน แต่ที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ความเข้าใจของโรงเรียนเสียใหม่ ในสิทธิการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาจากทุกภาคส่วน เพื่อโรงเรียนจะเปิดใจกว้างต่อแนวทางที่สร้างสรรค์ยิ่งขึ้น ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มใหญ่ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาทั่วโลกอยู่ในเวลานี้

บทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองนั้น มีได้ตั้งแต่ในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย ในระดับปฏิบัติได้แก่ การเป็นครูร่วมสอน ที่มีสาระสำคัญมากกว่าการเป็นอาสาสมัครนั่นหมายถึงการที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครูในชั้นเรียนของลูก เนื่องจากผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยมีประสบการณ์ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ที่อาจให้ข้อมูลความรู้ ความชำนาญเฉพาะที่มากไปกว่าตำราเรียน ทั้งนี้ครูร่วมสอนควรจะต้องวางแผนหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การสร้างกิจกรรมหนุนเสริม ไปจนถึงการติดตามประเมินผลร่วมกับครู ซึ่งบทบาทเช่นนี้เกิดขึ้นแล้วอย่างมีประสิทธิผลในหลายประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์

ในส่วนบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน มีหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ เนื่องจากโรงเรียนย่อมตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนแบบใดแบบหนึ่ง ทำเลที่ตั้งของชุมชนและความเป็นมาในอดีต เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ของชุมชน เช่น การก่อตั้งชุมชน การดำรงอยู่ ความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ล้วนเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่จะเสริมสร้างทักษะการคิด และทัศนคติที่เหมาะสมและสำนึกต่อชุมชนแก่เด็กและเยาวชน ได้แก่ แบบแผนการผลิตของชุมชน โครงสร้างทางระบบเศรษฐกิจ เกษตรกรรม วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อม ทัศนคติของคนที่มีต่ออาชีพ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม ระบบคุณค่า ภูมิปัญญา ของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น ประดิษฐ์กรรม นวัตกรรมหรือการคิดค้นด้านการผลิตต่าง ๆ ของชุมชน ที่อาจพัฒนาหรือเป็นกรณีศึกษา การมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน ในลักษณะนี้ อาจเป็นไปได้ตั้งแต่การเป็นวิทยากร ท้องถิ่น ครูชาวบ้าน สถานประกอบการ แหล่งความรู้ ศูนย์การเรียน สถาบันทางราชการและธุรกิจเอกชน องค์การบริหารส่วนตำบล และวัด โรงเรียนอาจส่งนักเรียนไปเรียนรู้โดยตรงภายในชุมชน เช่น ไปฝึกงานในสถานประกอบการหรือไปเก็บข้อมูล วิจัย สัมภาษณ์ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน จากคนเฒ่าคนแก่ หรือแม้แต่การให้กลุ่มผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้ด้วย รวมถึงมีส่วนร่วมวางแผนการศึกษา การออกแบบหลักสูตรที่ต้องใช้องค์ความรู้ของชุมชน เป็นต้น

ความพยายามในการสร้างการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากเท่าไร ในทุกที่ของประเทศไทย แต่กลับพบข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548: 90) ได้รายงานผลล่วงหน้าสำมะโนประชากรซึ่งมีข้อมูลการสำรวจประชากรในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ในกลุ่มอายุ 15-60 ปี จำนวน 20,585,731 คน มีอัตราการรู้หนังสือรวมทั้งสิ้นร้อยละ 98.86 แยกเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 99.62 ภาคใต้ร้อยละ 98.99 ภาคกลางร้อยละ 98.98 และภาคเหนือร้อยละ 96.81 จากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประชากรในภาคเหนือมีสถิติการรู้หนังสือต่ำกว่าทุกภาคของประเทศ

จากการศึกษาพบว่าในภาคเหนือนั้นมีชนกลุ่มน้อยต่างๆ หลายชนเผ่า ซึ่งอาศัยถาวรในพื้นที่สูงและทุรกันดารของภาคเหนือที่เรียกว่าชาวเขา ซึ่งเป็นชาวไทยต่างวัฒนธรรม และการใช้ภาษาของตนในการสื่อสาร จากข้อมูลของสถาบันวิจัยชาวเขา (2545) มีจำนวนชาวเขาที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 4,192 หมู่บ้าน ใน 20 จังหวัด โดยส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ 13 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย และกำแพงเพชร โดยจังหวัดเชียงใหม่มีชาวเขามากที่สุด จำนวน 322,709 คน (ร้อยละ 26.82) รองลงมาคือจังหวัดเชียงรายจำนวน 221,196 คน (ร้อยละ 18.38) และจังหวัดตากจำนวน 145,079 คน (ร้อยละ 12.06) ชาวเขากว่าร้อยละ 50 เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง รองลงมา คือ แม้ว (ม้ง) เย้า (อิวเมี่ยน) มูเซอ (ลาหู่) ลีซอ (ลีซู่) ลั่วะ อีก้อ (อาข่า) ถิ่น (ผีตองเหลือง) ขมุ และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตามลำดับ

รัฐบาลมีความพยายามเริ่มเข้าไปพัฒนากลุ่มคนบนพื้นที่สูงหรือที่เรียกว่าชาวเขาอย่างเป็นทางการเมื่อประมาณ พ.ศ. 2502 เพราะความกังวลของรัฐต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรชาวเขาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากชาวเขามีอัตราการเกิดสูงและการอพยพเข้ามาใหม่เรื่อย ๆ และช่วงเวลาดังกล่าว โลกได้แบ่งออกเป็น 2 ค่าย คือ โลกเสรีและคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกามีนโยบายต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งชาวเขาในขณะนั้น ถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะความแตกต่างอย่างมากกับคนพื้นราบและอยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล อาจทำให้ถูกครอบงำจากกลุ่มลัทธิอื่นได้ อีกทั้งในช่วงดังกล่าว ประเทศไทยรับแนวคิดการพัฒนาสู่ภาวะทันสมัย อันนำมาซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พร้อมกับนโยบายความมั่นคงของประเทศ รัฐจึงเริ่มเข้าไปดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาโดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชาวเขา โดยในช่วงเริ่มต้น โดยในช่วงเริ่มต้นรัฐใช้นโยบายการอยู่ร่วมกัน (Integration) ช่วงหลังมีลักษณะการผสมกลมกลืน (Assimilation) โดยรัฐมีวัตถุประสงค์ให้ชาวเข้าเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และมีทัศนคติมาเป็นแบบไทย มีความรู้สึกและสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติอย่างแท้จริงหรือสรุปได้ว่า รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะให้ชาวเขาเป็นคนไทย ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, 2541:31)

อคติและมุมมองที่เป็นลบต่อชาวเขาของรัฐก่อนเข้าไปดำเนินการพัฒนา สามารถวิเคราะห์และสรุปได้จากเอกสารของขจัดภัย บุรุษพัฒน์ (2526: 70-74 และ 2528 : 137 – 142) ดังนี้

1. ชาวเขามีการปลูกฝิ่น ทั้งเพื่อใช้เป็นยาและการบริโภค นำไปสู่ปัญหายาเสพติดของชาติ สร้างปัญหาสังคม ทำให้ประเทศไทยถูกตำหนิและไม่ยอมรับในสังคมระหว่างประเทศ

2. การทำการเกษตรของชาวเขาคือ การเพาะปลูกและเผาป่าเพื่อทำไร่ การอพยพโยกย้ายเพื่อหาทำเลที่อุดมสมบูรณ์ไปเรื่อย ๆ ทำให้ถูกมองเป็นผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ธรรมชาติ

3. การมีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาที่แตกต่างจากคนพื้นราบ ไม่สามารถสื่อสารกันได้และอยู่แยกตัวในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกล ทำให้ถูกมองเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ

นอกจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชาวเขาแล้ว การศึกษาถือเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาไทยที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ภายใต้การรวมศูนย์กลางอำนาจของรัฐและระบบราชการ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2535: 195 – 293 : ปรัชญา เวสารัชช์และอภิชัย พันธเสน, 2540: 14) ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นทั้งเครื่องมือหลักในการพัฒนาเพื่อนำประเทศไปสู่ภาวะทันสมัย และขณะเดียวกันก็ถูกใช้เป็นกลไกและเครื่องมือ สร้างอุดมการณ์รัฐเพื่อให้สังคมปรับเปลี่ยนไปตามแนวทางที่รัฐต้องการหรือเป็นเครื่องมือในการหลอมละลาย (Melting pot) เพื่อการบูรณาการภายในประเทศ

แต่ด้วยวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภาษา และการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อาศัยที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร ยากที่จะเข้าถึง โอกาสที่ชนเผ่าต่างๆ เหล่านี้จะสื่อสารและติดต่อกับชุมชนภายนอกด้วยภาษาไทยมีน้อย ในภาพรวมแล้วจะมีสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านสังคม โดยปกติชาวเขานิยมตั้งบ้านเรือนอยู่กันในกลุ่มไม่ชอบอยู่รวมกับชนกลุ่มอื่น หมู่บ้านจึงนับเป็นสังคมที่ใหญ่ที่สุด ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ มีการอพยพย้ายถิ่นบ่อยครั้งเพื่อไปตั้งที่อยู่ใหม่ ตามลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ การตั้งบ้านเรือน ส่วนใหญ่บ้านยกพื้นสูง มุงหลังคาด้วย หญ้า มีระเบียง และห้อง 1 ห้องใต้ถุนบ้านใช้เป็นที่เลี้ยง สัตว์ ยุ้งข้าวแยกอยู่ต่างหาก ภายในห้องมีเตาไฟ สุมไฟไว้ตลอดเวลา การตั้งครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว อาจมีความแตกต่างในเรื่องของการอนุญาตให้ฝ่ายชายมีภรรยาได้หลายคน เช่น ชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า ลีซอ เป็นต้น บางกลุ่มฝ่ายชายมีภรรยาได้เพียงคนเดียว เช่น กระเหรี่ยง ลัวะ เป็นต้น ในด้านการปกครองในกลุ่มชนจะมีหัวหน้ากลุ่มชนเป็นประมุข อาจมี

การสืบต่อจากหัวหน้าคนก่อน หรือได้รับเลือกจากคนในกลุ่ม และส่วนใหญ่จะเป็นผู้อาวุโส มีความเชื่อเรื่องผี เชื่อว่าผีให้คุณให้โทษ จึงเซ่นบูชาผีด้วยไก่ สุกร โค กระบือ ไก่ สุนัข สุรา และเบี้ย เมื่อมีการเจ็บป่วยก็และรักษาโดยใช้พิธีกรรมและพืชสมุนไพร ซึ่งในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเมื่อติดต่อกับบุคคลภายนอก มีผลให้มีการนับถือศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม เป็นต้น

2. ด้านเศรษฐกิจ โดยทั่วไปเป็นเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร การเพาะปลูกเพียงเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นหลัก และบางกลุ่มชนอาจมีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ทำนา ปลูกข้าว ยาสูบ พริก ฝ้าย กาแฟ งา พืชผักไม้เมืองหนาว เป็นต้น มีการล่าสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพและเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงโค กระบือ สุกร และไก่ เป็นต้น ในส่วนของงานหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น สานเสื่อ กระบุง ย่าม ทอผ้า ทำเครื่องเงิน กำไลแขน กล้องยาสูบ ตีเหล็ก เป็นต้น การถือครองที่ดิน จะมีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ปัจจุบันชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการและองค์การต่างประเทศที่เข้ามาให้การช่วยเหลือ โดยการให้ความรู้ ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพ ความเป็นอยู่ของชนกลุ่มน้อย เช่น การการปลูกพืชผักเมืองหนาว การทำเครื่องเงินซึ่งเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

3. ด้านการเมือง การปกครองและความมั่นคง ชนกลุ่มน้อยขาดความมั่นใจในสภาพการเป็นคนไทยแม้จะได้รับสิทธิตามกฎหมายแต่การยอมรับและการปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยยังมีความแตกต่างจากคนทั่วไป มีการศึกษาและรวบรวมกฎหมายและระเบียบต่างๆ รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อย สืบเนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ประเด็นกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของแนวทางในการจัดระเบียบชนกลุ่มน้อยเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและปฏิบัติ ไปในทิศทางเดียวกันปัญหาที่พบคือ ชนกลุ่มน้อยจำนวนมากไม่มีทะเบียนบ้านหรือไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน ซึ่งเรื่องนี้เป็นปัญหาทั้งการปกครองและความมั่นคงของชาติ

4. ด้านการจัดการศึกษา จากรายงานสมรรถนะด้านการศึกษาของไทยตามกรอบหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ใน 3 มิติ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549: ด-น) ด้านโอกาส ความเสมอภาค ทั่วถึงและเป็นธรรม พบว่าประเทศไทยยังมีกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากจนในอัตราที่ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นในความเป็นจริง แม้การลงทุนของภาครัฐอาจใกล้เคียงกัน แต่โอกาสก็ยังคงต่างกันมาก เนื่องจากการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือให้ได้รู้หนังสือ สามารถอ่านออกเขียนได้ ต้องมีการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ สอดคล้องกับรายงานการ

วิจัยเรื่องการศึกษาของชาวเขาประเทศไทย ของเพ็ญสิริ จีระเดชากุล (2541) ซึ่งพบปัญหาเรื่องการศึกษาของชาวเขามีสาเหตุมาจากความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรม ทำให้ไม่สามารถสื่อสารกัน การศึกษาหรือการเรียนรู้ของชาวเขาจึงควรเริ่มจากภาษาของตนซึ่งเป็นภาษาแม่ (Mother tongue)

นอกจากนี้ ในด้านทัศนคติในการดำรงชีวิตที่ต้องมุ่งทำงานหาเลี้ยงชีวิตและรับภาระครอบครัวมากกว่าความปรารถนาที่จะเข้าเรียน และการลงทุนเพื่อการศึกษาจากครอบครัวจะมีสัดส่วนน้อยกว่า เนื่องจากขาดความพร้อม ด้านคุณภาพการศึกษาด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ปัญหาการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจน ปัญหาการให้บริการของรัฐยังไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีชนกลุ่มน้อย อาศัยอยู่ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา อัตรากำลังครูยังไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง สภาพปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ จึงต้องใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ ที่ผู้นำต้องจูงใจให้ทุกคนเข้ามาเห็นความจำเป็นในการที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transition) คือ มีการเริ่มเข้าสู่รูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน เช่น การระดมความคิด การวางแผน การลงมือทำ การติดตาม ประเมินผล และสุดท้ายเป็นขั้นการสร้างความแข็งแกร่ง (Freezing) ซึ่งนำไปสู่ภาวะสมดุล คือ ชุมชนจะเริ่มเข้าใจและเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนมากขึ้น พร้อมจะให้ความร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์ เอื้ออาทรกันมากขึ้น และช่วยให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ส่งผลให้พลเมืองของประเทศมีความรู้ ความสามารถในการที่จะดูแลตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนั่นหมายถึง ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืนต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนได้ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อชุมชนบนพื้นที่สูงภาคเหนือ และนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3. คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ มีอะไรบ้าง

2. กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือควรเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ระดับการมีส่วนร่วม 3 ระดับ บันได 8 ขั้น ตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ตามภาระงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานวิชาการ รวมทั้งแนวคิดการพัฒนากลยุทธ์

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษา เป็นสถานศึกษาในชุมชน 2 แห่ง ของชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน โดยเลือกพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนที่มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 1 โรงเรียน และในระดับดีมาก จำนวน 1 โรงเรียน ทั้งนี้สถานศึกษาสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา สำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนรู้ตามความต้องการ สามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัด จัดการศึกษาจึงมีหลายรูปแบบขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงได้

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการจัดการศึกษาตามภาระงานของสถานศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 39 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป

พื้นที่สูงภาคเหนือ หมายถึง พื้นที่สูงใน 13 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย และกำแพงเพชร พื้นที่สูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร มีการคมนาคมยากลำบาก ทำให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินงานได้ไม่ทั่วถึง เป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง แม้ว มูเซอ อีก้อ เย้า ถิ่น ลีซอ ลัวะ และขมุ มีสภาพยากจน มีวัฒนธรรมเฉพาะ อาศัยกฎระเบียบชุมชน และความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบการดำรงชีวิต และการสร้างความสงบสุขในสังคม ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชุมชนมีภูมิต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงน้อย มีความล่อแหลมต่อปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน และปัญหาด้านการจัดการศึกษา

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมกันโดยมีความสัมพันธ์ของสมาชิกในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และแบบแผนการดำเนินชีวิต ที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำทางศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนและหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในภาระงานและหน้าที่บริหาร โดยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ดำเนินการ ประเมินผล และรับผิดชอบ รู้จักใช้อำนาจ และสามารถการควบคุมกิจกรรมนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969) หมายถึง การได้รับจัดสรรอำนาจของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การ 3 ระดับ 8 ขั้นบันได คือ 1) ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) คือ ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) 2) ระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) คือ ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) และขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) และ 3) ระดับอำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) คือ ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) และ ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการบริหารและจัดการตามภาระงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป

กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึง แนวทาง วิธีการ หรือแบบแผนการกระทำ ที่ได้ผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการตามภาระงานของสถานศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) แบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ขั้นบันได ดังนี้

1.1 ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) คือ ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy)

1.2 ระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) คือ ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) และขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)

1.3 ระดับอำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) คือ ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) และขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ใช้กรอบภารกิจการบริหารสถานศึกษาตามอำนาจในการบริหารและจัดการของสถานศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยกำหนดกรอบภารกิจหลักของสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ ประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดกลยุทธ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง(Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) หรือที่เรียกว่า SWOT Analysis และจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากสถานการณ์ 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix จากแนวคิดของ Koontz และ Weihrich (1990: 93-94)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

2. เป็นข้อมูลที่จะใช้ในการสนับสนุนให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3. เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชน ช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.1 ความหมายของบริหาร
    1.2 ความหมายของบริหารแบบมีส่วนร่วม
    1.3 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
    1.4 ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
    1.5 ความเป็นมาของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.6 ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.7 นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.8 แนวทางการสร้างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.9 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.10 ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
    1.11 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
2. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.1 ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.2 แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.3 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.4 ภาระงานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.6 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
    2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. สภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
    3.1 ข้อมูลของพื้นที่สูงภาคเหนือ
    3.2 การสืบสายเผ่าพันธุ์ของกลุ่มคนชุมชนในพื้นที่สูงในประเทศไทย
    3.3 จำนวนประชากรในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3.4 สภาพปัญหาพื้นที่สูงในปัจจุบัน

3.5 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3.6 การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนในพื้นที่สูงของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์

4.1 ความหมายของกลยุทธ์

4.2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์

5. รายงานการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน “Administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Airect) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

Luther Gulick (1973: 13). ให้ความหมายของการบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ที่เรียกว่า POSDCORB

Lunenburg, Frederick C. (1996: 7). ที่ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นการกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535: 8) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึงกระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542: 1) ให้ความหมายของการบริหารว่าเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542) ให้ความหมายของการบริหารตามหน้าที่ ว่าเป็นกระบวนการตาม ภารกิจหรือบทบาทหน้าที่ (Functions of Administration) หรือกิจกรรมที่ส่งผลให้การบริหารงานของผู้บริหารบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543: 21-22) กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นหน้าที่ของผู้นำหรือหัวหน้างาน ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ ในการดำเนินตามภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ ในเรื่องการจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545: 36-39) ได้ให้ความหมายของการบริหารนั้นอาจให้ความหมายตามวัตถุประสงค์ของหลักการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน คือ การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ (Business Administration) การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (Non-governmental Organization) การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (International Organization) การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2549) ซึ่งได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลาย ๆ คนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถพฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ โดยหน้าที่หลักของผู้บริหารก็คือ การประสานงานให้บุคคลต่างๆ ปฏิบัติไปด้วยดีและบำรุงรักษาหน่วยงานให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไป

สรุปได้จากการศึกษาความหมายของการบริหารนั้น จึงหมายถึงกระบวนการ ที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ โดยมีกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการตามภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆอย่าง

ที่บุคคลร่วมกัน ในเรื่องการจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.2 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารนั้น นับเป็นวิทยาการสมัยใหม่ในการบริหารแนวหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญในด้านการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานเพื่อนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ จากการศึกษาซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

Putti (1987: 304) อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณ์จิต (2547: 15) กล่าวว่า การ มีส่วนร่วม เป็นพื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารการจัดการมีลักษณะกว้างขวาง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

Gustavo (1992 : 4) กล่าวว่า โดยทั่วไปของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนลึกลงไปกว่าการเพียงมีความรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมเชื่อมลงสู่กระบวนการในการเข้าไปมีความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

Hirsch (1990 : 229) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม โดยเน้นความสำคัญของการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วม (Participatory Development) ซึ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ประชาชน มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม ในชุมชนที่เขาอยู่ การรวมตัวเพื่อร่วมกันพัฒนาจะเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของผู้เกี่ยวข้องมากกว่าการใช้ยุทธศาสตร์ที่กำหนดโดยบุคคลอื่น

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 237) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าหมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมหรือเพื่อตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน

อภิชัย พันธเสน (2539 : 125) ได้ให้ความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การมีอำนาจตัดสินใจ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจและการควบคุม

สมยศ นาวีการ (2545) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชากระจายอำนาจในการตัดสินใจหรือยินยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ

ตัดสินใจ โดยมีการแสดงออกทางความคิด ประชุม อภิปรายอย่างมีอิสระเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อประโยชน์ของสถาบันเป็นหลัก

สรุปการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันอยู่ เพราะการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายมิติที่มีความแตกต่างกัน การมองถึงการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมจึงต้องมองถึงบริบทที่เกี่ยวข้อง จึงต้องกำหนดความหมายและสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเน้นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานทุกระดับทั่วทั้งองค์การและหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในภาระงานและหน้าที่บริหาร ได้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ ดำเนินการ ประเมินผล และรับผิดชอบ และ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในการบริหาร

1.3 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแนวคิดทาง กลยุทธ์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประชาชนบังเกิดความศรัทธาในตนเอง (Self-Reliance) ความเชื่อมั่นในตนเอง(Self-Confidence) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองของประชาชน การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นแนวคิดสำคัญในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

United Nations (1981 : 5) กล่าวว่า องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายว่า เป็นการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินการในการพัฒนารวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมมีส่วนเกี่ยวข้องตามแบบประชาธิปไตยจากประชาชนอย่างสมัครใจในเรื่อง 3 ประการ คือ เรื่องที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการพัฒนา การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นผลจากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาคกัน และมีความเชื่อถือในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบายและแผน รวมทั้งการนำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การปฏิบัติ

Turton (1987) กล่าวตอนหนึ่งว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมาย ที่แท้จริงน่าจะเป็นผลมาจากการต่อสู้มิใช่การให้โดยรัฐหรือการร้องขอของประชาชนเอง

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์(2540: 13) เห็นว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน

Sherry R. Arnstein (1969: 219) เห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถการควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

International Association for Public Participation (IAP 2) (2005, อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณ์จิต, 2547: 39) ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่ำที่สุด ประชาชนเพียงแต่ทราบว่าเกิดอะไรที่ไหน ดังนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมจึงอยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียว

2. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ (Consult) เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้บทบาทของชุมชนในระดับสูง โดยชุมชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วม และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจ (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทชุมชนในระดับที่สูงสุด เพราะให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมที่รู้จักกันดี เช่น การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม เป็นต้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547: 40) กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Arnstien การมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับผู้นำเปิดโอกาส Arnstienได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วม จัดได้ 3 กลุ่มดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม (Degree of Citizen Power)

2. การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี หรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism or Partial Participation)

3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก (Degree of Citizen Power)

Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ 8 ขั้นตอน หรือเรียกว่า ขั้นบันได 8 ขั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969) นำเสนอในภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 บันได 8 ขั้น ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969)

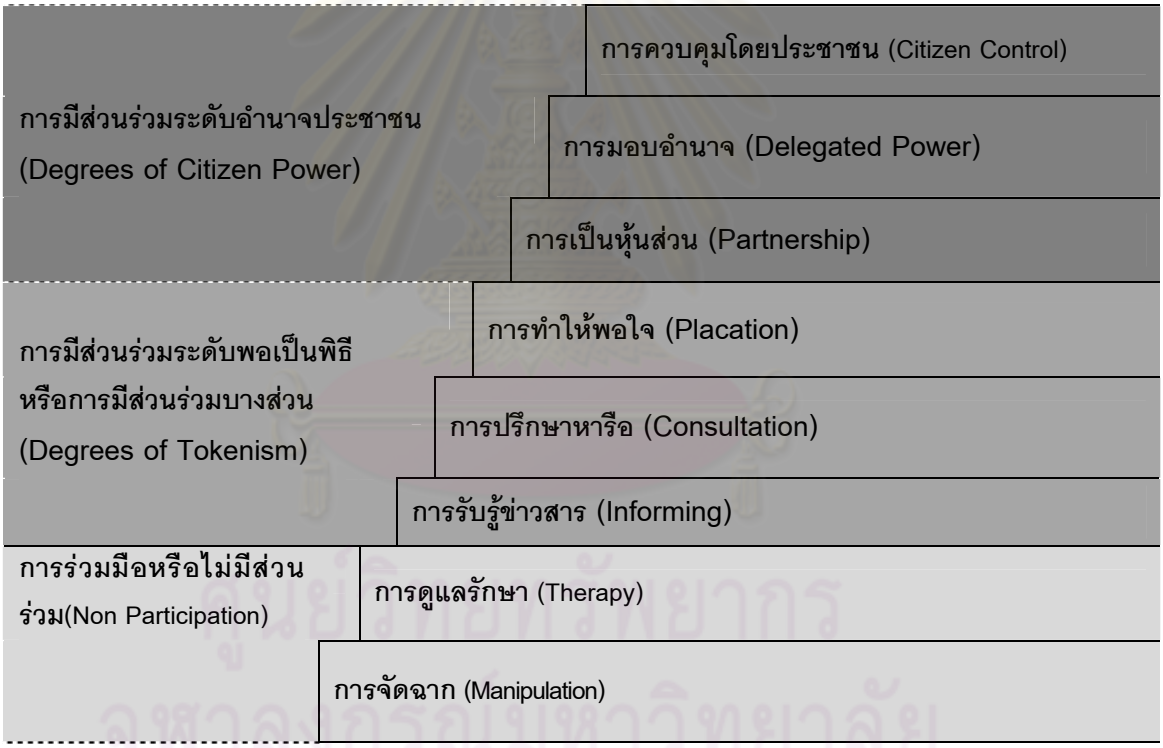

ที่มา: ดัดแปลงจาก Sherry R.Arnstein (1969: 216)

ระดับการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ระดับ 8 ขั้นตอน หรือเรียกว่าขั้นบันได 8 ขั้น ดังนี้

1. ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) คือ ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy)

2. ระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) คือ ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) และขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)

3. ระดับอำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) คือ ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power)และขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

ในแต่ละขั้นบันได มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บันไดขั้นที่ 1 และ 2 ถือเป็นขั้นต่ำสุดของการมีส่วนร่วม ซึ่งถือว่าเป็นขั้น ให้ความร่วมมือ(Cooperation) ไม่ใช่ขั้นการมีส่วนร่วม (Non-participation)

ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) ขั้นนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การที่มีอำนาจกับประชาชน/ชุมชน การทำงานร่วมกันเป็นเพียงการให้ความร่วมมือกับองค์กรที่มีอำนาจ โดยองค์กรที่มีอำนาจจะสั่งให้ประชาชนหรือชุมชนทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ส่วนการดำเนินการทั้งหลายทั้งปวง ชุมชน/ประชาชนจะไม่มีส่วนรับรู้ องค์กรไม่ได้ทำให้ประชาชน/ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมกับองค์กรในการปฏิบัติ เพียงแต่องค์กรจะให้ความรู้ว่าชุมชนหรือประชาชนจะให้ความร่วมมืออย่างไร สิ่งที่องค์กรจะปฏิบัติหรือดำเนินการนั้น อาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนหรือประชาชนเลย อาจกล่าวโดยสรุปว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องให้ความร่วมมือตามรูปแบบวิธีการและเนื้อหา ที่องค์กรกำหนดทั้งสิ้น

ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) ขั้นนี้ก็เป็นขั้นยังไม่มีส่วนร่วม (Non-participation) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นภาพลวงหรือหน้ากากของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะผู้มีอำนาจในองค์กรมิได้เชื่อถือและมองว่าบุคคลในชุมชนยังอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ เป็นเหมือนคนป่วยต้องดูแลรักษาโรคมากกว่าจะช่วยให้คนสามารถแก้ที่สาเหตุที่ทำให้เกิดโรค เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นองค์กรจะพยายามชี้แจงถึงความอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ เป็นเหมือนคนป่วยต้องดูแลรักษาโรคมากกว่าจะช่วยให้คนสามารถแก้ที่สาเหตุที่ทำให้เกิดโรค เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นองค์กรจะพยายามชี้แจงถึงความอ่อนด้อยของคนในชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหา มิใช่ปัญหาเกิดจากองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้อง

แก้ปัญหาโดยการใช้อำนาจให้คนในชุมชนร่วมมือ เหมือนคนป่วยที่ต้องให้ความร่วมมือกับหมอในการรักษา ทำให้ดูเหมือนว่าชุมชน/ประชาชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

บันไดขั้นที่ 3 4 และ 5 เป็นระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) คือ ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) และขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)

ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) เป็นขั้นตอนแรกของการมีสัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วมเป็นการรับรู้ข่าวสารขององค์กรที่ส่งถึงชุมชน/บุคคล เป็นการสื่อสารทางเดียว เพราะชุมชนหรือบุคคลที่ได้รับข่าวสารไม่มีโอกาสที่จะแสดงความเห็นย้อนกลับให้องค์กรรับรู้ ดังนั้นกิจการทั้งหลายที่องค์กรจะทำกับชุมชน หรือบุคคลในชุมชนจะถูกส่งมาให้รับทราบ การดำเนินการเท่านั้นการรับรู้ข่าวสารจะถูกส่งมาทางสื่อมวลชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับ โปสเตอร์ และแบบสำรวจ ซึ่งทั้งหมดจะเป็นการสื่อสารทางเดียว

การประชุมจะเป็นวิธีการสื่อสารทางเดียว เป็นการนำเสนอข้อมูลขององค์กร ไม่เชื้อเชิญคำถามจากผู้ฟัง หรือให้คำตอบที่ไม่ตรงคำถาม อธิบาย ด้วยถ้อยคำที่เป็นวิชาการขั้นสูง

ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) ในขั้นนี้ ประชาชนหรือชุมชนจะมีโอกาสบ้างในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ทางองค์กร โดยผ่านวิธีการตอบคำถามจากแบบสำรวจความคิดเห็นหรือทัศนคติ การประชุมในชุมชนหรือการแสดงออกถึงความต้องการของชุมชนโดยการเรียกร้อง การได้รับโอกาสเช่นนี้ในการแสดงออก ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับ “สัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วม” (Tokenism) การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เป็นการเปิดโอกาสรับรู้แผนการดำเนินงานขององค์กรและให้แสดงความคิดเห็นต่อแผนการดำเนินได้

อย่างไรก็ตามชุมชนยังไม่มีอำนาจที่จะประกันได้ว่าความคิดเห็นของชุมชน จะได้รับการพิจารณาเพื่อประกอบการดำเนินงาน โดยผู้มีอำนาจในองค์กรหรือไม่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเน้นเฉพาะการให้ความคิดเห็นต่อองค์กรเท่านั้นแต่ไม่มีอำนาจในการติดตาม การนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะไปใช้ ดังนั้นจึงไม่สามารถประกันได้ว่า แผนการดำเนินงานขององค์กรจะเปลี่ยนแปลงตามความเห็นของชุมชนหรือประชาชนหรือไม่

ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) ขั้นนี้เป็นขั้นสูงของขั้นการมีส่วนร่วมแบบสัญลักษณ์ (Tokenism) เพราะว่าชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการขององค์กร ประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่นสามารถเสนอแนะ แนะนำหรือวางแผนดำเนินงานให้กับองค์กร แต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินในขั้นสุดท้ายยังอยู่ที่ผู้มีอำนาจในองค์กรบริหาร

บันไดขั้นที่ 6 7 และ 8 เป็นระดับอำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) คือ ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) และขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) จากบันไดขั้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเพิ่มระดับของอำนาจ การตัดสินใจให้กับชุมชนหรือประชาชน เพื่อประชาชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันในองค์กร ในฐานะผู้มีส่วนร่วม จะสามารถเจรจาต่อรองกับผู้มีอำนาจในการบริหารตามตำแหน่งหน้าที่ ประชาชนจะมีอำนาจในการมีส่วนร่วมที่จะพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและมีความรับผิดชอบในการวางแผนและการตัดสินเรื่องต่างๆ เช่น ในฐานะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) เป็นต้น

ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) ขั้นนี้เป็นขั้นที่แสดงว่าประชาชนหรือชุมชนจะได้รับการมอบอำนาจมากขึ้นในลักษณะคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่จะได้รับการแต่งตั้งมาจากคนในชุมชน อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่คณะกรรมการ ดังนั้นสาธารณหรือชุมชนจะมีอำนาจหน้าที่จะประกันได้ว่า การดำเนินการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการควบคุมการดำเนินงานขององค์กร การดำเนินการตามโครงการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชน

ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) ในขั้นนี้ประชาชน จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมการดำเนินงานขององค์กร การดำเนินการตามโครงการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงานนับตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ เป็นต้น จะดำเนินการโดยชุมชน โดยไม่มีการขัดขวางทั้งเรื่องตัวบุคคล ทรัพยากร และทุนการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับบันได 8 ขั้นของการมีส่วนร่วมในการบริหารดังกล่าว จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะทำความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าบันไดขั้นสูงๆ จะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยรวม มิใช่มีบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชนเป็นผู้ใช้อำนาจเสียเอง พิจารณาจะเห็นว่า ระดับของการมีส่วนร่วมดังกล่าว มีการจัดระดับที่สอดคล้อง คือ เริ่มจากระดับต่ำสุด คือ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมใดๆ และระดับการมีส่วนร่วมจะพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ คือ ร่วมกิจกรรม โดยร่วมในการรับรู้ข่าวสารสนเทศ ข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิดเห็น ต่อจากนั้นก็คือ ประชาชนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมในการควบคุมกำกับกิจกรรม โดยที่รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย จนกระทั่งถึงระดับสูงสุด นั่นคือ ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนด

นโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการพัฒนา ควบคุมกำกับ ประเมินผลกิจกรรมโดยประชาชนเองทั้งหมด อำนาจอยู่ที่ประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

1.5 ความเป็นมาของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมชุมชนในการจัดการศึกษา นับว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างยาวนานและมีความสำคัญยิ่งเพราะบ่อยครั้งที่ปัญหาและความขัดแย้งเกิดขึ้น แต่ก็มีความสำเร็จจำนวนไม่น้อยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาระหว่างชุมชนและโรงเรียนซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ชุมชนและโรงเรียนเป็นองค์การที่ประกอบด้วย คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน

การสร้างความมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนนั้นเริ่มที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงทศวรรษที่ 1980 แล้วแพร่หลายไปยังประเทศอื่น แนวคิดนี้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งเกิดจากความไม่พอใจของผู้เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการศึกษาของรัฐมีการศึกษาและผลักดันให้เกิดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันมีการบริหารโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาแพร่หลายไปยังประเทศอื่น

สำหรับในประเทศไทยนั้น บริบทและความจริงที่พบในศตวรรษที่ 21 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก สภาพของสังคมเปลี่ยนจากสังคมการเกษตรและอุตสาหกรรมไปเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่เน้นความรู้เป็นสำคัญ มีการปรับเปลี่ยนจากการศึกษาที่เน้นวัตถุนิยม คือ การฝึกทักษะวิชาชีพเพื่อเพิ่มผลผลิตมาเป็นการเน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อพัฒนาแต่ละบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการปรับการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่ไม่แน่นอน ในส่วนของสาระการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรที่ครูเป็นศูนย์กลางไปสู่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการเน้นเนื้อหาวิชาการไปสู่การสร้างความสามารถทางสติปัญญา จากหลักสูตรที่แยกเป็นศาสตร์ต่างๆ แบบดิ่งเดี่ยวไปเป็นการสอนแบบบูรณาการและสหวิทยากร

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโลกของเราแล้ว บทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรได้มีการวิเคราะห์บทบาทของการศึกษาที่ขยายกว้างออกไปอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะได้เข้าใจและนำการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแต่การที่จะเข้าใจบทบาทการศึกษาที่เพิ่มขึ้นนี้ จำเป็นที่ทุกคนจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในเรื่องการศึกษาก่อน โดยเฉพาะในการจัดการศึกษานั้นควรมีการกระจายอำนาจใน

การบริหารโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ทำให้มีอิสระมากขึ้น ครูและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปฏิรูป ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 ได้ระบุไว้ว่า ในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและในกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขัน การเพิ่มขีดความสามารถและคุณภาพของประชากร

1.6 ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

Ediey Jr.(1992: อ้างถึงในอุทัย บุญประเสริฐ, 2542) กล่าวถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่า ผู้มีอำนาจตัดสินใจในระดับโรงเรียนไม่ใช่มีแต่เพียงผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังมีตัวแทนคณะครูและผู้ปกครองร่วมอยู่ด้วย บุคคลเหล่านี้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน กำหนดการและตารางเวลาต่างๆ การควบคุมวินัยนักเรียน งานบุคลากร และงบประมาณ

สุดา ทัพสุวรรณ (2546) กล่าวว่า ชุมชนกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันเปรียบได้กับต้นไม้ เพราะส่วนที่เป็นรากเสมือนคนในชุมชน ถ้าหากส่วนที่เป็นรากไม่ทำงานย่อมมีผลกระทบต่อส่วนที่เป็นลำต้น ในทำนองเดียวกันส่วนบนที่เป็นลำต้นประกอบด้วยกิ่งก้านและใบ ซึ่งเปรียบได้กับโรงเรียน หากได้รับการสนับสนุนจากส่วนที่เป็นรากเป็นอย่างดี ก็จะดูดซับอากาศและแสงแดดเพื่อปรุงอาหารไปหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆ ต้นไม้ก็จะเจริญเติบโตแผ่กิ่งก้านและใบเขียวขจีมีดอกผลสร้างความสุขให้แก่มวลสรรพสัตว์ ใบไม้เหล่านี้เมื่อถึงเวลาก็จะแก่เหี่ยวเฉาร่วงหล่นลงสู่พื้นดินนานไปก็จะทับถมเป็นปุ๋ย ให้รากดูดซับเป็นอาหารเพื่อบำรุงลำต้นต่อไป

การจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญในด้านการเข้าร่วมแสดงเสนอความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงานเพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ วิธีการดังกล่าวจะทำให้เกิดการยอมรับในวัตถุประสงค์ มีผลทางด้านจิตใจที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสนับสนุนและรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ และมีส่วนในการรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

1.7 นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การส่งเสริมและการขยายตัวให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา มาจากการกระจายอำนาจในการบริหารเพื่อให้การศึกษามีประสิทธิภาพ แต่สาเหตุที่สำคัญนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการที่จะให้การศึกษาสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของท้องถิ่น จะเห็นว่าในหลักการนี้และ แทบจะทุกรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะกระอำนาจการบริหารและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา ฯลฯ ซึ่งนโยบายของแต่ละรัฐบาลจะเน้นหรือให้ความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันไป โดยจะนำมากล่าวเพื่อให้เห็นภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นลำดับ

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี จากหลักฐานของการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ไม่ปรากฏอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และในรัฐบาลต่อมา รัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม พันตรี ควง อภัยวงศ์ นายทวี บุญยเกตุ และหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ก็ไม่ปรากฏว่ามีเรื่องของการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด

ในปี พ.ศ. 2489 นายปรีดี พนมยงค์ จัดตั้งรัฐบาลและเป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร นโยบายตอนหนึ่งมีความว่า “การศึกษา รัฐบาลนี้ยินยอมรับการเข้าร่วมมือของเอกชนในการจัดตั้งโรงเรียนและการจัดทำตำรา และในระยะเวลาอันใกล้กับการเปิดสมัย การเปิดสมัยการศึกษานี้ รัฐบาลจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในเรื่องสถานที่เรียนและตำราที่ใช้ในโรงเรียนรัฐบาลจะจัดการตามความสามารถให้นักเรียนมีที่เรียนและมีตำราให้ทั่วถึง” นับว่าเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์การศึกษาของไทย ที่ปรากฏว่ารัฐบาลมีนโยบายชัดเจนในการให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าหลังจากนั้นรัฐบาลต่อๆ มา เช่น รัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ พันตรีควง อภัยวงศ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายพจน์ สารสิน พลโทถนอม กิตติขจร กลับไม่มีการกล่าวถึงนโยบายในเรื่องนี้

ในปี พ.ศ. 2502 สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภามีความว่า “รัฐบาลสนใจเป็นพิเศษในการศึกษาของเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในวันหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้งวิทยาการและจริยศึกษาควบคู่กันไป จะจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นเพื่อวางโครงการศึกษาให้เป็นโครงการถาวรเหมาะสมกับความจำเป็นของชาติและสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศ จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลถือหลักว่าจะเพียงแค่ควบคุมให้เป็นไปตามโครงการศึกษาแห่งชาติ และให้ความอนุเคราะห์ตามความจำเป็น”

เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลในปี พ.ศ. 2506 มีพลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภา ในด้านการศึกษารัฐบาลจะปฏิบัติตามที่รัฐบาลก่อนแถลงไว้ในนโยบาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลของพลเอก ถนอม ยังคงเห็นความสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในปี พ.ศ. 2512 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ได้มีนโยบายด้านการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่เพียงว่า “รัฐบาลนี้จะสนับสนุนให้เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษามากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ปี พ.ศ. 2515 โดยมีการปฏิวัติรัฐบาลและรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ยังคงเป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายการศึกษาในด้านนี้ยังคงเหมือนเดิม คือพัฒนาจากคำแถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่า “จะสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาทุกระดับแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น”

ในปี พ.ศ. 2516 นักศึกษาและประชาชนได้ตื่นตัวทางการเมือง มีการชุมนุมทั่วประเทศเรียกร้องให้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร แก้ไขและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ โดยให้สิทธิเสรีภาพตลอดจนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าเทียมกับอารยประเทศ แต่รัฐบาลไม่ยอมปฏิบัติตามคำเรียกร้อง จึงเกิดการจลาจล ทหารต้องเข้ามาปราบปรามทำให้นักศึกษาและประชาชนล้มตายเป็นอันมาก จนเกิดวันมหาวิปโยคคือ วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์สงบมีการจัดตั้งรัฐบาลโดยมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อเข้าบริหารประเทศ

เมื่อเหตุการณ์สงบมีการจัดตั้งรัฐบาลโดยมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อเข้าบริหารประเทศก็ไม่มีการกล่าวถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาไว้ในคำแถลงนโยบายแต่อย่างใด เมื่อเปลี่ยนรัฐบาล มีหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลก็มิได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในนโยบายเช่นกัน แม้ในสมัย

ต่อมา หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ยังไม่ชัดเจนในเรื่องนี้ เพียงแต่มีนโยบายที่จะกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปยังท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ให้จัดรูปแบบการบริหารการศึกษาท้องถิ่นเสียใหม่มิให้มีความซ้ำซ้อนกัน และในหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น สามารถกำหนดเนื้อหาวิชาและวิธีการเรียนรู้บางประการที่จำเป็นให้สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งนโยบายที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องของการกระจายอำนาจการศึกษาจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ไปยังท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจการปกครองและมีการแต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี แต่มิได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ในนโยบาย พอมาถึงรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2519 เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายจะขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่น

ในรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมชัดเจนขึ้น โดยพิจารณาจากนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2523 ว่า “จะมอบอำนาจการจัดการศึกษาสู่ระดับปฏิบัติให้มากที่สุด และจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอแนะความต้องการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง” เมื่อมีการยุบสภาและเลือกตั้งใหม่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีโอกาสได้เป็นหัวหน้าจัดตั้งรัฐบาล จึงมีการแถลงนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ อีกครั้งเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2526 มีใจความสำคัญคือ “จะปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารและการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้มีเอกภาพประสานสัมพันธ์กันทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้มากที่สุด เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีโอกาสกลับมาจัดตั้งรัฐบาลและเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 3 ก็ยังคงมีนโยบายเกี่ยวกับด้านนี้เช่นเดิมคือ ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2529 ว่า “จะปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารและจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้มีเอกภาพประสานสัมพันธ์ ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ จัดการศึกษาสนองความต้องการของท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น”

ต่อมาเมื่อรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ชี้ชัดว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนนั้น ให้กระทำในรูปของคณะกรรมการโดยพิจารณาจากคำแถลงนโยบายเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535 ว่า “จะกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาจากส่วนกลาง

สู่ส่วนภูมิภาคและสู่สถานศึกษาให้มากขึ้น โดยการกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบของหน่วยงานทุกระดับอย่างชัดเจน ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการเลือกวิธีการดำเนินงานตามนโยบาย รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและองค์การในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนในรูปของคณะกรรมการการศึกษา"

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยมีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองครั้งสำคัญ คือ มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและรัฐบาลก็มีนโยบายที่จะกระจายอำนาจไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น และได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 ว่า "จะสนับสนุนการกระจายอำนาจทางการศึกษา โดยให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในเรื่องของการบริหารและจัดการศึกษาในระดับและประเภทที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยองค์กรเอกชน สถานประกอบการเอกชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้"

เมื่อรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายรัฐมนตรี การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดูเหมือนว่ารัฐบาลให้ความสำคัญน้อยลง ไม่เหมือนกับรัฐบาลของ นายบรรหาร ศิลปอาชา โดยพิจารณาจากคำแถลงนโยบายของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539 ว่า "จะส่งเสริมให้ประชาชนและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ จัดการศึกษาอย่างใกล้ชิด"

ต่อมาเมื่อนายชวน หลีกภัย ได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอยู่ในยุคที่ประเทศไทยประสบกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่สุด สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการไร้คุณธรรมของคนในสังคม จึงจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูสภาพสังคม การเมืองการปกครอง จริยธรรมและสิ่งแวดล้อมเพราะเห็นได้ว่าแม้คนในชาติจะมีความรู้ความสามารถเพียงไร แต่ถ้าจิตใจไร้ซึ่งคุณธรรมแล้วการพัฒนาประเทศก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ ดังนั้นในเรื่องการศึกษารัฐบาลจึงได้มีนโยบายและแถลงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2540 ว่า "สนับสนุนให้เอกชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยเน้นการมีความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษา อบรมวิชาชีพ และการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส การจัดการดูแลสวัสดิการของนักเรียนในด้านการรักษาพยาบาล อาหารเสริม นม และ อาหารกลางวัน"

นโยบายในด้านการศึกษาของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันจันทร์ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ในข้อ 11 มีสาระสำคัญดังนี้

รัฐบาลจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิตและมีปัญหาเป็นทุนไว้สร้างงานรายได้ และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ และสังคมโดยยึดหลักการศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ดังนี้

1. เร่งจัดให้มีระบบและโครงสร้างทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งปวงอย่างแท้จริง

2. เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเที่ยงธรรมในการบริหารจัดการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงอุดมศึกษา

3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศเพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท

4. จัดให้มีวิทยาลัยชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่าย ร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาและฝึกอบรมโดยรัฐเป็นผู้วางระบบ นโยบาย กำกับคุณภาพมาตรฐาน สนับสนุนและระดมทรัพยากร เตรียมความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เครือข่ายครอบครัว และอื่นๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส

6. สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

7. ส่งเสริมให้เกิดบูรณาการทางการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและกีฬา ในการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชน

8. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเองและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่าน การจัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างทั่วถึง

9. ส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจจากสาธารณชนรวมทั้งพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม

10. ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีวินัย รักงาน และทำงานเป็น

11. ให้โอกาสแก่ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับหรือมัธยมปลาย ผู้ว่างงาน และผู้สูงอายุได้ฝึกงานอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้

12. ปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นและพัฒนาถึงระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรม และภาคบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ

จะเห็นว่านโยบายในรัฐบาลพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน ถ้าจะพิจารณาในข้อ 5 แล้วจะเห็นว่ารัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยรัฐเป็นผู้วางระบบนโยบาย กำกับคุณภาพมาตรฐาน สนับสนุนและระดมทรัพยากรเตรียมความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เครือข่ายครอบครัว และอื่นๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส" ดังนั้นการให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษา จึงหมายถึงการให้ประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง เอกชน และสังคมทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษานั่นเอง

ในรัฐบาลของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 สำหรับนโยบายด้านการศึกษา มีดังนี้

1. ลงทุนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบครอบคลุมการพัฒนาครู หลักสูตร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพและความรู้ของนักเรียนตามแผนการเรียนการสอนอย่างสัมพันธ์กับทรัพยากรและปัจจัยแวดล้อมต่างๆ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาในภูมิภาค

2. จัดให้คนไทยทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก เด็กออทิสติก เด็กสมาธิสั้น และผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ ได้รับการศึกษาและเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิตตอบสนองความต้องการบุคคลที่มีความรู้และความสามารถของประเทศ รวมทั้งต่อยอดให้ทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

3. ปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและคุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีรายได้ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม พัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนของโลก ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนภาษาไทยและประวัติศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทย พร้อมทั้งขยายบทบาทของระบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านองค์กรต่างๆ เช่น สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ ระบบห้องสมุดสมัยใหม่ หรืออุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ ศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ศูนย์บำบัดและพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก เด็กสมาธิสั้น และผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ

4. ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้อย่างจริงจัง ส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนรู้ทางไกล จัดให้มีการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอย่างกว้างขวาง จัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อประกอบแผนการเรียนการสอนของครูให้ทุกโรงเรียนอย่างทั่วถึง ตอลดจนพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ

5. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นเลิศด้านการศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรม การให้บริการวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการ พร้อมทั้งเร่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพและมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านต่างๆ เช่น ปิโตรเคมี ซอฟต์แวร์ อาหาร สิ่งทอ บริการสุขภาพ การท่องเที่ยวและบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการ เป็นต้น ตลอดจนจัดให้มีการรับรองสมรรถนะของบุคคลในการประกอบอาชีพและสานต่อการขยายบทบาทศูนย์ซ่อมแซม เพื่อชุมชนอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพและมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจน ตลอดจนให้มีการรับรองสมรรถนะของบุคคลในการประกอบอาชีพและสานต่อการขยายบทบาทศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน

6. ส่งเสริมสนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง ด้วยมาตรการที่เป็นรูปธรรม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นให้พร้อมรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา ตลอดจนการปรับระเบียบวิธีเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

7. ส่งเสริมกลไกการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยครอบคลุมระบบในการวางแผนการบริหารจัดการ การกำกับดูแล และการติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการปรับกลยุทธ์การจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า นโยบายทางด้านการศึกษาตั้งแต่รัฐบาลของพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ทุกรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ จนมาถึงรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชาชีวะ ต่างก็มีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

สำหรับนโยบายในปัจจุบันที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคำแถลงนโยบายของรัฐบาล แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมบริหารและจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้รับปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้ง ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์การทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในการศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ในการจัดการศึกษานั้นได้ให้ความสำคัญต่อชุมชนและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน เอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหมายให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา และ ความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2552-2559)

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน เช่น บทที่ 4 วัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ บทที่ 7 ส่งเสริมให้ประชาชน เอกชน องค์ประชาคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี และให้มีการประสานวิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การศึกษามีบทบาทนำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ แนวนโยบายเพื่อดำเนินการ บทที่ 11 ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานการศึกษาหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ และองค์กรเอกชน ประสานความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างกันอย่างเป็นระบบในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งความร่วมมือและทรัพยากรระหว่างกันอย่างเป็นระบบในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งความรู้ของชุมชนด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ตลอดจนให้มีคณะกรรมการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อกำกับดูแล วางแผนและจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น

สำหรับแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ บทที่ 8 ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ชัดเจน คือส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันอื่นๆ และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ให้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการภายในของสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและองค์การในชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการศึกษาของชุมชน

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ด้านระบบบริหารและสนับสนุนทางการศึกษา

1) ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีส่วนร่วมจัดการศึกษา (มาตรา 9 (6))

2) ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (มาตรา 39)

3) การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระโดยมีการกำกับติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ (มาตรา 43)

มาตรการ

1) ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

2) ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ

3) จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบและการประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 34)

4) ให้สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคลและบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 44)

5) ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา (มาตรา 45)

6) การกำหนดนโยบายและแผนจัดการศึกษาของรัฐ ของเขตพื้นที่การศึกษา หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชน โดยให้รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณา (มาตรา 45 วรรค 1)

ด้านหลักสูตร

1) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 8 (2)) ฃ

2) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (มาตรา 24 (6))

3) ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนมีการจัดศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร

ภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (มาตรา 29)

มาตรการ

1) จัดหลักสูตรให้ประกอบด้วยความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (มาตรา 23 (1))

2) จัดหลักสูตรให้ประกอบด้วยสาระความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (มาตรา 3)

3) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และสหประชาชาติ (มาตรา 27)

ด้านกระบวนการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถและเต็มศักยภาพ (มาตรา 22)

ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ให้มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรอาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษา (มาตรา 58)

1.8 แนวทางการสร้างการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

เครื่องมือสำคัญที่สุดของการแก้ปัญหาและเป็นหนทางพัฒนาคุณภาพคน โดยเฉพาะ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่ก่อวิกฤติห้อมล้อมเด็กๆ ของเราอยู่ ลำพังครูและโรงเรียนย่อมไม่สามารถจะปกป้องและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาได้อย่างเพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียนและสถาบันทางสังคม เช่น วัด รวมถึงหน่วยงานบริหารการศึกษา จะต้องร่วมมือกัน เมตต์ เมตต์การุณ์จิต (2547) ได้เสนอแนวทางในการสร้างการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร จัดการโรงเรียนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในเรื่องความเข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานของโรงเรียนในรูปแบบใหม่ บทบาทและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ชุมชนและโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

2. การสรรหาการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา การสรรหาการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนและชุมชน ควรวางมาตรการในการพิจารณากลั่นกรองในเรื่องความรู้ ความสามารถ ภาวะผู้นำและการเสียสละเวลาในการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษา เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและพร้อมที่จะเสียสละการทำงานให้แก่โรงเรียนอย่างแท้จริง วิธีการคัดเลือกต้องให้ได้บุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มอย่างแท้จริง โดยอาจเลือกตั้งหรือสรรหา แล้วแต่งตั้ง

3. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งชุมชนและโรงเรียนได้กำหนดไว้ว่าตัวแทนของชุมชนและโรงเรียน คือ คณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งควรมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน และทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชี้แจงกับครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้รู้และเข้าใจโดยทั่วกัน

4. การจัดการฝึกอบรม สัมมนาร่วมกัน การจัดการอบรมหรือสัมมนาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ในภาระงานที่สำคัญของโรงเรียนในด้านต่างๆ รวมทั้งสร้างภาวะผู้นำให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายจัดทำคู่มือชี้แจงการดำเนินงานตามบทบาทและหน้าที่ รายงานผลปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน

5. การสนับสนุนให้ชุมชนและโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด การสนับสนุนให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนอย่างใกล้ชิด รวมทั้งประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ทราบตลอดเวลา ตลอดจนกำหนดแผนการทำงาน กิจกรรมการดำเนินงานร่วมกันระหว่างตัวแทนของชุมชน และโรงเรียนให้ชัดเจนและปฏิบัติตามแผนที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะทำให้การบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

6. การจัดให้มีเครือข่ายร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเครือข่ายนี้ คือคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกิดขึ้นก็เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานร่วมกัน ศึกษาดูงาน การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ และจัดให้มีการประชุมประจำปี โดยอาจกำหนดปีละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน

7. การจัดให้มีการกำหนดมาตรฐานงานกำกับดูแล และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานร่วมกันกำหนด มาตรฐานงานของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา โดยมีการกำกับ ดูแล ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด รวมทั้งเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานแก่โรงเรียนต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน แก้ไขปัญหา ให้ความช่วยเหลือในกรณีที่ประสบปัญหาการดำเนินงาน รวมทั้งมีการประเมิน เพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับ มีการยกย่องให้เกียรติ และให้รางวัล เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

8. การพิจารณาให้สวัสดิการและบริการ และสิทธิพิเศษแก่คณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากการยกย่องให้เกียรติ ในฐานะที่เป็นผู้เสียสละทางการศึกษา เนื่องจากเป็นการทำงานในลักษณะอาสาสมัคร ไม่มีรายได้ตอบแทน เพื่อสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ควรมีการพิจารณาสวัสดิการ บริการ และสิทธิพิเศษแก่คณะกรรมการสถานศึกษา เช่น การรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เบี้ยประชุม การได้รับสิทธิในการเข้าเรียนของบุตรหลาน เป็นต้น

1.9 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540) จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนมามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารงานและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประธานเข้ามามีส่วนในการประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีขั้นตอนสำคัญ คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินการ 2) การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน 3) การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 4) การสร้างกิจกรรม 5) การต่อรองเพื่อการดำเนินกิจกรรม 6) การร่วมกันดำเนินการ 7) การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการและ 8) การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

รจนา สุวรรณภา (2546) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเข้ามามีส่วนตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินงานร่วมกัน

Agbayani (1974 อ้างถึงใน สมยศ เผือดจันทึก, 2542) จัดลำดับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การร่วมประชุม การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การตีปัญหาให้กระจ่างการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน ปัญหา การออกเสียงเลือกตั้งการบริจาคเงิน การบริจาควัตถุ การช่วยเหลือด้านแรงงาน การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง การช่วยเหลือในการรักษาโครงการและทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

Lowdermilk and Laitas (1980 อ้างถึงใน วรวิทย์ อรรถโกวิทชาตรี, 2542) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจขั้นต้น 2) การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 3) การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา 4) การกำหนดทางแก้ไขปัญหา 5) การปฏิบัติตามโครงการ 6) การประเมินผลโครงการ และ 7) การพิจารณาทบทวนโครงการ

Cohen and Uphoff (1980 อ้างถึงใน พรทิพา จุลสุคนธ์, 2542) กล่าวว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่ต้องกระทำคือการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่ามีความคล้ายคลึงกันเมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การรับรู้ปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การปฏิบัติงานตามแผน และการติดตามและประเมินการปฏิบัติงาน

1.10 ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

กรมวิชาการ (2540 : 34) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาของชุมชนร่วมกัน ด้วยการแสวงหากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ชาวบ้านทั่วไป และภาคีอื่นๆ ในเรื่องการศึกษา ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเกิดความร่วมมือ

2. การมีส่วนร่วมและความสนับสนุนจากภาคภาคีอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนมากขึ้น การพัฒนาความร่วมมือจะนำไปสู่การผลักดันให้การศึกษาทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

3. โครงสร้างของการจัดการศึกษาเป็นแบบแนวราบ การจัดโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ลดโครงสร้าง อำนาจที่มีหลายลำดับขั้นให้น้อยลง จัดสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและภาคีอื่น จะทำให้การจัดการศึกษากลายเป็นภารกิจร่วมของทุกคน ทั้งด้านถ่ายทอดความรู้ เวลา และทรัพยากรที่ใช้

4. ชุมชนมีเงื่อนไขพื้นฐานเพื่อการพัฒนาภายใต้เงื่อนไขที่ว่าชุมชนมีทรัพยากรพื้นฐานคงเหลืออยู่ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล ผลผลิต รายได้ ฯลฯ หรือมีปัจจัยแห่งความเข้มแข็งบางส่วนคงอยู่ เช่น กลุ่มผู้นำธรรมชาติ ความสัมพันธ์เชิงสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต (2553 : 267-269) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารและจัดการศึกษาไว้ 2 ด้าน ดังนี้

ปัจจัยด้านคณะกรรมการสถานศึกษา

1. การมีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ หากกรรมการคนใดมีถิ่นกำเนิดหรือภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่มานาน ย่อมมีความผูกพันกับท้องถิ่นและเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ เมื่อได้เข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ

2. การเป็นศิษย์เก่า ศิษย์เก่ามักจะมีความผูกพันกับสถาบันของตน แม้จะจบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพเป็นเวลานานแล้วก็ตาม บางครั้งจะยังมีการรวมกลุ่มเลี้ยงรุ่นเพื่อรำลึกถึงบรรยากาศในอดีต บางคนถึงกับแสดงออกในลักษณะของชาตินิยม

3. การมีบุตรหลานเรียนอยู่ในสถานศึกษา การที่ผู้ปกครองมีบุตรหลานเรียนอยู่ในสถานศึกษา ย่อมจะมีความรักความผูกพันและมีความรู้สึกร่วมกับบุตรหลานของตน โดยเฉพาะผู้ปกครองบางคนไปรับบุตรหลานทุกวัน จนกระทั่งบุตรหลานเรียนจบนับเป็นเวลาหลายปี และระหว่างรอรับบุตรหลานกลับบ้านก็ได้มีโอกาสพูดคุยสนทนากับครู ได้เห็นสภาพของสถานศึกษา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สร้างความผูกพันโดยไม่รู้ตัว

4. การมีเวลาว่าง เวลาเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม กรรมการที่ไม่มีธุรกิจหรือเป็นข้าราชการบำนาญ มักจะมีเวลาว่างพอที่จะไปร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษาฉะนั้นการมีเวลาให้งานของสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ

5. ความห่วงใยในปัญหายาเสพติดและสวัสดิภาพของเด็ก ในปัจจุบันสังคมที่กำลังถูกคุกคามจากยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าซึ่งได้แก่แพร่ระบาดเข้าไปในสถานศึกษา และยังไม่มีทางใดที่จะสามารถปราบปรามได้สำเร็จ ตลอดจนความปลอดภัยในสวัสดิภาพของเด็กระหว่างเดินทางไปยังสถานศึกษา การขับขี่รถยนต์โดยเฉพาะรถรับส่งนักเรียน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้ปกครองต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาและร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษาด้วยความห่วงใย

6. ต้องการมีเกียรติและได้รับความยกย่องจากสังคม กรรมการบางท่านที่จะใช้ความรู้ความสามารถรับใช้สังคมเท่าที่ศักยภาพของตนจะมี แต่สิ่งหนึ่งที่กรรมการต้องการก็คือ ต้องการมีเกียรติและได้รับคำยกย่องจากสังคม บางท่านถึงกับนำคำสั่งแต่งตั้งเป็นกรรมการและเกียรติบัตรต่างๆ ที่ได้รับจากทางราชการมาติดไว้บนฝาผนัง ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ Abraham H. Maslow ที่กล่าวถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์และทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของ Douglas McGregor ที่กล่าวว่า มนุษย์เมื่อทำงานแล้วยังต้องการรางวัลอีกด้วย

7. การแข่งขัน หากสถานศึกษามีกิจกรรมที่จะต้องแข่งขัน เช่น การกีฬา การประกวดสถานศึกษา เป็นต้น กิจกรรมเช่นนี้จะต้องส่งเสริมให้กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองอยากเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ปัจจัยด้านสถานศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยนี้ถือเป็นบุคลิกเฉพาะตัว ซึ่งแต่ละคนจะมีไม่เหมือนกันแม้จะมีบทบาทหน้าที่ไม่ต่างกันก็ตาม บางคนมีความรู้สูง แต่ไม่สามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จก็มี ดังนั้นหากผู้บริหารมีมนุษย์สัมพันธ์สูง มีความเป็นกันเอง ให้เกียรติแก่ผู้ปกครอง ก็จะทำให้บรรยากาศเป็นไปในทางที่ดี ในด้านความซื่อสัตย์เป็นเรื่องสำคัญ หากผู้บริหารมีความโปร่งใส

ด้านการเงินซึ่งสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการบริจาคเงินหรือทรัพย์สิน หากทางสถานศึกษานำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ก็จะทำให้เกิดความศรัทธาจากชุมชน เพราะผู้บริจาคย่อมมุ่งหวังให้สิ่งที่บริจาคไปนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ หากผู้บริหารมีถิ่นกำเนิดหรือภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความรักท้องถิ่นมากกว่าบุคคลที่มิได้ถิ่นกำเนิดอยู่ในชุมชนที่ตั้งอยู่ ในทางตรงกันข้าม ผู้บริหารที่ภูมิลำเนาอยู่ที่อื่น ก็มักจะต้องกลับไปเยี่ยมครอบครัวในวันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ ดังนั้น การทุ่มเทการทำงานให้แก่สถานศึกษาย่อมมีน้อยกว่า

2. ครู อาจารย์ เป็นบุคลากรสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้เด็ก ดังนั้น ความเอาใจใส่ต่อการเรียนของเด็กซึ่งเป็นสิ่งที่ปรารถนาของผู้ปกครอง จะทำให้ผู้ปกครองยินดีที่จะตอบแทนสถานศึกษา ถ้าหากว่าบุตรหลานของเขาเรียนเก่ง ชนะการประกวดแข่งขันต่างๆ สามารถสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงได้ นอกจากนี้ ความห่วงใยของครูที่มีต่อเด็ก ในด้านสวัสดิภาพ ด้านยาเสพติด ด้านความสามารถของคณะครู ตลอดจนความประพฤติของครู ถ้าเป็นไปในทางที่ดีก็ย่อมจะทำให้เป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครอง

3. ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา สถานศึกษาที่มีชื่อเสียง การจัดการเรียนการสอนที่ดี ครูเอาใจใส่นักเรียน มีผลงานทางวิชาการ เช่น ชนะการประกวดห้องสมุด ชนะการประกวดสุขภาพอนามัยเด็ก ชนะการประกวดแข่งขันของนักเรียน เป็นต้น หากสถานศึกษาใดมีคุณสมบัติในลักษณะดังที่กล่าวมานี้ จะทำให้ผู้ปกครองสนใจที่จะส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนจนทำให้บางแห่งเกิดปัญหาในการรับนักเรียน เพราะนักเรียนมีจำนวนมากเกินความต้องการของการศึกษา และบางกรณีก็มีผู้ปกครองให้สินบนและยินดีซื้ออุปกรณ์ให้ทางสถานศึกษาตามที่สถานศึกษาต้องการอีกด้วย

1.11 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

John Allen (1982 : 3) ได้ให้ความคิดเห็นว่าอุปสรรคที่ทำให้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่เป็นจริงคือ การต่อต้านจากข้าราชการเพราะกลัวสูญเสียอำนาจไม่ว่าโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม และจากการไม่ประสานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำกัน ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ การให้ความรู้แก่ข้าราชการในการยอมรับแนวคิดนี้

สุพิชญา ธีระกุล (อ้างถึงใน วารุณี ศุภบัณฑิต 2548: 24) ได้สรุปถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ทัศนะของผู้ปกครอง (Parent Attitudes) ผู้ปกครองมีทัศนะคติแบบเดิม และประสบการณ์เก่าๆ ที่เคยมีต่อครูและโรงเรียน ที่ไม่ส่งเสริมต่อการให้ความร่วมมือกับโรงเรียน เช่น

คิดว่าการสอนนั้นเป็นหน้าที่ของครู การไม่ชอบครูเป็นรายบุคคล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยทำให้ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน

2. ทัศนคติของครู (Teacher Attitudes) ครูส่วนมากไม่อยากพบผู้ปกครอง เพราะกลัวว่าผู้ปกครองจะมาตำหนิเกี่ยวกับการสอน การอบรมเด็ก กลัวการมานั่งดูการสอนและการควบคุมชั้น กลัวว่าจะถูกข่มขู่และต่อว่าเรื่องต่างๆ อันเนื่องมาจากเด็ก ดังนั้นครูจึงพยายามหลีกเลี่ยงการพบปะผู้ปกครอง

3. การเข้าใจผิด (Misunderstanding) ผู้ปกครองเชื่อลูกหลานมากกว่าการหาเหตุผลอันควร ซึ่งบางครั้งเกิดการเข้าใจผิดต่อกันได้ง่าย ซึ่งผู้บริหารควรเร่งแก้ปัญหานี้ เป็นการมีจดหมายถึงผู้ปกครอง การเชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน หรือออกเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนและผู้ปกครองได้ปรับความเข้าใจกัน

4. นโยบายของโรงเรียน (School Policies) ผู้ปกครองจะไม่ให้ความร่วมมือ หากเกิดความไม่พอใจนโยบายบางอย่างของโรงเรียน เช่น การไม่อนุญาตให้เด็กออกไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน การกักเด็กไว้ทำให้เด็กกลับรถหรือเรือไม่ทัน หรือการให้ร่วมกิจกรรมเกินเวลาปกติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ผู้บริหารควรอธิบายให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจถึงเหตุผลของโรงเรียนรวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายของโรงเรียนด้วย

5. การให้บริการแก่นักเรียน (Pupil Welfare Service) ผู้ปกครองจะพอใจถ้าทราบว่าโรงเรียนเอาใจใส่ห่วงใยนักเรียน หรือให้บริการอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนวิชาต่างๆ เช่น เปิดสอนพิเศษให้เด็กก่อนสอบ พอใจที่บุตรหลานได้ทุนเรียนต่อ พอใจที่โรงเรียนแก้ปัญหาให้บุตรหลานได้ แต่จะไม่พอใจที่ทราบว่า โรงเรียนไม่เอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร เช่น เด็กได้รับบาดเจ็บจากการเล่นกีฬา เด็กป่วยไข้แล้วโรงเรียนไม่เอาใจใส่ เด็กมีเรื่องหรือทะเลาะกันจนถึงขั้นได้รับอันตรายเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถ้าโรงเรียนทำได้ดี ก็จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน แต่ถ้าจัดได้ไม่ดีก็จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต (2553 : 269-270) กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับปัจจัยที่ส่งเสริมมีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจัยด้านกรรมการสถานศึกษา

1. กรรมการไม่มีเวลาพอในการมาร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา โดยเฉพาะการกระทำตามบทบาทหน้าที่ ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่จะแต่งตั้งนักธุรกิจหรือพ่อค้าที่มีกิจการใหญ่ๆ ข้าราชการในตำแหน่งสูงให้เป็นกรรมการ ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้ร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา

ก็จะทำให้ดูเหมือนว่ามีประสิทธิภาพ แต่แท้ที่จริงสถานศึกษามีเจตนาเพื่อมุ่งหวังในบารมีและการบริจาคของบุคคลเหล่านั้น

2. กรรมการไม่มีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่นสถานศึกษาตั้งอยู่ เช่น มาจากอำเภออื่น จังหวัดอื่น จึงมักทำให้มีความผูกพันกับสถานศึกษาน้อยลง เป็นต้น

3. กรรมการมีบ้านพักอาศัยอยู่นอกท้องถิ่นหรือนอกบริเวณที่สถานศึกษาตั้งอยู่ การที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางกลับบ้านพักซึ่งอยู่ไกลสถานศึกษา อาจทำให้กรรมการไม่สามารถมาร่วมกิจกรรม

4. กรรมการที่มีอาชีพค้าขาย มักจะคำนึงถึงปากท้องของตนเองและเศรษฐกิจในครอบครัว จึงไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะไปร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา

ปัจจัยด้านสถานศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่ประสานความร่วมมือกับกรรมการ ผู้บริหารสถานศึกษาบางคนไม่มีมนุษยสัมพันธ์ เช่น เข้ากับชุมชนไม่ได้ ไม่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีกับผู้ปกครองบางคนมีท่าทีแบบวางตัว ไม่สร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง บางแห่งเข้าพบผู้บริหารยาก หรือตกแต่งห้องทำงานอย่างภูมิฐาน จนผู้มาติดต่อรู้สึกว่าเป็นเขตหวงห้าม นอกจากนี้ ถ้าผู้บริหารไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด ความรักความผูกพันย่อมไม่ลึกซึ้งแน่นแฟ้นกับท้องถิ่นเท่าที่ควร การเดินทางมาทำงานก็จะเป็นลักษณะเช้าไปเย็นกลับ หรือไม่ก็กลับไปเยี่ยมครอบครัวทุกวันหยุด นอกจากนี้ เวลามีการประชุม ถ้าผู้บริหารไม่มีส่วนกระตุ้นให้กรรมการสถานศึกษาแสดงความคิดเห็น การทำงานก็จะไม่ได้ผลเท่าที่ควร ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

2. ครู อาจารย์ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคส่วนใหญ่คือเรื่องความประพฤติของครูที่ไม่เหมาะสม เช่น เมาเหล้า มีเรื่องชู้สาว เล่นการพนัน ไม่เอาใจใส่การเรียนของเด็ก ละทิ้งหน้าที่ใช้กิริยามารยาทไม่เหมาะสมกับเด็กและผู้ปกครอง ลงโทษเด็กเกินกว่าเหตุ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสถานศึกษา

3. ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา การปฏิบัติงานด้านการเงินถือเป็นเรื่องที่สำคัญถ้าหากมีข่าวว่าเกิดการทุจริต เช่น การนำเงินบริจาคไปใช้ในเรื่องที่ไม่เหมาะสมหรือนำไปใช้ส่วนตัว ก็จะทำให้ชุมชนเสื่อมความศรัทธา อีกทั้งหากสถานศึกษาไม่มีผลงานทางวิชาการ เด็กจบไปแล้วสอบเรียนต่อไม่ได้ ลักษณะเช่นนี้บ่งบอกถึงความเฉื่อยชาและการด้อยความสามารถของผู้บริหารก็จะเป็นภาพลบต่อผู้ปกครอง

สรุปว่า ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นได้นั้น มักเป็นปัจจัยที่สนองตอบความต้องการ ความพึงพอใจและเป้าหมายของการศึกษาที่เป็นบุตรหลานของชุมชน ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนมักเกิดจาก การปฏิบัติระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเนื่องจากนโยบาย กฎ ระเบียบ และการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่มีต่อกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งนำไปสู่ภาวะสมดุล คือ ชุมชนจะเริ่มเข้าใจและเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนมากขึ้น พร้อมจะให้ความร่วมมือ ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืนต่อไป

2. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์การยูเนสโก (อ้างถึงใน กมล สุดประเสริฐ, 2541: 2) ได้ให้คำนิยามการศึกษาพื้นฐานไว้ว่า การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความ อยากเรียน อยากรู้มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 2–10) มาตรา 4 ให้ความหมายว่า “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา และมาตรา 10 ระบุว่าในการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 15 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้สะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2546: 7) ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพิ่มเติมว่า เป็นสถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ไปจนจบชั้นมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) มักใช้เวลา 12 ปี โดยในช่วงปลายของการศึกษาระดับนี้ ผู้เรียนอาจเลือกศึกษาในสายอาชีพแทนสายสามัญได้

ดังนั้น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา สำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ตามความต้องการ สามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัด จัดการศึกษาจึงมีหลายรูปแบบขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ในชีวิตจริงได้

2.2 แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาในประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญในฐานะของเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของประชากรในชาติ จากการศึกษากฎหมายการศึกษาจากต่างประเทศ ของกมล สุดประเสริฐ, (2541: 15-42) และศรีศักดิ์ ไทยอารี, ณฐกร ศรีแก้ว และกานต์ เสริมชัยวงค์, (2542 : 20-24) ดังนี้

2.2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐานในสหรัฐอเมริกา

หลักการสำคัญทั่วไปของการจัดการศึกษาทั่วไป เน้นความเสมอภาคในการเข้าเรียนและโอกาสทางการศึกษา กฎหมายบังคับให้เด็กอายุ 6 หรือ 7 ปี เข้าเรียนจนอายุ 16 ปี เป็นการศึกษาแบบให้เปล่าจนเด็กเรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในชั้นที่ 12 กำหนดกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสเพื่อให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมทางการศึกษา ไม่แบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ

2.2.2 การศึกษาขั้นพื้นฐานในสหราชอาณาจักร

การจัดการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กทุกคน เน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียน โดยให้ครอบครัวมีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนด้วย และบิดามารดามีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องให้บุตรที่อายุระหว่าง 5 ถึง 16 ปี ให้ได้รับการศึกษา สามารถเลือกได้ว่าจะจัดการศึกษาให้บุตรที่บ้านหรือให้เข้าโรงเรียนของรัฐ หรือให้อยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเอกชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.3 การศึกษาขั้นพื้นฐานของนิวซีแลนด์

นิวซีแลนด์เน้นการศึกษาเพื่อชีวิต (Education for Life) การมีส่วนร่วมของประชาชน (A Charity Community) การตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การศึกษาแบบให้เปล่า ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองโดยสนับสนุนส่งเสริมและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียน การศึกษาภาคบังคับ 12 ปี สำหรับเด็กอายุ 5–16 ปี การเลื่อนชั้นเป็นไปตามเกณฑ์อายุ

2.2.4 การศึกษาขั้นพื้นฐานของออสเตรเลีย

ออสเตรเลียแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา มัธยมศึกษา และหลังมัธยมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาทางไกล การจัดการศึกษามุ่งเน้นให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยที่การศึกษาภาคบังคับ มีระยะเวลา 10 ปี เริ่มจากอายุ 6 ปี จนถึง 15 ปี ในแต่ละรัฐจะมีกฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐานของตนเอง มีบทบัญญัติครอบคลุมเรื่องต่างๆ รวมทั้งการบริการการศึกษาด้วย

2.2.5 การศึกษาขั้นพื้นฐานของสิงคโปร์

การศึกษาขั้นพื้นฐานของสิงคโปร์เน้นให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาโดยไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ โดยมีการจัดสรรทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มาจากครอบครัวรายได้น้อย ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดให้เด็กทุกคนต้องอยู่ในระบบโรงเรียนอย่างต่ำ 10 ปี กล่าวคือ ประถมศึกษา 6 ปี และมัธยมศึกษา 4 ปี

2.2.6 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

ในประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 9 ว่า (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 29 ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัด

การศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและ จัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่โดยตรง และในมาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ บุคคลเหล่านี้ล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องทั้งสิ้นในการเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่างๆ ที่เหมาะสม

จะเห็นได้ว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศต่างๆ เน้นการศึกษาขั้นพื้นฐานจากชั้นเด็กเล็กถึงชั้นปีที่ 12 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่ท้องถิ่นภายใต้คณะกรรมการการศึกษาเป็นผู้จัด รัฐบาลกลางทำหน้าที่ด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ โดยเน้นความเสมอภาคในการเข้าเรียนและโอกาสทางการศึกษา

2.3 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดโครงสร้างองค์การในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และโครงสร้างบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 1) พ.ศ.2545 มาตรา 39 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 20) ผู้ศึกษาได้ศึกษา มีรายละเอียดที่นำเสนอได้ตามภาพที่ 3 และ ภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ

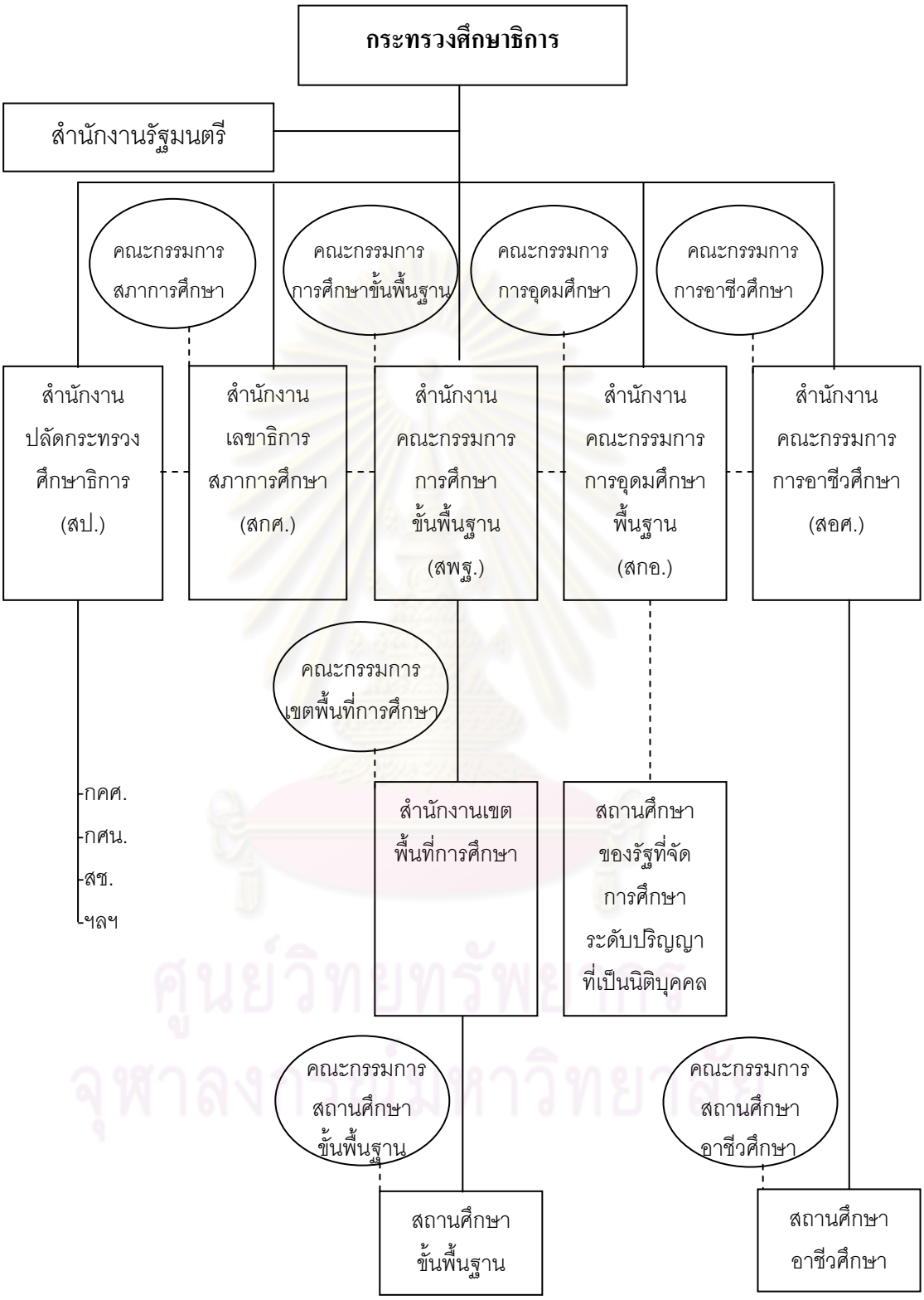

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 8

ภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

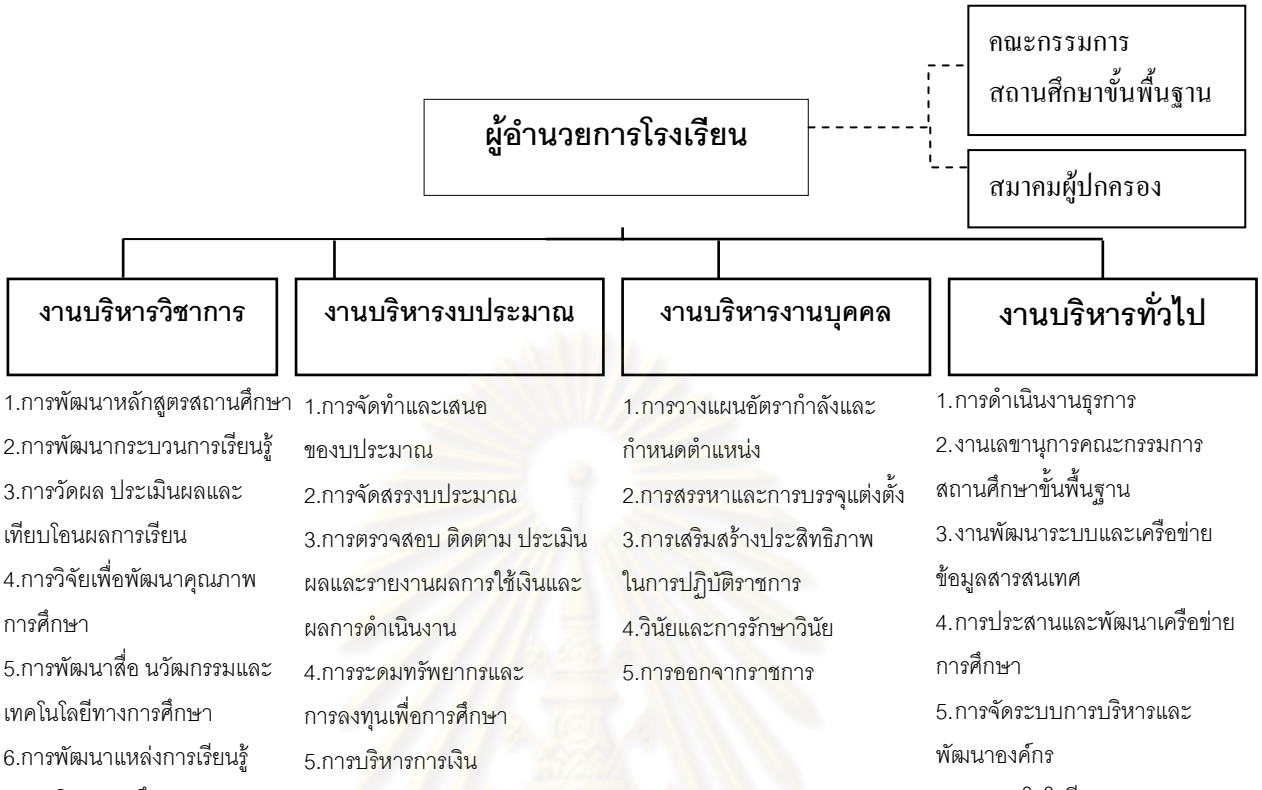

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 32

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 ภาระงานในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภารงานการบริหารสถานศึกษาตามอำนาจในการบริหารและจัดการของสถานศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 39 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของนักวิชาการและนักการศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ และจิราภรณ์ จันทรสุพัฒน์,2545 และนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2549) ได้กำหนดกรอบภารกิจสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และ การบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. การบริหารงานทั่วไป ขอบข่ายหรือภารกิจของงานประกอบด้วย 19 ภาระงาน คือ การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริม และการประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อ การศึกษา งานส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและการประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น รายละเอียดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

2. การบริหารงานงบประมาณ ขอบข่ายหรือภารกิจของงานประกอบด้วย 7 ภาระงาน คือ การจัดทำและเสนอของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี และการบริหารพัสดุและสินทรัพย์

3. การบริหารงานบุคคล ขอบข่ายหรือภารกิจของงานประกอบด้วย 5 ภาระงาน คือ การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการวินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ

4. การบริหารงานวิชาการ ขอบข่ายหรือภารกิจงานประกอบด้วย 12 ภาระงาน คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2.5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพ้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น

4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากร ทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา

8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบันอื่นในชุมชน และท้องถิ่น

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนด

2.6 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 รวมทั้งอำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคลที่จะเกิดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดังนี้

1. กำกับการดำเนินกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

3. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1) กำกับ 2) ส่งเสริม สนับสนุน และ 3) มีอำนาจอื่นตามที่กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ กำหนด ซึ่งมีกรอบในการดำเนินงาน ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. อำนาจหน้าที่ในการกำกับ หมายถึงการกำกับให้สถานศึกษาดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. อำนาจในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ ศรัทธา เชื่อถือ ของประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว อาจเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ดังตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	**บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**
1. ด้านวิชาการ 1.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น	**1. ด้านวิชาการ** 1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น
1.2 จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	1.2 ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
1.3 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ	1.3 รับทราบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. ด้านงบประมาณ 2.1 จัดตั้งและรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด 2.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติ ฯลฯ เกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	**2. ด้านงบประมาณ** 2.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้ง และการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา 2.2 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด
3. ด้านการบริหารงานบุคคล ดำเนินการตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด	**3. ด้านการบริหารงานบุคคล** ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ด้านการบริหารทั่วไป 4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น	**4. ด้านการบริหารทั่วไป** 4.1 ให้ความเห็น เสนอแนะและให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4.2 ดำเนินการและกำกับ ติดตาม และประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการของสถานศึกษา	4.2 รับทราบ ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
4.3 ระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา รวมทั้ง ปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.3 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษารวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ กำหนด
4.4 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.4 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น	4.5 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น
4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา หรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด	4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เห็นว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาไม่สอดคล้อง หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ และนโยบาย ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอความเห็นดังกล่าว ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับทราบเพื่อพิจารณา สั่งการให้สถานศึกษาปฏิบัติให้เป็นตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ต่อไป

3. สภาพการจัดศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3.1 ข้อมูลของพื้นที่สูงภาคเหนือ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (2552) ได้ศึกษาข้อมูลของพื้นที่สูงในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 67.22 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ 20 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี ส่วนพื้นที่สูงภาคเหนือมี 13 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย และกำแพงเพชร พื้นที่ตั้งชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ประมาณร้อยละ 88 ของหมู่บ้าน มีการคมนาคมยากลำบาก ทำให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินงานบนพื้นที่สูงได้ไม่ทั่วถึง นอกจากนี้พื้นที่สูงยังคงมีปัญหาการทำไร่เลื่อนลอย และการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง

3.2 การสืบสายเผ่าพันธุ์ของกลุ่มคนชุมชนในพื้นที่สูงในประเทศไทย

ชุมชนหรือกลุ่มคนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ที่รู้จักกันในนามของชาวเขา ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีเพียงภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นการถ่ายทอดประวัติเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับตนเอง จึงทำได้โดยการบอกเล่าจากปากต่อปาก (Oral History) จากรุ่นสู่รุ่นผ่านพิธีกรรมบถสวดเพลง ตำนานและนิทานประวัติศาสตร์ ทำให้การศึกษาเรื่องราวของพวกเขาเป็นไปด้วยความยากลำบาก นักมานุษยวิทยาชื่อ Gordon Young (1962) ได้ใช้เวลาหลายปีในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขาเผ่าต่างๆ โดยใช้ทิศการอพยพเป็นเกณฑ์ในการศึกษา แบ่งชาวเขาออกเป็น 2 สาขาใหญ่ ดังนี้

สาขาที่หนึ่ง ชนชาติที่อพยพจากทิศใต้เข้าสู่ภูมิภาคทางทิศเหนือ ชนพวกนี้เรียกว่าพวกเอเชียตะวันออก (Austro-Asiatic) อันได้แก่ ชนชาติมอญ-เขมร (Mon-Khmer)

ซึ่งมีเชื้อสายเดียวกับเผ่าว้า (Wa) ที่ตกค้างอยู่ในภาคเหนือของไทยกลุ่มนี้ ได้แก่ ละว้า ขมุ ข่าฮ่อ ถิ่น

สาขาที่สอง ชนชาติที่อพยพจากทิศเหนือไปสู่ภูมิภาคทางใต้พวกนี้ ได้แก่ สาขา จีน-ธิเบต (Sino-Tibetan) ชนพวกนี้ได้อพยพตามเส้นทางอันคดเคี้ยว ทำให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปอย่างล่าช้า และได้เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยประมาณ 100 - 200 ปีที่ผ่านมานี้เอง พวกจีน-ธิเบตนี้ แยกสาขาออกได้อีก 2 พวก ดังต่อไปนี้

1. พวกธิเบต - พม่า พวกนี้สืบเชื้อสายมาจากพวก โลโล้โนสุ พวกนี้ คือ อาข่า ลีซู่ ลาหู่ และกะเหรี่ยง แต่ละกลุ่มก็ยังมีการแบ่งเผ่าพันธุ์ย่อยลงไปอีก

2. พวกจีนเดิม พวกนี้คล้ายชนชาติจีนเป็นอย่างมาก เช่น แม้ว เย้า และจีนฮ่อ ความสัมพันธ์และการสืบสายพันธุ์ของชาวเขาเผาต่างๆ ซึ่งใช้เกณฑ์การศึกษาจากทิศทางการเดินทาง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ตามภาพที่ 5 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5 การสืบสายเผ่าพันธุ์ของชาวเขาในประเทศไทย จำแนกตามทิศทางการอพยพ

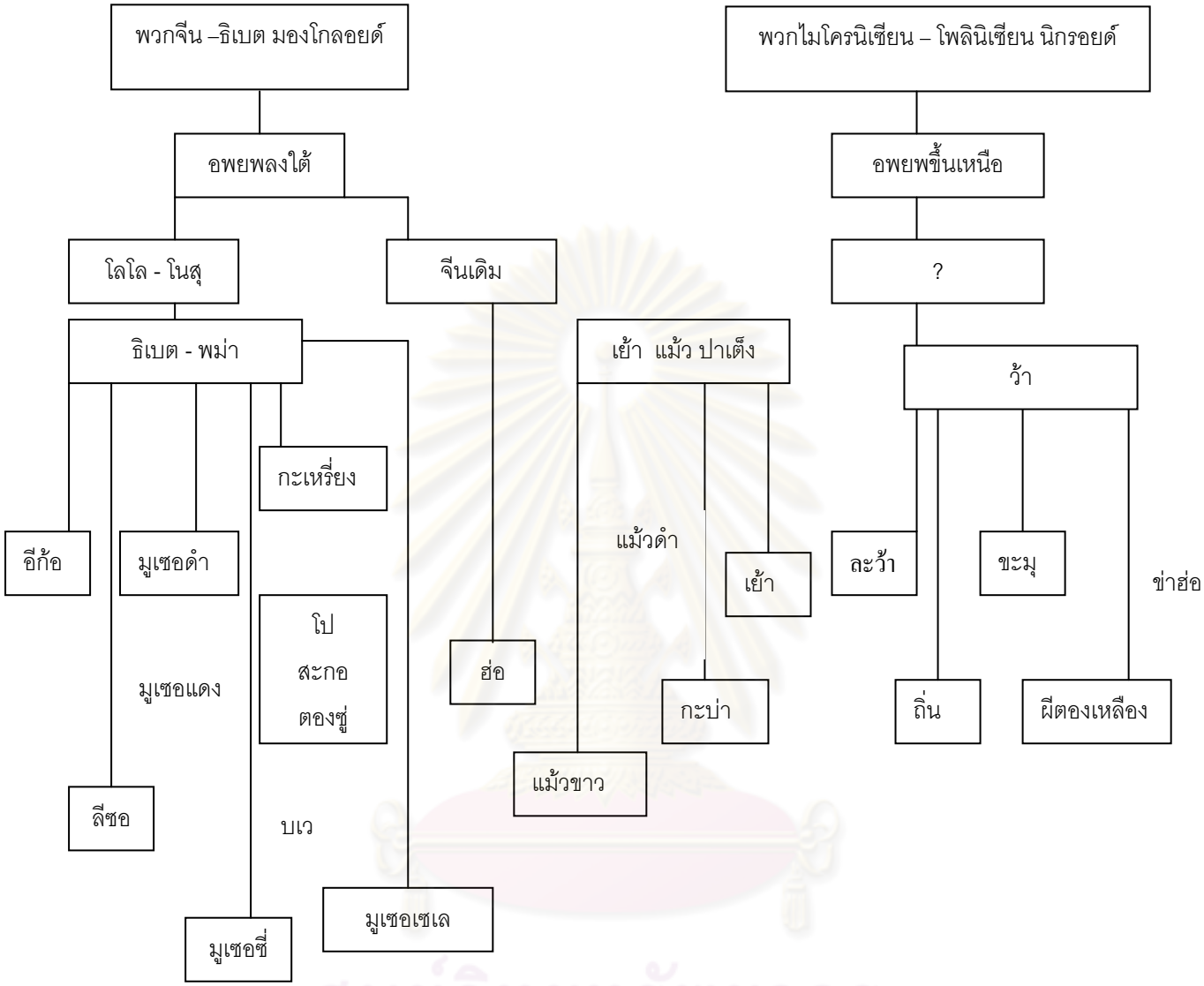

หมายเหตุ ? หมายความว่ายังเป็นที่สงสัยอยู่ว่าเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์อะไร

ที่มา : Gordon Young . (1962: 7)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 จำนวนประชากรในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ปัจจุบันสถาบันวิจัยชาวเขา (2545) แบ่งกลุ่มชาวเขาในประเทศไทยอย่างเป็นทางการเป็น 9 เผ่าหลัก ได้แก่ กะเหรี่ยง แม้ว(ม้ง) เย้า(อิวเมี่ยน) มูเซอ(ลาหู่) ลีซอ(ลีซู่) ลั่วะอีก้อ(อาข่า) ถิ่น (ผีตองเหลือง) ขมุ และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จำนวนชาวเขาในไทยแรกๆ นั้น ไม่มีการสำรวจแน่นอน แต่ Gordon Young (1962) ได้ประมาณการจำนวนชาวเขาในไทย เมื่อปี พ.ศ.2503 ไว้ที่จำนวน 217,000 คน ภายหลังจากการสำรวจข้อมูลของสถาบันวิจัยชาวเขา (2545) จำนวนประชากรชาวเขาได้ทวีมากขึ้น เพราะการสาธารณสุขดีขึ้นและการอพยพเข้ามาใหม่เรื่อยๆ มีจำนวนประชากร 1,203,149 คน อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 4,192 หมู่บ้านใน 20 จังหวัด โดยส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 1,056,077 คน หรือร้อยละ 87.87 ของประชากรชาวเขาทั้งประเทศ โดยจังหวัดเชียงใหม่ มีชาวเขามากที่สุดจำนวน 322,709 คน(ร้อยละ 26.82) รองลงมาคือจังหวัดเชียงรายจำนวน 221,196 คน (ร้อยละ 18.38) และจังหวัดตากจำนวน 145,079 คน (ร้อยละ 12.06) ดังนี้

ตาราง 2 จำนวนประชากรในประเทศไทยจำแนกตามเผ่าและการกระจาย

		เผ่าชาวเขา									
จังหวัด		**กะเหรี่ยง**	**แม้ว**	**มูเซอ**	**ลีซอ**	**เย้า**	**อีก้อ**	**ลัวะ**	**ถิ่น**	**ขมุ**	**รวม**
กาญจนบุรี	*	107	-	-	-	1	-	-	-	-	108
	**	6,326				20					6,346
	***	30,976				212					31,188
ประจวบ	*	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4
คีรีขันธ์	**	326									326
	***	1,339									1,339
เพชรบุรี	*	19	-	-	-	-	-	-	-	-	19
	**	895									895
	***	4,011									4,011
ราชบุรี	*	54	-	-		-	-	-	-	-	54
	**	2,956									2,956
	***	13,589									13,689
สุพรรณบุรี	*	8	-	-	-	--	-	2	-	-	10
	**	241						208			449
	***	1,159						897			2,056
กำแพง	*	7	6	4	2	15	-	1	-	-	35
เพชร	**	279	417	200	27	528		9			1,460
	***	1,357	3,120	887	148	3,000		47			8,558
เชียงราย	*	36	49	197	42	60	223	13	-	10	630
	**	1,656	3,854	8,884	1,588	2,059	9,900	590		407	28,938
	***	7,559	29,720	48,958	9,759	13,268	56,555	4,230		2,275	172,724
เชียงใหม่	*	657	57	153	74	5	33	29	-	-	1,026
	**	27,607	2,946	7,136	3,187	247	977	2,385			44,485
	***	138,447	24,895	39,037	17,946	1,357	5,717	11,682			239,077

ตาราง 2 จำนวนประชากรในประเทศไทยจำแนกตามเผ่าและการกระจาย (ต่อ)

เผ่าชาวเขา											
จังหวัด		**กะเหรี่ยง**	**แม้ว**	**มูเซอ**	**ลีซอ**	**เย้า**	**อีก้อ**	**ลัวะ**	**ถิ่น**	**ขมุ**	**รวม**
ตาก	*	405	43	9	8	1	2	-	-	-	468
	**	18,404	3,867	660	339	63	138				23,471
	***	94,690	31,710	5,590	2,118	420	1,221				135,749
น่าน	*	-	28	1	-	32	-	-	154	25	240
	**		3,052	6		1,429			8,303	1,616	14,406
	***		23,385	20		10,684			42,075	7,468	83,632
พิษณุโลก	*	-	7	-	-	-	-	-	-	-	7
	**		1,011								1,011
	***		6,900								6,900
สุโขทัย	*	2	3	-	1	5	-	-	-	1	12
	**	137	66		24	101				5	333
	***	741	563		163	720				27	2,214
เพชรบูรณ์	*	-	16	1	6	1	1	-	2	-	27
	**		1,307	3	116	14	1		52		1,493
	***		12,161	11	568	83	5		211		13,093
อุทัยธานี	*	24		-	-	-	-	1		3	28
	**	675						83		161	919
	***	3, 381						331		632	4,344
เพชรบูรณ์	*	-	25	1	1	1	1	1	2	-	32
	**		2,240	3	114	17	2	36	132		2,544
	***		17,311	7	543	104	7	226	707		18,905
แพร่	*	16	3	-	1	-	3	-	-	-	23
	**	2,047	282		9		93				2,431
	***	8,254	2,412		71		445				11,182
แม่ฮ่องสอน	*	483	14	31	21	-	-	17	-	1	80
	**	18,971	370	1,273	1,180			853		23	2,399
	***	101,731	3,763	6,840	6,790			4,286		117	123,420
ลำปาง	*	21	6	13	2	25	11	1	-	1	80
	**	875	149	199	28	838	273	14		23	2,399
	***	3,969	983	1,032	159	4,944	1,453	85		117	12,742
ลำพูน	*	64	-	-	-	-	-	-	-	-	64
	**	6,398									6,393
	***	27,248									27,248
ยอดรวม	*	1,925	250	409	153	173	273	65	156	40	3,444
	**	87,793	19,082	18,361	6,530	6,692	11,387	4,178	8,432	2,212	164,670
	***	438,450	151,080	102,371	37,916	44,017	65,826	21,794	42,782	10,519	914,755
ร้อยละ		**47.93**	**16.52**	**11.19**	**4.14**	**4.81**	**7.20**	**2.38**	**4.58**	**1.15**	**100.00**

หมายเหตุ * หมายถึง จำนวนหมู่บ้าน

** หมายถึง จำนวยหลังคาเรือน

*** หมายถึง จำนวนประชากร

ที่มา : กองสงเคราะห์ชาวเขากรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสัวัสดิการสังคม, (2545).

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าจำนวนชาวเขามีอัตราเพิ่มที่สูงมาก คือจากปี 2503 มีชาวเขาประมาณ 217,000 คน เพิ่มเป็น 914,755 คน ในปี 2545 โดยเป็นกะเหรี่ยงมากที่สุดคือครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรชาวเขาทั้งหมด และมีมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่

3.4 สภาพปัญหาพื้นที่สูงในปัจจุบัน

ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงมาอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง พ.ศ. 2498-2512 รัฐให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง มองปัญหาชาวเขาในฐานะชนกลุ่มน้อย ซึ่งหน่วยงานหลักที่ดำเนินการ คือ กรมประชาสงเคราะห์ และตำรวจตระเวนชายแดน และต่อมา พ.ศ. 2512-2534 เน้นการแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงเป็นหลัก ต่อมาจึงเน้นการพัฒนาในเชิงบูรณาการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพื้นที่สูงยังคงมีปัญหาที่จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหาของพื้นที่สูง อาจจำแนกได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. ประชากรบนพื้นที่สูงทั่วไปมีสภาพยากจน จากการสำรวจเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเกษตรที่สูงในภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด โดยการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในปี พ.ศ. 2547 พบว่า เกษตรกรทั่วไปมีรายได้เฉลี่ยเพียงปีละ 31,126 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของเกษตรกรในภาคเหนือกว่าเท่าตัว (69,373 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) สาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรกรสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและค่อนข้างผันผวน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีช่องทางการตลาดน้อย และไม่มีโอกาสสร้างรายได้ นอกภาคการเกษตรเท่าที่ควร

2. มีระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีเกษตรอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีเกษตร เกิดการตกค้างทั้งในผลผลิตและในสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการเพาะปลูกที่เหมาะสม และส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรน้ำและผู้ที่อยู่อาศัยบนพื้นราบด้วย

3. พื้นที่ทำกินเสื่อมโทรม พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 96.48 ของพื้นที่สูงใน 13 จังหวัดของภาคเหนือ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดเทมาก ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายหน้าดิน โดยเฉพาะในระบบการทำการเกษตรแบบตัดและเผา ที่เปิดหน้าดินโล่งรับแรงปะทะกับ เม็ดฝนโดยตรง และไม่มีระบบชะลอการไหลของน้ำฝนที่ไหลบ่าไปตามความลาดชัน หน้าดินที่ถูกชะล้างไปทุกปีทำให้พื้นที่เกษตรเหลือแต่ดินชั้นล่างที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และ เป็นดินปนหิน

4. ปัญหาการบุกรุกเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ สาเหตุเกิดจากการที่ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำลง ข้าวและอาหารที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค หรือผลผลิตที่ได้ไม่พอสำหรับขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงต้องเพิ่มผลผลิตโดยเพิ่มพื้นที่ปลูก นอกจากนี้ยังเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในครัวเรือน การอพยพเข้ามาของประชากรจากนอกประเทศและจากพื้นราบของประเทศไทย ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

5. ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะระหว่างชุมชนบนพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่ท้ายน้ำ รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เนื่องจากทุกฝ่าย ต่างมีจุดยืนและมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่างกัน ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้โดยร้อยละ 77.74 ของครัวเรือนเกษตรกรบนพื้นที่สูงใน 12 จังหวัด ยังตัดไม้เพื่อการใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

6. ปัญหาด้านสังคมในอนาคต ชุมชนชาวเขาอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายและมีวัฒนธรรมเฉพาะ อาศัยกฎระเบียบชุมชน และความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบการดำรงชีวิต และการสร้างความสงบสุขในสังคม ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชุมชนมีภูมิต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงน้อยปัจจุบันสังคมของชุมชนชาวเขาเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้มีความล่อแหลมต่อปัญหาต่าง ๆทั้งปัญหาเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน ขณะเดียวกันเยาวชนบนพื้นที่สูงมีแนวโน้มที่จะอพยพไปประกอบอาชีพในเมืองมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนแรงงานในชุมชน

ปัญหาพื้นที่สูงเหล่านี้มีทั้งที่เป็นปัญหาดั้งเดิมที่ต่อเนื่องมายาวนาน และปัญหาที่เป็นเงื่อนไขใหม่ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอย่างถี่ถ้วนในการวางแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้นจะแนการแก้ปัญหาของชุมชนในพื้นที่สูงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.5 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

รัฐเริ่มเข้าไปให้การศึกษาแก่ชาวเขาเหล่านี้อย่างเป็นทางการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 มาจนถึงปัจจุบัน แม้การศึกษาจะถูกกำกับโดยนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเป็นหลัก แต่ก็ได้มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาอยู่บ้างจะกล่าวถึงต่อไป ในที่นี้จะขอแบ่งการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนในพื้นที่สูงเป็น 2 เวลา ดังนี้

ช่วงแรก (พ.ศ. 2478 – 2522)

ชาวเขาได้เริ่มสัมผัสกับการศึกษาของรัฐเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2478 เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนบ้านนายเลาต๋ำ ที่อยู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก แต่การศึกษาที่

จัดให้ในครั้งนั้นไม่ได้จำแนกว่าเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขาเป็นแต่เพียงการขยายการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ในรูปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียกว่าโรงเรียนประชาบาลแบบของชาวพื้นราบทั่วไปได้ครอบคลุมมาถึงหมู่บ้านชาวเขาซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ หลังจากนั้นโรงเรียนประชาบาล ซึ่งขณะนั้นสังกัดกรมสามัญศึกษาก็ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2509 ได้มีการโอนโรงเรียนประชาบาลไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็ยังมีการขยายจำนวนต่อไปอีก ในปี พ.ศ.2523 มีโรงเรียนประชาบาลสำหรับชาวเขาทั้งสิ้น 109 โรง แต่ได้ถูกยุบไป 18 โรง เพราะถูกผู้ก่อการร้ายคุกคามและในปีนั้นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้โอนไปเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การจัดการศึกษาในโรงเรียนชาวเขาก็ได้ดำเนินตามแบบโรงเรียนชาวพื้นราบโดยปกติ

การศึกษาที่รัฐมีเจตนาจัดให้แก่ชาวเขาโดยเฉพาะเพราะเห็นปัญหาและความแตกต่างของชาวเขาเพิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปีเศษมานี้ เมื่อกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนได้ทดลองจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2499 เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกันได้เพราะภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสอนภาษาไทย และปฏิบัติการทางจิตวิทยาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองของเด็กกับตำรวจตระเวนชายแดนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนใช้เป็นช่องทางหาข่าว ต่อมาได้มีการตั้งโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยกรมสามัญศึกษาได้แนะนำในเรื่องการดำเนินการให้เป็นโรงเรียนที่ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ และใช้ หลักสูตรการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐที่จัดให้ชาวพื้นราบทั่วไป แต่ให้ตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอน โดยการตั้งโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน เข้าไปตั้งโรงเรียนในท้องที่ห่างไกล ทุรกันดาร และอันตราย เมื่อท้องถิ่นเจริญขึ้นแล้วจึงโอนโรงเรียนให้แก่ส่วนราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

นอกเหนือจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนในสังกัดกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนแล้ว การจัดการศึกษาในช่วงแรกนี้ยังมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ของกรมสามัญศึกษาที่รับนักเรียนเข้ามาอยู่ประจำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 และมีกรมประชาสงเคราะห์เข้าร่วมจัดการศึกษา โดยเริ่มจัดโรงเรียนชั่วคราวในเขตพื้นที่ปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตั้งแต่ พ.ศ.2508 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ระยะแรกก่อนที่จะมีครูเป็นของตนเองก็ได้ใช้เจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่เกษตรทำการสอน ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ได้เริ่มจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวไทยภูเขาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 เพื่อสอนผู้ใหญ่ให้รู้ภาษาไทย รวมถึงให้รู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาใน

ชีวิตประจำวันโดยใช้ครูอาสาสมัครเดินสอนเดินทางไปพบผู้เรียนในแต่ละหย่อมบ้าน ใช้เวลาเรียน 250 ชั่วโมง เรียนจบแล้วผู้เรียนได้รับประกาศนียบัตรความรู้เทียบเท่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4

การศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐที่จัดให้แก่ชาวเขาในช่วงเวลาแรกนี้ยังเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบและแนวทางเดิมเช่นที่เคยปฏิบัติมากับคนพื้นราบ รวมถึงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ไม่ได้มีการสร้างหลักสูตรใหม่หรือคิดค้นวิธีการใหม่แต่อย่างใด

ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2523 – ปัจจุบัน)

การศึกษาของชาวเขาตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมาได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เพราะรัฐมีนโยบายของการศึกษาภาคบังคับของชาวเขาเพื่อสร้างความสำนึกในความเป็นไทย มีจิตใจนิยมชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของชาวเขา ในช่วงเวลานี้ มีความเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่ควรกล่าวถึงอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. การแสวงหารูปแบบและเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้การศึกษาแพร่หลายมากขึ้น นโยบายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาในหมู่ชาวเขาได้ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแก่ชาวเขาแสวงหารูปแบบและเทคนิควิธีต่างๆ ที่จะทำให้ชาวเขามีโอกาสได้เข้าเรียนหนังสือมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงในวัยเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา 2523 ได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น โรงเรียนปกติ โรงเรียนสาขา ห้องเรียนเคลื่อนที่ โรงเรียนปกติที่จัดหอพักสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกล โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง และโรงเรียนครูหลังม้า รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน กล่าวคือ เกณฑ์เด็ก 2 กลุ่มอายุคืออายุย่างเข้าปีที่ 7 และปีที่ 8 เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พร้อมกัน โดยเกณฑ์ปีเว้นปี เพื่อลดจำนวนชั้นเรียนให้เหมาะกับจำนวนครูและลดค่าใช้จ่ายด้านอาคาร สถานที่ ส่วนกรมประชาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา และกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ดำเนินการจัดโรงเรียนในแบบเดิมที่เคยทำมา โดยเพิ่มเติมโครงการต่าง ๆ เข้าไป เช่น คัดเลือกเด็กชาวเขาที่เรียนดีให้รับทุนศึกษาต่อการแสดงหาความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ เป็นต้น

2. ความเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการจัดการศึกษาของกรมการศึกษาของโรงเรียน ด้วยเป็นที่ตระหนักกันมากขึ้นถึงความไม่สอดคล้องของการศึกษาที่รัฐจัดให้กับสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา กรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่ชาวเขา จึงได้ร่วมกับกรมประชาสงเคราะห์ โดยการสนับสนุน

ของกรมวิเทศสหการและองค์การยูเสด (USAID) ให้มีโครงการทดลองเกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา เรียกว่า โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) เป็นโครงการระยะ 5 ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. 2523–2528 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการ เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจและบทบาทให้ชาวไทยภูเขามีโอกาสกำหนดตัดสินใจ และร่วมในการดำเนินงานทางการศึกษาด้วย ผลจากการทดลองทำให้ได้รูปแบบของการศึกษา และการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 มีศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนหมู่บ้าน หรืออาศรม เป็นแหล่งกลางของข้อมูลความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปลักษณะต่างๆ เช่น ที่อ่านหนังสือเป็นที่พบปะพูดคุยระหว่างชาวบ้านกับครู เป็นที่ที่ชาวบ้านจะมารับบริการด้านการอนามัยเบื้องต้นจากครู

2.2 ครูเป็นเสมือนผู้ประสานงานและวิทยากรที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทุกรูปแบบของชาวเขา เมื่อครูมีเวลาว่างไม่มีผู้มาใช้บริการที่ศูนย์ฯ ครูจะออกไปเยี่ยมและให้บริการทางการศึกษากับชาวบ้านเป็นรายบุคคลหรือรายครอบครัว

2.3 ในแต่ละหมู่บ้านจะมีครู 1-2 คน ประจำอยู่เพื่อรับผิดชอบดำเนินงานในศูนย์การศึกษาฯ

2.4 ใช้ระบบการทำงานในรูปกลุ่ม คือ หมู่บ้าน 5–8 หมู่บ้านจะรวมกันเป็นกลุ่ม หมู่บ้านแบ่งเป็นหมู่บ้านหลัก 1 หมู่บ้านซึ่งจะมีครูนิเทศเพิ่มขึ้นจากครูประจำศูนย์อีก 1 คน ทำหน้าที่ประสานงานและนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในแต่ละหมู่บ้านภายในกลุ่ม ส่วนหมู่บ้านที่เหลืออีก 4-7 หมู่บ้านนั้นเรียกว่า หมู่บ้านบริวาร คณะครูของกลุ่มหมู่บ้านจะทำงานร่วมกันคือ ประชุมวางแผนการทำงาน ทำอุปกรณ์การเรียนการสอน และประเมินผลการทำงานของครูแต่ละคน

2.5 หลักสูตรที่ใช้ เรียกว่า หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พุทธศักราช 2524 (ซึ่งปรับปรุงมาจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ใช้กับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ) ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ไม่มีระบบชั้นเรียน ถือจำนวนจุดประสงค์ที่ผู้เรียนผ่านเป็นหลัก ใครมีความสามารถมากก็จบเร็ว

3.6 การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนในพื้นที่สูงของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

งานศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือในประเทศไทย เริ่มปรากฏขึ้นประมาณหลัง พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน งานจำนวนมากเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทของนิสิตนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ และงานอีกจำนวนหนึ่งเป็นผลจากการวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ และหน่วยงานของทางราชการที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ลักษณะร่วมกันของงานศึกษาเหล่านี้ซึ่งเป็นงานส่วนใหญ่ คือ มักจะจำกัดเรื่องของการศึกษาให้เป็นการศึกษาแบบทางการ (Formal Education) เท่านั้น และมักศึกษาเรื่องของการศึกษาแบบแยกโดดเดี่ยว ไม่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม การมองปัญหาของการศึกษาจึงเน้นปัญหาประสิทธิภาพภายในระบบของการศึกษา หรือไม่ก็เน้นปัญหาที่มีจากชาวเขา เช่น ปัญหาการใช้ภาษาไทย การขาดเรียน เป็นต้น โดยไม่ตั้งคำถามกับวิธีคิด วิธีมองปัญหาของรัฐที่มีต่อชาวเขาวิธีคิดในเรื่องการศึกษาซึ่งรวมถึงนโยบาย เป้าหมาย สาระความรู้และค่านิยมที่รัฐมุ่งจัดให้แก่ชาวเขา

เมื่องานศึกษาเริ่มต้นจากการยอมรับในวิธีคิด นโยบายและเจตนารมณ์ของรัฐ การศึกษาค้นคว้าในเรื่องการศึกษาของชาวเขาจึงเป็นการแสวงหาวิธีการและกลวิธีทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาของรัฐให้มีประสิทธิภาพและช่วยแก้ปัญหาให้แก่รัฐเป็นสำคัญ งานศึกษาเหล่านี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจและเชิงทดลองที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ การสร้างแบบจำลองการสอน และการอบรมครูช่วยสอนชาวเขาในวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย พลศึกษา เป็นต้น ในแต่ละดับชั้น การศึกษาปัญหาในการจัดการและบริหารการศึกษา การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชาวเขาเป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นงานศึกษาในรูปของรายงานการปฏิบัติงานของหน่วยงานทางราชการต่างๆ ทั้งที่รายงานเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะ และที่รายงานรวมกับการพัฒนาทางด้านอื่นๆ งานศึกษาเหล่านี้ แม้จะมีประโยชน์ต่อการวางนโยบายและการจัดการศึกษาของรัฐแต่ก็มีข้อจำกัดในขอบเขตของการศึกษา ประเด็นที่ศึกษา และแนวทางในการศึกษา ทำให้ไม่สามารถตอบปัญหาของการศึกษาจากมุมมองของชาวเขาซึ่งเป็นผู้รับการศึกษาได้ ภาพที่ปรากฏจากการศึกษาเหล่านี้จึงเป็นภาพที่ไม่ครบถ้วน ครอบคลุมเพียงพอและไม่ทำให้เกิดความเข้าใจในประเด็นของความขัดแย้งทางการศึกษาระหว่างรัฐกับชาวเขาได้

4. แนวคิดการพัฒนากลยุทธ์

4.1 ความหมายของกลยุทธ์

พวงรัตน์ เกสรแพทย์ (2543: 11) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์(Strategy) ว่ามี รากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณ ใช้ในความหมายของศิลป์และศาสตร์เกี่ยวกับยุทธการทางทหารซึ่งคำว่า กลยุทธ์ หรือ “Strategy” นั้นมาจากคำสองคำรวมกันคือ “Stratos” ซึ่งหมายถึง “กองทัพ” และ “Legei” ซึ่งหมายถึง “การนำหรือผู้นำ” กล่าวอีกนัยหนึ่ง กลยุทธ์หมายถึงเรื่องของการวางแผนกลยุทธ์บัญชาการรบเพื่อ นำกองทัพเข้ารุกศัตรูเพื่อชัยชนะ โดยการใช้สรรพกำลังและเทคนิควิธีอันชาญฉลาดให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั่นเอง ต่อมาคำนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการวางแผนบริหารองค์กร โดยหมายถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

Hill and Jones (2004: 3) ให้ความหมายว่า กลยุทธ์หมายถึง การกระทำที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรซึ่งอาจเป็นหนึ่งเป้าหมายหรือมากกว่า

จุฬากรณ์ มาเสถียรวงค์ (2549: 45) ที่กล่าวถึงความหมายของกลยุทธ์ว่า หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการใช้พลัง หรือศักยภาพที่มีอยู่ในการปฏิบัติการ หรือใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

สมาน อัศวภูมิ (2549: 140) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง วิธีการที่องค์กรจะดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวขององค์กร

ชรัติ อุ่นสัมฤทธิ์ (2550: 102) ได้ให้ความหมายว่ากลยุทธ์ว่าเป็นแนวทาง วิธีการ เทคนิคที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ในความหมายของกลยุทธ์ในมุมมองของการบริหารองค์กรที่ได้กล่าวจะเห็นว่ากลยุทธ์ไม่ได้เป็นเพียงแผนเท่านั้นแต่หมายถึงวิธีการแบบแผนการปฏิบัติที่ได้มีการพินิจพิเคราะห์เป็นอย่างดีเพื่อให้การดำเนินงานนั้น บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหากจะประมวลสรุปความหมายทั้ง 2 มุมมองแล้วจะเห็นว่าความหมายของกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทาง วิธีการ หรือแบบแผนการกระทำ ที่ได้ผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายใน

4.2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) แป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยกำหนดสภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องการบรรลุและกำหนดแนวทางที่จะบรรลุสภาพการณ์ที่กำหนดบนพื้นฐานข้อมูลที่รอบด้านอย่างเป็นระบบ

การกำหนดกลยุทธ์มีองค์ประกอบและกระบวนการที่สำคัญดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

การวิเคราะห์เรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรมีส่วนช่วยในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์หลักของหน่วยงานได้ถูกต้อง เนื่องจากหน่วยงานไม่เพียงแต่มีความผูกพันธ์กับกระทรวงเจ้าสังกัดและผู้รับบริการเท่านั้น แต่ยังมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ อีกด้วย

ผู้มีส่วนได้เสียต่อองค์กร (Stakeholder Influence) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการวางแผนและการดำเนินงานของหน่วยงาน จำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ผู้มีส่วนได้เสียภายในองค์กร (Internal Stakeholders) ได้แก่ ผู้บริหารทุกระดับและเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน

2) ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการรับบริการ (Marketplace Stakeholders) เช่น ผู้รับบริการ พันธมิตร ผู้รับจ้าง และขายครุภัณฑ์และวัสดุในการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ เป็นต้น

3) ผู้มีส่วนได้เสียในสังคมแต่อยู่นอกองค์กร (External Stakeholders) เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการอาหารและยา สถาบันการเงิน สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน รวมทั้งกลุ่มการเมืองที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนศาลยุติธรรม และศาลปกครอง เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่ในการกำกับดูแล และป้องกันและแก้ไขข้อขัดแย้ง/ข้อร้องเรียนระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

ในการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยปกติจะใช้หลัก “SWOT” ในการวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นการประเมินจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) ตลอดจนวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) ที่จะสนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กรให้

เติบโต หรือมีความเป็นเลิศ และวิเคราะห์ว่ามีอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม (Threat) อะไรบ้างที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเราดำเนินโครงการแล้ว ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้ตรวจสอบสภาวะความเสี่ยง (Risks) และใช้ประกอบ การพิจารณาตัดสินใจเลือกทางเลือกในการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในที่สุด

2.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในองค์กร

การการวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง(Strengths) ขององค์กร และวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness) ขององค์กร ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) โครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา(Structure: S1) ได้แก่ โครงสร้าง นโยบาย ระบบงานของสถานศึกษาฯลฯ

2) ผลผลิตและการบริการ (Product and Service: S2) ได้แก่ ของการให้บริการทางการศึกษา คุณภาพของการให้บริการของการศึกษาและคุณภาพของนักเรียนฯลฯ

3) บุคลากร (Man: M1) ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของบุคลากรในสถานศึกษา

4) ประสิทธิภาพทางการเงิน (Money: M2) ได้แก่ความเพียงพอ ความคล่องตัวในการเบิกจ่ายเงิน ประสิทธิภาพของการใช้เงินที่เน้นผลผลิต การระดมทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา ฯลฯ

5) วัสดุทรัพยากร (Material: M3) ได้แก่ความเพียงพอและคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ในสถานศึกษา

6) การบริหารจัดการ (Management:M 4) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา การมอบอำนาจ การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการของสถานศึกษา การประชาสัมพันธ์

2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกองค์กร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่ภายนอกองค์กร แต่อาจมีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์ จะต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สถานการณ์จากภายนอก เพื่อหาโอกาส (Opportunity) และ ภาวะคุกคาม (Threat) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) การเมือง (Political) เป็นการวิเคราะห์นโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของภาครัฐจะมีผลทั้งในเชิงบวกและลบต่อการดำเนินกิจการ เช่น นโยบายการเงินการคลัง การประกันสังคม กฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นต้น

2) เศรษฐกิจ (Economic) เป็นการวิเคราะห์เศรษฐกิจระดับมหภาค เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ อัตราการว่างงาน อัตราดอกเบี้ย ต้นทุนด้านที่ดิน ค่าวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

3) สังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural) เป็นการวิเคราะห์สภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมเช่น อัตราการรู้หนังสือ ระดับการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ วิถีการใช้ชีวิต อาชีพ เป็นต้น

4) เทคโนโลยี (Technology) เป็นการวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่จะมีผลต่อการผลิตสินค้าหรือบริการ เช่น ความรู้และวิทยาการ แขนงต่างๆ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ เป็นต้น

การนำผลการวิเคราะห์และสรุปสภาพแวดล้อมจะแสดงสถานภาพของสถานศึกษาที่บ่งบอกทิศทางของสถานศึกษาได้ 4 ลักษณะ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545: 48) ระบุไว้ดังนี้

1) เอื้อและแข็ง เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่า สถานศึกษามีปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส หรือพร้อมให้การสนับสนุนและปัจจัยภายในมีความเข้มแข็ง เช่น ชุมชนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นต้น กลยุทธ์ที่ใช้เป็นกลยุทธ์สร้างความเจริญเติบโต

2) เอื้อแต่อ่อน เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่าสถานศึกษามีจุดอ่อนภายในสถานศึกษาเอง แต่มีโอกาสจากปัจจัยภายนอกที่พร้อมให้การสนับสนุนและหากมีการแก้ปัญหา หรือ จุดอ่อนของสถานศึกษาแล้วจะทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้นอันจะนำไปสู่สถานภาพที่เอื้อและแข็ง

3) ไม่เอื้อแต่แข็ง ซึ่งเป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่า สถานศึกษา มีความพร้อมมีความเข้มแข็งแต่มีอุปสรรคจากปัจจัยภายนอกที่เป็นปัญหา ดังนั้นจำเป็นต้องชะลอตัวเพื่อรอโอกาสจากปัจจัยภายนอก เช่น รอการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ รอกฎหมายหรือระเบียบที่ชัดเจนเหมาะสม หรือสถานการณ์การเมืองเป็นต้นซึ่งจะทำให้วิกฤติเป็นโอกาสของการพัฒนา

4) ไม่เอื้อและอ่อน เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่า สถานศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีแต่อุปสรรคในการพัฒนาสถานศึกษาและในขณะเดียวกันก็มีปัญหาภายในสถานศึกษา สถานภาพดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่ล่อแหลมต่อความล้มเหลวสูง

3. การกำหนดกลยุทธ์

กลยุทธ์เป็นแนวทางหรือวิธีการทำงานที่ดีที่สุดเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์ พันธกิจ และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ การกำหนดกลยุทธ์จึงมีความสำคัญมากต่อจุดหมายปลายทางในอนาคต การประมวลข้อมูลทั้งหมดจากการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Portfolio Approach) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ SWOT นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ระดับองค์กรโดยรวม (Corporate-Level Strategy) ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หลัก (Grand Strategy) ที่ผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรนำกลยุทธ์ใดไปดำเนินการ ทั้งนี้ การกำหนดกลยุทธ์สามารถแบ่งได้ ดังนี้

3.1 การกำหนดกลยุทธ์หลัก (Grand Strategies)

กลยุทธ์หลักเป็นกลยุทธ์ระดับองค์กรโดยรวม ที่จะแสดงให้เห็นถึงทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการสร้างสมรรถนะในการแข่งขัน ซึ่งกลยุทธ์หลักมี 4 ประเภท ดังนี้

1) กลยุทธ์พลิกฟื้น (Turn Around Strategy) เป็นการเลือกดำเนินงานในลักษณะการปรับปรุง การพัฒนา การสร้างเครือข่าย ฯลฯ เพื่อลดจุดอ่อนภายในองค์กร

2) กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ (Stability Strategy) เป็นการเลือกดำเนินงานในแบบเดิมๆ โดยเลือกขยายงานเฉพาะส่วนที่ยังพอมีจุดแข็งมาช่วยต้านอุปสรรคจากภายนอก

3) กลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive Strategies) เป็นการเลือกกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่มุ่งสร้างความเจริญเติบโตให้องค์กร

4) กลยุทธ์การตัดทอน (Retrenchment Strategies) เป็นการเลือกกลยุทธ์ที่พยายามจะรักษาองค์กรเอาไว้โดยการลดต้นทุนด้านต่างๆ ลง เช่น ด้านบุคลากร ด้านพัสดุครุภัณฑ์ ด้านการผลิต ด้านการบริหาร ตลอดจนการลดขนาดขององค์กร (Downsizing)

3.2 การกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงาน (Business-level Strategies)

กลยุทธ์ระดับหน่วยงานจะต้องกำหนดตามกลยุทธ์หลักขององค์กร ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงานจึงจำเป็นต้องแปลงกลยุทธ์หลักในระดับนโยบายให้เป็นกลวิธีในการบริหาร

3.3 การกำหนดกลยุทธ์ในระดับของกิจกรรม (Functional-level Strategies)

เป็นการดำเนินการโดยพิจารณาจากหน้าที่ของหน่วยงานย่อยภายในองค์กร ประกอบมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development Strategy) 2) การปฏิบัติการ (Operations Strategy) 3) ด้านการเงิน (Financial Strategy) 4) ด้านการตลาด (Marketing Strategy) และ 5) ด้านทรัพยากรบุคคล (Human Resource Strategy)

4. การสังเคราะห์กลยุทธ์

การวิเคราะห์ SWOT ทำให้ผู้บริหารได้ทราบสถานภาพขององค์กรว่าเป็นอย่างไรมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunity) ในการพัฒนาอย่างไรและมีปัจจัยใดที่เป็นอุปสรรค หรือ ภัยคุกคาม(Threat)ต่อการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กร รวมทั้งได้ ทราบถึงสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) เพื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์องค์กรนี้ไปวางแผนกลยุทธ์ที่จะใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้น สามารถรับมือกับอุปสรรคต่าง ๆ รวมถึงสามารถสร้างความเข้มแข็งและขจัดข้ออ่อนด้อย

ดังนั้นในการวิเคราะห์ SWOT จึงควรมีการวิเคราะห์องค์กร ดังนี้

1) จุดแข็ง (Strength) กับ โอกาส (Opportunity) เป็นสถานการณ์ที่เหมาะในเชิงรุก เนื่องจากมีทั้งปัจจัยภายนอก และภายในสนับสนุนเป็นอย่างดี เป็นกลยุทธ์เพิ่มศักยภาพในการทำงานของหน่วยงาน เกิดเป็นปริมาณและคุณภาพงานให้สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2) จุดแข็ง (Strength) กับ ภาวะคุกคาม (Threat) เป็นกลยุทธ์ที่ต้องพึงระวังในการดำเนินการใดๆ โดยใช้ประโยชน์จุดแข็งที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อบรรเทาผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานให้ลดน้อยลง

3) จุดอ่อน (Weakness) กับ ภาวะคุกคาม (Threat) เป็นส่วนที่ต้องระวังมากที่สุด เนื่องจากต้องแก้ไขจุดอ่อนขององค์กร และไม่ปะทะกับภัยคุกคามจากภายนอก โดยใช้ประโยชน์จากสภาพโอกาสที่เลวร้าย และจุดอ่อนของหน่วยงานที่มีอยู่ แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ และปรับรื้อระบบการทำงานให้ต่างจากเดิม เพื่อหาทางอยู่รอดให้ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย

4) จุดอ่อน(Weakness) กับ โอกาส (Opportunity) เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ความได้เปรียบจากภายนอกมาปิดจุดอ่อนขององค์กร โดยใช้ประโยชน์จากสภาพโอกาสและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน เป็นปัจจัยผลักดันจากภายนอกให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงานที่มีจุดอ่อนรอคอยการแก้ไขอยู่

จากการวิเคราะห์องค์กร ข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์ข้อมูลจากผัง SWOT มีการจับประเด็นสำคัญในแต่ละส่วนของผังเป็นคู่ (SWOT หรือ TOWS Matrix ขององค์กรได้) ได้มาซึ่งกลยุทธ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน Koontz และ Weihrich (1990: 93-94) พบวิธีการสำคัญในการการประเมินสถานการณ์โดยใช้ TOWS Matrix มีขอบเขตที่กว้างและให้ความสำคัญในมุมมองที่ต่างออกไป ตารางการคิดแบบ TOWS นั้นเป็นกรอบการวิเคราะห์การคิดอย่างเป็นระบบที่ช่วยในการจับคู่เอาโอกาสและอุปสรรคภายนอก กับจุดอ่อนและจุดแข็งภายในองค์กรเข้าด้วยกัน เป็นเรื่องธรรมดาที่บริษัทจะระบุจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองเช่นเดียวกับการระบุโอกาสกับอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกแต่สิ่งที่เรามักจะมองข้ามคือการเชื่อมโยงปัจจัยที่สำคัญเหล่านี้ซึ่งต้องการกลยุทธ์ในการดำเนินการที่ต่างกันออกไป ในการจัดการทางเลือกที่จะนำไปสู่กลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 6 ตามรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 6 การจับประเด็นในแต่ละส่วนของผัง SWOT เป็นรายคู่ หรือ TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน / **ปัจจัยภายนอก**	**จุดแข็งภายใน(S)** เช่น ด้านการบริหารจัดการ การปฏิบัติงาน การเงิน การตลาด การวิจัยและพัฒนา การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นต้น	**จุดอ่อนภายใน(W)** เช่น ด้านการบริหารจัดการ การปฏิบัติงาน การเงิน การตลาด การวิจัยและพัฒนา การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นต้น
โอกาสภายนอก (O) รวมถึงความเสี่ยงด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจและการเมืองในปัจจุบันและอนาคต การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลิตภัณฑ์ใหม่ การให้บริการและเทคโนโลยี	SO Maxi – Maxi เป็นกลยุทธ์ที่มีศักยภาพในการประสบความสำเร็จสูงสุดโดยการใช้ประโยชน์จากจุดแข็งขององค์กรเพื่อให้ได้ประโยชน์จากโอกาสภายนอกมากที่สุด	WO Mini – Maxi เป็นกลยุทธ์เพื่อเอาชนะจุดอ่อนให้ได้รับประโยชน์จากโอกาสภายนอก
อุปสรรคภายนอก(T) เช่น การขาดแคลนพลังงาน การแข่งขัน สภาพเศรษฐกิจและการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลิตภัณฑ์ใหม่ การให้บริการและเทคโนโลยี	ST Maxi – mini เป็นกลยุทธ์ที่ใช้จุดแข็งเพื่อจัดการกับอุปสรรคหรือหลีกเลี่ยงปัญหา	WT Mini-Mini เป็นกลยุทธ์เพื่อลดจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงอุปสรรค เช่น การลดค่าใช้จ่าย การสะสางหนี้สิน หรือการรวมธุรกิจ

ที่มา: Koontz, H. and Weihrich, H. (1990: 94)

เทคนิค TOWS Matrix เป็นประโยชน์มากในการกำหนดชุดทางเลือกที่จะใช้เป็นกลยุทธ์สำหรับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ไม่ได้คำนึงถึง TOWS Matrix สามารถใช้กับหน่วยงานในภาพรวมทั้งหมด หรือ อาจใช้สำหรับหน่วยงานเฉพาะหน่วยงานหน่วยงานหนึ่งในองค์กร อย่างไรก็ดี TOWS Matrix เป็นเพียงวิธีการเดียวในหลาย ๆ วิธีการที่จะกำหนดเป็นทางเลือกสำหรับสร้างกลยุทธ์ได้ วิธีการอื่นเป็นการประเมินแต่ละหน่วยงานในองค์กรตามกรอบกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้

ผู้วิจัยได้จากการศึกษาแนวคิดการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้ตาราง TOWS Matrix สรุปได้ว่าการเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรนั้นเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกมิติที่ส่งผลทำให้ได้กลยุทธ์ที่ตรงประเด็น ชัดเจนและท้าทายต่อการพัฒนาศักยภาพในเชิงรุกขององค์กร โดยกลยุทธ์ SO นั้นเป็นกลยุทธ์ที่เน้นการใช้จุดแข็งในองค์กรร่วมกับโอกาสที่เอื้อจากภายนอก เป็นการคิดในเชิงรุกที่ดึงเอกลักษณ์ความโดดเด่นขององค์มาใช้ได้อย่างเต็มที่ กลยุทธ์ WO เป็นวิธีการที่จะลดจุดอ่อนภายในองค์กรให้หมดไปหรือให้เหลือน้อยที่สุดโดยใช้ข้อได้เปรียบหรือโอกาสจากภายนอกมาช่วยแก้ไข เช่น กำลังคน เทคโนโลยี เป็นต้น กลยุทธ์ ST เป็นวิธีดำเนินการที่จะใช้จุดแข็งภายในองค์กรในการควบคุม หรือจัดการกับอุปสรรคหรือภัยคุกคามจากภายนอกซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะที่เสริมจุดแข็งภายในก่อนเพื่อป้องกันอุปสรรค หรือภัยคุกคามจากภายนอก ส่วนกลยุทธ์ WT นั้นเป็นกลยุทธ์ที่แสดงถึงความพยายามอย่างที่สุดที่จะลดจุดอ่อนภายในองค์กรซึ่งเป็นการดำเนินการในเชิงรับและในเวลาเดียวจะต้องคิดหาวิธีที่จะหลีกเลี่ยงอุปสรรค หรือภัยคุกคามจากภายนอกให้ได้ซึ่งอาจเป็น วิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนขององค์กร

5. การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

จากกลยุทธ์ต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วย กิจกรรมที่ต้องทำ เวลาดำเนินการ ผู้ปฏิบัติ/รับผิดชอบ งบประมาณดำเนินงาน ตัวชี้วัด ทั้งนี้ โดยมีโครงสร้างองค์กร ระบบงาน เทคโนโลยี รองรับ ซึ่งการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วยกระบวนงานย่อย 2 ส่วน ได้แก่

5.1 การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

แผนปฏิบัติการจะเป็นแผนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับแผนงานและโครงการต่างๆ ที่มีเป้าหมายผลงานสอดคล้องกับเป้าประสงค์และเป้าหมายของแผนกลยุทธ์ที่กำหนดไว้

5.2 การปฏิบัติการ (Take Action)

การปฏิบัติการเป็นกระบวนการดำเนินการตามแผนงาน งาน/โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปจะมี 2 ส่วน ดังนี้

5.2.1 การปฏิบัติตามแผนงาน งาน/โครงการ ตามกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อดำเนินการจัดทำผลผลิตหรือให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้รับบริการ

5.2.2 การปฏิบัติตามแผนงาน งาน/โครงการ ที่เป็นพันธกิจสนับสนุน

ทั้งนี้ องค์ประกอบและกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ข้างต้น สอดคล้องกับ Higgins and Vincze (1993 : 5) ซึ่งได้เสนอรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ดังนี้ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายขององค์การ (Formulation of Vision, Mission and Goals) (2) การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Determination of Strategic Objectives) (3) การจัดทำกลยุทธ์ (Formulation of Strategies) (4) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Implementation of Strategies) และ (5) การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ (Evaluation and Control of Strategies)

5. รายงานการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

กรมวิชาการ (2540) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งในแง่ของแรงงาน ความคิด ภูมิปัญญา และวัตถุ สิ่งของ และจากความคิดของผู้รู้ในท้องถิ่นที่ได้ร่วมจัดการเรียนการสอนกับ โรงเรียน ส่วนใหญ่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อการจัดการเรียนการสอนจะได้รูปแบบที่หลากหลาย และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้ในท้องถิ่น และเป็นการนำเอาวิธีคิด ซึ่งเป็น วิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

ฉลุวิทย์ ดีวงศ์ (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม บริหารโดยใช้โรงเรียน เป็นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษา พบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มสหกรณ์

และกรรมการวัด เป็นต้น 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเชื่อศรัทธาในคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการและด้านงบประมาณ 5) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความเชื่อศรัทธาในคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษา ได้แก่ อายุ รายได้ และการเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลและกรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) สภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ที่มีอุตสาหกรรมดี ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นกระตุ้นให้นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ด้านสังคม วัฒนธรรม 2) ชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงสวัสดิภาพของลูกหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม 3) โรงเรียน ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียน วิธีการปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และอื่นๆ เช่น ประวัติของโรงเรียน ความเป็นมาของโรงเรียน ชื่อโรงเรียน เป็นต้น

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย3 ปัจจัย คือ 1) สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจทำให้คนไม่มีเวลาว่าง ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้คนในชุมชนแตกแยก 2) ชุมชน ได้แก่ ความเสื่อมศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน การไม่มีเวลาว่าง การขาดความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน และความขัดสนส่วนบุคคล 3) โรงเรียนได้แก่ บุคลากรของโรงเรียน วิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และอื่นๆ เช่น ข่าวทางลบของโรงเรียน ความสัมพันธ์กับวัดไม่ดี การขาดทีมงานที่ดี เป็นต้น

ดารณี รักดี (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชนบทพึ่งตนเอง คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชน การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพซึ่งมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้จัดการศึกษาตามนโยบายและหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปรับหลักสูตรด้านอาชีพท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการประกอบการอาชีพให้แก่นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพที่ได้รับไปใช้ในชุมชน ซึ่งปัจจัยสำคัญของการศึกษาแนวระบบโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและอาชีพ

นิภา วรรณาวงษ์(2541) ได้ศึกษาการดำเนินงาน ของคณะกรรมการโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน ของกรรมการฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการที่เป็น ตัวแทนของชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนไม่มากเท่าที่ควร วิธีการมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนแรงงาน ร่วมให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีของโรงเรียนและรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน พบว่า คณะกรรมการ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน ตลอดจนปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการมีคณะกรรมการโรงเรียน ขาดงบประมาณ ขาดการนิเทศแนะนำ กำกับติดตามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ปิยะมาศ เมิดไธสง (2540) ศึกษาถึงแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาคุณภาพชีวิตและความต้องการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามการรับรู้ของชาวกูย 2) สำรวจสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและ 3) วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความต้องการของชาวกูย หมู่บ้านสามแห่งในจังหวัดสุรินทร์ได้รับการคัดเลือกอย่างเจาะจงให้เป็นตัวแทนของ ชาวกูยช้าง ชาวกูยเขมร และชาวกูยลาว ผู้วิจัยประยุกต์วิธีการประเมินสภาพแบบมีส่วนร่วม(Participatory Rural Appraisal or PRA) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากชาวกูยและบุคลากรทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ชาวกูย กูยเขมร และกูยลาว ส่วนใหญ่รับรู้คุณภาพชีวิตตรงกัน 6 ด้าน คือรายได้ การประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกับประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ ทั้งสามกลุ่มเห็นว่าการประกอบอาชีพและรายได้มีความสำคัญที่สุด ในขณะที่คุณภาพชีวิตด้านการศึกษาได้รับการจัดลำดับความสำคัญในลำดับกลาง และเป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งสามกลุ่มให้ความสนใจกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

2. ชาวกูยทั้งสามกลุ่มยังเห็นว่าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่ของภาครัฐ โรงเรียนควรสอนให้รู้หนังสือและให้ความรู้ที่ช่วยมีงานทำ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ควรเน้นความรู้ด้านการประกอบอาชีพ นอกจากนี้เห็นว่าควรจัดกิจกรรมที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ เช่น ชาวกูยช้างเสนอให้มี “โรงเรียนควาญช้าง” เป็นต้น

3. บุคลากรในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่นเสนอว่าควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนอกจากความรู้ในการประกอบอาชีพแล้ว ควรให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวกูยเพิ่มขึ้น เช่น ให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าหรือ การร่ายรำ เพื่ออนุรักษ์เอกลักษณ์ของชาวกูยไว้

วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540) ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ครูจะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และงานประเพณีต่างๆ ของชุมชนสูง เปิดโอกาสในบุคคลที่เหมาะสม มาเป็นกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน กรรมการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการศึกษาได้ดี และสามารถเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนได้ และกรรมการศึกษาสามารถให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี มีการประชุมกรรมการการศึกษาและผู้ปกครองปีละ 2-3 ครั้ง

วารุณี ศุภบัณฑิต(2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษา จังหวัดนครนายก : การสังเคราะห์เชิงสังคมวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาในเชิงสังคมวิทยา และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษาในเชิงสังคมวิทยาด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School Based Management : SBM) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยทาบทามบุคคลให้เข้าเป็น

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกระจายอำนาจการบริหารอย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียนและมีการทำงานเป็นทีม คณะกรรมการสถานศึกษา ได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่และร่วมบริหารจัดการโดยการประชุมปรึกษา มีการจัดทำแผนคุณภาพซึ่งเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ในโรงเรียนมีความร่วมมือของผู้ปกครองเครือข่าย มีระบบธรรมาภิบาลเพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรมมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของโรงเรียน ส่วนแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอ 2 แนวทาง คือ การสร้างผู้นำในการพัฒนา และการอบรมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เวช หกพันนา และคณะ (2546) ศึกษาโครงการปั้นเด็กปั้นดินเพื่อท้องถิ่นยั่งยืน พบว่า การดำเนินการสร้างหลักสูตรจะต้องให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยโรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ของทุกรายวิชาโดยใช้ท้องถิ่น เช่น ภูมิหลัง วัฒนธรรม อาชีพธุรกิจและอาชีพของท้องถิ่นมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ครอบคลุมทุกหมวดหมู่ ถามความเหมาะสมของแต่ละรายวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียน และปัจจัยในการรวมกลุ่มประชาชนที่สำคัญคือผู้นำเป็นผู้มีคุณธรรม ความรู้และเสียสละตนเอง การมีจุดประสงค์ที่ยอมรับของสมาชิก กระบวนการพัฒนาคุณภาพและสร้างความเข้มเข็งและยั่งยืนของอาชีพเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน สามารถสรุปผลการศึกษามาเป็นกระบวนการได้ดังนี้ 1) การศึกษาตนเอง 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและศึกษาทางเลือกในการพัฒนา 3) วางแผนและเตรียมการ และ 4)ดำเนินการพัฒนา จะเห็นว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญ เพราะเป็นวิถีชีวิตทุกด้าน การศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรม และการพัฒนาใดๆ ต้องอาศัยทุนทางสังคมของคุมชนนั้นซึ่งก็คือ วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญา คำนิยม บรรทัดฐานทางสังคม ตลอดทั้งพิธีกรรมประเพณีที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมและแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่ม แนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรมต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

สนานจิตร สุคนธทรัพย์ (1987 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิต, 2540) ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนและประสิทธิผลของโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่ขัดขวางการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนชุมชน คือ การขาดแคลนด้านอาคารสถานที่ การขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะบุคคลด้านวิชาชีพ ความไม่เพียงพอในเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือ ความไม่ยืดหยุ่นของหลักสูตร การไม่เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนของครู การขาดการประสานงานกับชุมชน และความไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นยังพบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจและการเข้ามาสนับสนุนโครงการมีอยู่ในระดับปานกลาง โดยการสนับสนุนด้านการเงินมีความเด่นชัดมากกว่าการสนับสนุนด้านอื่นๆ

สุเจตต์ หุตุจูฑะ (2544) ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จังหวัดภูเก็ต ได้ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ เขตพื้นที่จังหวัดภูเกต พบว่า 1) ความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ เขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านกิจกรรมระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาที่ควรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2) ความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ เขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ที่มีตำแหน่งต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 3) ความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ เขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ที่มีสังกัดต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยที่พบ คือ 1) ควรให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งการสนับสนุนที่เป็นการเกื้อกูลการเรียนรู้ในหลักสูตร นอกหลักสูตร และเสริมหลักสูตร การจัดแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้มากเป็นพิเศษ โดยให้องค์กรส่วนท้องถิ่นจัดให้มีหรือสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ 2) ควรจะศึกษาความต้องการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) อ้างถึงใน สมชาย นันทเสน (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย พบว่า นโยบายการศึกษาของชาวเขานั้นไม่มีกำหนดไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่มีปรากฏอยู่ในนโยบายและแผนหลักทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นโยบายของคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับปัญหาชาวเขาและการปลูกฝิ่น และมติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นโยบายการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา โดยให้จัดการศึกษาภาคบังคับแก่ชาวเขา บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง จัดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับชาวเขา ซึ่งในระยะแรกเน้นการศึกษาภาคบังคับ การศึกษานอกโรงเรียน อันได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกฝนอาชีพด้านต่างๆ โดยมีการจัดทำหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับชาวเขา ขยายการพัฒนาการศึกษาแก่ชาวเขาออกไปยังท้องถิ่นห่างไกลมากขึ้น เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ ช่วยให้ชาวเขาอ่าน เขียน พูดภาษาไทยได้ รู้จักคิดเป็น คิดชอบ และช่วยตนเองได้ พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจความผูกพันทางจิตใจให้นิยมในชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อที่จะให้ชาวเขามีความสำนึกว่าเป็น

คนไทยหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ไม่สร้างปัญหาความมั่นคงและก่อภาระด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้กับประเทศ เข้าใจสิทธิและหน้าที่พลเมืองไทย ไม่ตัดไม้ทำลายป่า หรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งต้นน้ำลำธาร ลดและเลิกการปลูกและเสพฝิ่นในที่สุด รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทั้งนี้ควรมีวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ทุกฝ่ายที่จะช่วยให้การศึกษาของชาวเขาบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เช่น พยายามหาวิธีแนะนำ จูงใจให้ชาวเขาเห็นประโยชน์และความสำคัญของการส่งบุตรหลานมาเรียนหนังสือ มีสวัสดิการ หรือเงินเพิ่มแก่ครูที่ออกไปและสอนในท้องถิ่นทุรกันดาร เป็นต้น และแนวทางมาตรการระยะยาว คือ ขยายขอบเขตให้บริการสาธารณสุข การศึกษาภาคบังคับและการศึกษานอกโรงเรียนให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบสมัชชาการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาสารสนเทศผลการปฏิบัติด้านการศึกษา (Educational Performance Indicator: EPI) และผลการพัฒนาคน (Human Achievement Index: HAI) ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ 2) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ เรียนรู้ความก้าวหน้าของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาคน รวมทั้งช่องว่างของการพัฒนาที่น่าห่วงใยในระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ 3) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาคนรวมทั้งการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา และการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ พบว่า รูปแบบสมัชชาการศึกษาที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบ 3 ระดับ (Three-level model)

Chapel (1995) วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจในโรงเรียน โดยศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา” มีข้อค้นพบดังนี้ 1) ผู้ปกครองส่วนใหญ่แสดงความเห็นว่าไม่ได้มีส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญเกี่ยวกับโรงเรียนน้อยที่สุด เช่น การจัดทำแผนแม่บทของโรงเรียน และการคัดเลือก ครู เป็นต้น 2) ผู้ปกครองส่วนใหญ่แสดงความเห็นว่ามีส่วนร่วมในเรื่องการหาทุนและขยายอาคารเรียนในระดับมาก 3) ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องการประเมินผลครูและผู้บริหารโรงเรียนมากที่สุด

House(1971) จากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมขึ้นในองค์การหรือไม่ คือ ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้นำที่มีพฤติกรรมในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารกับผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน กันบุคคลที่มีบุคลิกภาพครอบงำไว้ เพื่อไม่ให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เอาใจใส่กับความคิดเห็น

ต่างๆ รวมทั้งข้อเท็จจริงและความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ค่อยแสดงออก ช่วยเหลือผู้ปฏิบัติงานในการสื่อสารกับคนอื่น กระตุ้นให้มีการเสนอทางเลือกต่างๆ ชะลอการประเมินทางเลือกไว้จนกว่าจะเสนอทางออกมาหมดแล้ว ชี้แนะกระบวนการกลั่นกรองทางเลือก เลือกแนวทางแก้ไขการตัดสินใจไม่เป็นระบบประจำ (Routine) มีข้อมูลในการตัดสินใจแต่ละครั้ง ให้เวลากับสมาชิกในการเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชาจะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อรู้ถึงความจำเป็นในเรื่องของเสรีภาพที่ได้รับ รู้สึกความชอบธรรมของตนต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รู้สึกถึงความสามารถของตนในการเข้าร่วมตัดสินใจ และเชื่อมั่นในความสามารถของตน

สรุปผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน จำเป็นที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยให้ยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและในกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันทางสังคมอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขัน การเพิ่มขีดความสามารถและคุณภาพของประชากรในชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยศึกษาจากปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ปัญหา และพัฒนาให้เกิดกลยุทธ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การชี้ชัดปัญหาและสาเหตุ การแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา วางแผนการปฏิบัติการตามทางเลือก ลงมือปฏิบัติตามแผน วัดผลและประเมินผลการปฏิบัติ และปรับปรุงแนวทางแก้ปัญหา

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. การเลือกกรณีศึกษา
3. การกำหนดตัวชี้วัด (KPI)
4. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขันพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ
5. การจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
6. การตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
7. การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารแบบมีส่วนร่วม การในการจัดศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ และการพัฒนากลยุทธ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 การศึกษาเอกสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ เพื่อกำหนดแบบแผน และเพื่อกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งเอกสาร 3 ลักษณะ ได้แก่ เอกสารอ้างอิง เอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ

1.1.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร ผู้วิจัยตรวจสอบความเชื่อถือของเอกสารโดยให้ความสำคัญกับผู้เขียน แหล่งผลิต หน่วยงานที่รับผิดชอบ วิธีการได้มาซึ่งเอกสารและข้อมูลนั้น จำนวนครั้งที่พิมพ์ การอ้างอิงแหล่งข้อมูล รวมถึงวิธีการเผยแพร่ด้วย เช่น การเผยแพร่เอกสารข้อมูลทาง Internet นั้น ข้อมูลย่อมผ่านการสังเคราะห์ ตรวจสอบและกลั่นกรองมาแล้วระดับหนึ่ง จึงนับว่ามีความน่าเชื่อถือสูง

1.2 กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น

การวิจัย เรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของระดับการมีส่วนร่วม 3 ระดับ บันได 8 ขั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ตามแนวคิดของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามภาระงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือจากสถานการณ์ 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีข้อมูลสำคัญที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย สามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ กำหนดแบบแผน และกำหนดวิธีการวิจัย ได้ต่อไป

2. การเลือกกรณีศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกกรณีศึกษาเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกรณีศึกษาเพื่อใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1.1 สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่ตั้งอยู่ชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

2.1.2 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน

2.1.3 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่มีขนาดโรงเรียน จำนวนครู จำนวนนักเรียน ใกล้เคียงกัน

2.1.4 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา(สมศ.) ในมาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 1 โรงเรียน และผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) ในมาตรฐานที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 1 โรงเรียน

2.2 คัดเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กรณีศึกษาเป็นสถานศึกษา จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จังหวัดลำพูน ได้แก่

2.2.1 โรงเรียนบ้านใต้ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนของหมู่บ้านใต้ (นามสมมุติ) ที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพ จากสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) มีผลปรากฏในมาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับพอใช้ (2.60)

2.2.2 โรงเรียนบ้านเหนือ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนของหมู่บ้านเหนือ(นามสมมุติ) ที่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพ จากสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) มีผลปรากฏในมาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับดีมาก (3.60)

3. การกำหนดตัวชี้วัด (KPI)

จากการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยแนวคิดของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยได้ใช้บันได 8 ขั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) และแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) คือ ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) 2) ระดับการมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) คือ ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสนเทศ (Informing) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) และขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) 3) ระดับอำนาจประชาชน (Degrees of Citizen power) คือ ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) และขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen control) มาใช้เป็นหลักสำคัญในการกำหนดตัวชี้วัดหรือเครื่องชี้วัด (Indicator/Key Performance Indicator : KPI) ซึ่งหมายถึง งาน กิจกรรม หรือพฤติกรรมต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ปรากฏ โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยแนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม นำแนวคิดบันได 8 ขั้น ของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein มาใช้กำหนดตัวชี้วัด

2. ผู้วิจัยกำหนดตัวชี้วัด (KPI) ของแต่ละขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein โดยกำหนดตามบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนตามภาระงานโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน การร่วมกิจกรรม หรือพฤติกรรมต่างๆ ของการมีส่วนร่วมที่ปรากฏ

3. นำตัวชี้วัด (KPI) เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

4. นำเสนอข้อเสนอแนะมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขตัวชี้วัด(KPI) ก่อนนำไปวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

ตัวชี้วัด (KPI) ที่ได้จากการปรับปรุงแก้ไขมีรายละเอียดตามตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation)	
ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) ขั้นนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การที่มีอำนาจกับประชาชน/ชุมชน การทำงานร่วมกันเป็นเพียงการให้ความร่วมมือกับองค์กรที่มีอำนาจ โดยองค์กรที่มีอำนาจจะสั่งให้ประชาชนหรือชุมชนทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ส่วนการดำเนินการทั้งหลายทั้งปวง ชุมชน/ประชาชนจะไม่มีส่วนรับรู้ องค์กรไม่ได้ทำให้ประชาชน/ชุมชนมีความรู้ ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมกับองค์กรในการปฏิบัติ เพียงแต่องค์กรจะให้ความรู้ว่าชุมชนหรือประชาชนจะให้ความร่วมมืออย่างไร สิ่งที่องค์กรจะปฏิบัติหรือดำเนินการนั้น อาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนหรือประชาชนเลย อาจกล่าวโดยสรุปว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องให้ความร่วมมือตามรูปแบบวิธีการและเนื้อหา ที่องค์กรกำหนดทั้งสิ้น	การบริหารทั่วไป 1. การยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนร้องขอ 2. การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนกำหนดการประชุม 3. การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองเมื่อโรงเรียนกำหนด การบริหารงบประมาณ 1. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน 2. การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุนเมื่อโรงเรียนร้องขอ การบริหารบุคคล 1. การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนร้องขอ 2. การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนร้องขอ การบริหารวิชาการ 1. การเข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร 2. การเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเมื่อโรงเรียนร้องขอ 3. การมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนเมื่อโรงเรียนกำหนด 4. การเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation)	
ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) ขั้นนี้ก็เป็นขั้นยังไม่มีส่วนร่วม (non-participation) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นภาพลวงของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะผู้มีอำนาจในองค์กรมองว่าบุคคลในชุมชนยังอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ เป็นเหมือนคนป่วยต้องดูแลรักษาโรคมากกว่าจะช่วยให้คนสามารถแก้ที่สาเหตุที่ทำให้เกิดโรค เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นองค์กรจะพยายามชี้แจงถึงความอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ ของคนในชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหา มิใช่ปัญหาเกิดจากองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องแก้ปัญหาโดยการใช้อำนาจให้คนในชุมชนร่วมมือ เหมือนคนป่วยที่ต้องให้ความร่วมมือกับหมอในการรักษา ทำให้ดูเหมือนว่าชุมชน/ประชาชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา	การบริหารทั่วไป 1. การยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนชี้แจงให้เห็นว่าเป็นหน้าที่ของชุมชน 2. การเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่คณะกรรมการ 3. การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองต้องส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน การบริหารงบประมาณ 1. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และการใช้งบประมาณของโรงเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด 2. การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุนตามที่โรงเรียนกำหนดเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการระดมทุน การบริหารบุคคล 1. การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนกำหนด 2. การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียน การบริหารวิชาการ 1. การเข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนดเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนต้องรับผิดชอบด้านการเรียน 2. การเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ 3. การมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในชุมชนมีความรู้ความสามารถ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)	
ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) เป็นขั้นตอนแรกของการมีสัญญาลักษณ์ของการมีส่วนร่วมเป็นการรับรู้ข่าวสารขององค์กรที่ส่งถึงชุมชน/บุคคล เป็นการสื่อสารทางเดียว เพราะชุมชนหรือบุคคลที่ได้รับข่าวสารไม่มีโอกาสที่จะแสดงความเห็นย้อนกลับให้องค์กรรับรู้ ดังนั้น กิจการทั้งหลายที่องค์กรจะทำกับชุมชนหรือบุคคลในชุมชนจะถูกส่งมาให้รับทราบการดำเนินการเท่านั้นการรับรู้ข่าวสารจะถูกส่งมาทางสื่อมวลชนต่างๆ แผ่นพับ โปสเตอร์ และแบบสำรวจซึ่งทั้งหมดจะเป็นการสื่อสารทางเดียว การประชุมจะเป็นวิธีการสื่อสารทางเดียว เป็นการนำเสนอข้อมูลขององค์กร ไม่เชื้อเชิญคำถามจากผู้ฟัง หรือให้คำตอบที่ไม่ตรงคำถาม อธิบายเรื่องต่างๆ ด้วยถ้อยคำที่เป็นวิชาการขั้นสูง	การบริหารทั่วไป 1. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนรับทราบ 2. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวาระการประชุมและมติที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนทราบ 3. การแจ้งกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ชุมชนทราบและปฏิบัติ 4. การสำรวจความคิดเห็นของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆของโรงเรียนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียน การบริหารงบประมาณ 1. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้ชุมชนทราบตามที่โรงเรียนเห็นสมควร 2. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมระดมทุนและผลของการระดมทุนให้ชุมชนทราบ การบริหารบุคคล 1. การแจ้งข้าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาบุคคลในชุมชนและผลการพัฒนาให้ชุมชนทราบ 2. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียน การบริหารวิชาการ 1. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและผลการพัฒนาหลักสูตรให้ชุมชนทราบ 2. การแจ้งข่าวสารการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชนทราบ 3. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมเป็นวิทยากรและผลการเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนให้ชุมชนทราบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)	
ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) ในขั้นนี้ ประชาชนหรือชุมชนจะมีโอกาสบ้างในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ทางองค์กร โดยผ่านวิธีการตอบคำถามจากแบบสำรวจความคิดเห็นหรือทัศนคติ การประชุมในชุมชนหรือการแสดงออกถึงความต้องการของชุมชนโดยการเรียกร้อง การได้รับโอกาสเช่นนี้ในการแสดงออก ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับ “สัญลักษณ์ของการมีส่วนร่วม” (Tokenism) การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ เป็นการเปิดโอกาสรับรู้แผนการดำเนินงานขององค์กรและให้แสดงความคิดเห็นต่อแผนการดำเนินได้ อย่างไรก็ตามชุมชนยังไม่มีอำนาจที่จะประกันได้ว่าความคิดเห็นของชุมชน จะได้รับการพิจารณาเพื่อประกอบการดำเนินงาน โดยผู้มีอำนาจในองค์กรหรือไม่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเน้นเฉพาะการให้ความคิดเห็นต่อองค์กรเท่านั้นแต่ไม่มีอำนาจในการติดตาม การนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะไปใช้ ดังนั้นจึงไม่สามารถประกันได้ว่า แผนการดำเนินงานขององค์กรจะเปลี่ยนแปลงตามความเห็นของชุมชนหรือประชาชนหรือไม่	การบริหารทั่วไป 1. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษา 2. การให้ชุมชนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมติของการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงาน 3. การให้ชุมชนแจ้งผลการปฏิบัติงานกิจกรรมของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและแนวทางปรับปรุงให้โรงเรียนทราบ 4. การให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมของโรงเรียนให้โรงเรียนทราบก่อนการปฏิบัติ การบริหารงบประมาณ 1. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนก่อนการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณก่อนการดำเนินการ 2. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการระดมทุนและทรัพยากรก่อนการดำเนินการ การบริหารบุคคล 1. การสอบถามความคิดเห็นของการพัฒนาบุคคลในชุมชนก่อนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา 2. การให้ชุมชนเสนอแนะแนวทางการใช้ทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานในโรงเรียน 3. การให้ชุมชนให้ความเห็นต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน การบริหารวิชาการ 1. การให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาก่อนการดำเนินการ 2. การให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 3. การให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นในการเลือกและใช้วิทยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน 4. การให้ชุมชนเสนอแนะการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)	
ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) ขั้นนี้เป็นขั้นสูงของขั้นการมีส่วนร่วมแบบสัญลักษณ์ (tokenism) เพราะว่าชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการขององค์กร ประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่นสามารถเสนอแนะ แนะนำหรือวางแผนดำเนินงานให้กับองค์กร แต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินในขั้นสุดท้ายยังอยู่ที่ผู้มีอำนาจในองค์กรบริหาร	การบริหารทั่วไป 1. การให้ชุมชนเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาตามความเหมาะสม 2. การให้ชุมชนเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการต่างๆ ที่โรงเรียนแต่งตั้งไว้ 3. การพิจารณาข้อเรียกร้องของชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน 4. การรับพิจารณาแผนการดำเนินงานของโรงเรียนที่ชุมชนเสนอมา การบริหารงบประมาณ 1. การรับพิจารณาความคิดเห็นของชุมชนที่เสนอเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน 2. การพิจารณาแผนการระดมทุนและทรัพยากรที่ชุมชนเสนอ 3. การส่งเสริมการดำเนินการระดมทุนและทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน การบริหารบุคคล 1. การพิจารณาข้อเสนอแนะกิจกรรมในการพัฒนาบุคคลในชุมชนที่ชุมชนเสนอ 2. การรับพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน 3. การแต่งตั้งบุคคลในชุมชนให้เป็นคณะกรรมการต่างๆ ตามที่โรงเรียนเห็นสมควร การบริหารวิชาการ 1. การพิจารณาข้อเสนอแนะของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ชุมชนเสนอผ่านคณะกรรมการ 2. การพิจารณาแผนการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชน 3. การพิจารณาข้อเสนอแนะในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน 4. การพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนตามข้อเสนอแนะของชุมชน	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)	
ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) จากบันไดขั้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเพิ่มระดับของอำนาจ การตัดสินใจให้กับชุมชนหรือประชาชน เพื่อประชาชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันในองค์กรในฐานะผู้มีส่วนร่วม จะสามารถเจรจาต่อรองกับผู้มีอำนาจในการบริหารตามตำแหน่งหน้าที่ประชาชนจะมีอำนาจในการมีส่วนร่วมที่จะพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและมีความรับผิดชอบในการวางแผนและการตัดสินเรื่องต่างๆ เช่น ในฐานะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) เป็นต้น	การบริหารทั่วไป 1. การแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน 2. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานและการดำเนินงานโดยการพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม 3. การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของโรงเรียนตามคำเรียกร้องของชุมชน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม การบริหารงบประมาณ 1. การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2. การพิจารณาการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหารบุคคล 1. การพิจารณาจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2. การพิจารณาการดำเนินงานใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3. การพิจารณาการบริหารบุคคลของโรงเรียนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen power)	
ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) **(ต่อ)**	การบริหารวิชาการ 1. การพิจารณาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2. การกำหนดแผนและการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3. การพิจารณาการเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน โดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4. การพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) ขั้นนี้เป็นขั้นที่แสดงว่าประชาชนหรือชุมชนจะได้รับการมอบอำนาจมากขึ้นในลักษณะคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่จะได้รับการแต่งตั้งมาจากคนในชุมชน อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่คณะกรรมการ ดังนั้นสาธารณหรือชุมชนจะมีอำนาจหน้าที่จะประกันได้ว่า การดำเนินการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชน จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการควบคุมการดำเนินงานขององค์กร การดำเนินการตามโครงการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชน	การบริหารทั่วไป 1. การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานบางเรื่องของโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน 2. การมอบหมายอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนมีอำนาจตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงาน 3. การมอบหมายอำนาจการควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)	
ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power) (ต่อ)	การบริหารงบประมาณ
	1. การมอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน 2. การมอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องเกี่ยวกับการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน
	การบริหารบุคคล
	1. การมอบอำนาจการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่จากชุมชน 2. การมอบอำนาจการดำเนินการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน 3. การมอบอำนาจเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน
	การบริหารวิชาการ
	1. การมอบอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร และบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน 2. การมอบอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน 3. การมอบอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาเลือกและใช้วิทยากรของชุมชน ในการพัฒนาการเรียนการสอน 4. การมอบอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)	
ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) ในขั้นนี้ประชาชน จะมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการควบคุมการดำเนินงานขององค์กร การดำเนินการตามโครงการต่างๆ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงานนับตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ เป็นต้น จะดำเนินการโดยชุมชน โดยไม่มีการขัดขวางทั้งเรื่องตัวบุคคล ทรัพยากร และทุนการดำเนินงาน	การบริหารทั่วไป 1. มีกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบปฏิบัติที่มอบอำนาจในการดำเนินการของโรงเรียนให้คณะกรรมการ ที่มาจากประชาชน 2. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย แผน แผนงานและการบริหารจัดการโรงเรียน 3. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการควบคุมการดำเนินการของโรงเรียน การบริหารงบประมาณ 1. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน 2. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนควบคุมกำกับการใช้งบประมาณของโรงเรียน 3. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนดำเนินการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน การบริหารบุคคล 1. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลในชุมชน 2. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน 3. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3 ตัวชี้วัดขั้นบันไดบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	**กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)	
	การบริหารงานวิชาการ
	1. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา 2. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 3. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 4. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

จากการกำหนดตัวชี้วัดดังกล่าว ทำให้มีความชัดเจนต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม พฤติกรรมต่างๆ ในการร่วมมมือของชุมชน ทำให้มีประโยชน์ต่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและจัดทำร่างกำหนดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่สูงภาคเหนือต่อไป

4 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการเข้าไปศึกษาชุมชนทั้ง 2 แห่ง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามให้ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ยอมรับผู้วิจัย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant

Observation) โดยการที่ผู้วิจัยสังเกตอยู่ภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย เช่น การสังเกตการณ์การเรียนการสอนของโรงเรียนในพื้นที่ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งหมายถึง การสัมภาษณ์ ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ (สุภางค์ จันทวานิช, 2542) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ ที่นักวิจัยกำหนดไว้

4.2 ประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) เป็นคนในชุมชนของหมู่บ้าน 2 แห่ง ได้แก่ หมู่บ้านใต้ (นามสมมติ) และ หมู่บ้านเหนือ (นามสมมติ) อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ดังนี้

4.2.1 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน
4.2.2 ผู้นำทางศาสนา จำนวน 1 รูป
4.2.3 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน
4.2.4 ประธานกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 1 คน
4.2.5 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 8 คน
4.2.6 ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน
4.2.7 ครูผู้สอน จำนวน 2 คน

รวมชุมชนละ 15 คน รวมทั้งสิ้น 2 ชุมชน มีผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 30 คน

4.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

เมื่อเลือกพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา ตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงสร้างแนวคำถาม (Guideline) ที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาก่อนลงพื้นที่ แนวคำถามที่สร้างขึ้นนี้ เป็นแนวคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัย ปัญหาของการวิจัย และกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย เป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถาม ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยหลังจากการเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป คือ การเก็บข้อมูลโดยการใช้แนวคำถามด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ในการเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ประสานความร่วมมมือกับโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยกับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำชุมชน

2) จากนั้นไปพบผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนและผู้นำชุมชุมชน เพื่อแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการทำวิจัย โดยสร้างความเข้าใจกับทุกฝ่าย โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน และในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนเอง

3) สร้างความสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนและชุมชนจัดขึ้น ทำความรู้จัก เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจเป็นธรรมชาติ ก่อนการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการวิจัย และสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยกับผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษา

4.4.2 วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสังเกต และการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลจากชุมชนและโรงเรียนอย่างละเอียดและครบถ้วนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปัญหาในการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล 2 วิธีการหลัก คือวิธีการสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-note) และ การสัมภาษณ์เจาะลึก (Indept Interview) ดังนี้

4.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดทำตลอดเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล และหลังการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยการใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการประมวลความคิดขึ้นจากข้อมูลเชิงรูปธรรม แล้วทำเป็นข้อมูลสรุปซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการรับรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน การวิเคราะห์นี้นำเสนอผลต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และในการตรวจสอบข้อมูล ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) โดยได้ตรวจสอบแหล่งข้อมูลด้านเวลา ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับทราบมีความแน่นอน ถูกต้องมากที่สุด และตรวจสอบยืนยันข้อมูลกับเอกสารที่มีผู้ศึกษาในประเด็นเดียวกันมาก่อนแล้ว

5. จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ผู้วิจัยได้จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) มีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

5.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อกำหนดองค์ประกอบของกลยุทธ์และเทคนิคการกำหนดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

5.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) โดยพิจารณาเลือกรายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ที่เรียกว่า TOWS Matrix

5.3 กำหนดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) พร้อมรายละเอียดเกี่ยวกับกลยุทธ์รอง และโครงการที่อยู่ภายใต้กลยุทธ์แต่ละกลยุทธ์

6. ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

6.1 ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยชุมชน มีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

6.1.1 วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยชุมชนโดยการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

6.1.2 ประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในขั้นตอนนี้เป็นผู้บริหาร ครู และคนในชุมชนของหมู่บ้านทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ หมู่บ้านใต้ (นามสมมติ) และหมู่บ้านเหนือ (นามสมมติ) จังหวัดลำพูน ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 1 คน
2) ผู้นำทางศาสนา	จำนวน 1 รูป
3) ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน 1 คน
4) ประธานกลุ่มแม่บ้าน	จำนวน 1 คน
5) ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน 1 คน
6) ผู้อำนวยการโรงเรียน	จำนวน 1 คน
7) ครูผู้สอน	จำนวน 1 คน
รวมชุมชนละ 7 คน รวมทั้งสิ้น 2 ชุมชน มีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม	จำนวน 14 คน

6.1.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

6.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) เป็นกลุ่ม โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

เนื่องจากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาแนวคิดและทัศนะของผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดการศึกษา ในลักษณะที่เป็นความคิดเห็น ทัศนคติที่ร่วมกันหรือแตกต่างกันในกลุ่มและในฐานะที่การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ได้มีการประสานงานร่วมกันนั้น จัดเป็นกระบวนการทางสังคม ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่ม การประเมินการทำงานของกลุ่ม โดยการจัดการสนทนากลุ่มซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้พลวัตรของกลุ่ม (Group Dynamic) เป็นสิ่งกระตุ้นให้แต่ละคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนะของตนออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจ โดยการจัดกลุ่มสนทนา โดยผู้วิจัยได้เลือกบุคคลที่เข้ามาร่วมแต่ละกลุ่มที่มีคุณลักษณะพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยได้สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มในลักษณะของแนวคำถามถึงความรู้สึก การตัดสินใจ การใช้เหตุผล

การระดม ความคิด โดยความคิดเห็นของคนๆ หนึ่งในกลุ่มสนทนาอาจเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้คนอื่นๆ ในกลุ่ม พูดและแสดงความคิดเห็น เพราะการสนทนากลุ่มเป็นการให้หลักการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม (Group Interaction) เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ได้ข้อมูลและคำตอบอย่างครบถ้วน ในการจัดกลุ่มสนทนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1) การเตรียมการก่อนการจัดกลุ่มสนทนา

1.1.1) การกำหนดหัวข้อและประเด็นแนวคำถามที่จะใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อประเด็นและแนวคำถามจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปัญหาในการวิจัยออกเป็นร่างแนวคำถามย่อย แล้วนำแนวคำถามย่อยมาเรียบเรียงเป็นข้อคำถาม จัดลำดับเพื่อนำการสนทนาเป็นขั้นตอนและจัดลำดับความคิดให้เป็นหมวดหมู่

1.1.2) การเตรียมบุคคลในการจัดกลุ่มสนทนา

ผู้วิจัยเตรียมบุคลากรในการร่วมจัดกลุ่มสนทนากลุ่ม ดังนี้

- ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คือ ผู้ที่ผู้ถาม คำถามตลอดจนกำกับการสนทนาให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อที่จะศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับประเด็นที่จะศึกษาและละเอียดที่สุดในเวลาที่กำหนด ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ ขอความร่วมมือจากเพื่อนครูในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม เนื่องจากมีความสามารถที่จะควบคุมประเด็นการสนทนากลุ่ม สามารถชักจูงสมาชิกเป็นอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นและร่วมการสนทนากลุ่ม ซึ่งทำให้ผู้ร่วมสนทนาเข้าใจและสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็น

- ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note–taker) คือ ผู้ทำหน้าที่จดคำพูดทุกคำพูดในการสนทนากลุ่มให้ได้มากที่สุด รวมทั้งจดกิริยาท่าทางของสมาชิก ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เพราะในการจัดกลุ่มสนทนา แม้ว่าในขณะที่จัดกลุ่มสนทนา อาจจะมีผู้ร่วมกลุ่มทำทีเห็นด้วย ชื่นชม หรือไม่เห็นด้วย โดยแสดงออกทางแววตาหรือท่าทาง เช่น การพยักหน้า การส่ายหน้า การเฉยเมย กับการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก ซึ่งผู้จดบันทึกคำสนทนาจะสังเกตและบันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ในสิ่งที่จะนำมาใช้ประกอบการศึกษาถึงบรรยากาศของการจัดกลุ่มสนทนาแต่ละครั้ง นอกจากนี้ ผู้จดบันทึกคำสนทนาต้องทำหน้าที่ช่วยผู้ดำเนินการสนทนา โดยเป็นผู้คอยเตือนผู้ดำเนินการสนทนาให้ถามบาง คำถามที่ละเลยหรือลืมถามหรือถามข้ามไป โดยก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มทุกครั้ง ผู้จดบันทึกการสนทนากลุ่มได้จัดทำแผนผังตำแหน่งการนั่งสนทนาให้ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบว่าสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนนั่งในตำแหน่งใด เพื่อช่วยให้

การดำเนินการเป็นไปด้วยบรรยากาศที่ดี และผู้จดบันทึกคำสนทนาก็สามารถ จดบันทึกคำสนทนาได้ง่ายขึ้น ซึ่งในการวิจัย ในครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้จดบันทึก คำสนทนาด้วยตนเอง และขอความร่วมมือจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการจดบันทึกคำสนทนากลุ่มมาแล้ว อีก 1 คน เป็นผู้จดบันทึกคำสนทนากลุ่ม

- เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Providers) และผู้คอยกันไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในการจัดสนทนากลุ่มให้ออกไปจากสถานที่ที่ใช้ในการจัดสนทนา รวมทั้งทำหน้าที่ในการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่ในกลุ่มสนทนา โดยการบริการน้ำดื่ม ขนม บันทึกเสียงระหว่างการสนทนา

1.1.3) การเตรียมอุปกรณ์ในการจัดกลุ่มสนทนา

ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์ คือ เครื่องบันทึกเสียง เพราะตลอดเวลาของการสนทนาจะมีการถกประเด็นปัญหา มีการโต้แย้ง การแสดงความคิดเห็น บางครั้งมีการพูดพร้อมกันหลายคน และพูดโต้ตอบกันอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้จดบันทึกคำสนทนาบันทึกไม่ทันจึงต้องบันทึกเสียงเอาไว้ เพราะการแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกัน โต้แย้ง หรือการถกประเด็นกัน ด้วยเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ดังนั้น เครื่องบันทึกเสียงจึงเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการบันทึกข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์ ตีความ และหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีในภายหลัง โดยเครื่องบันทึกเสียงที่ใช้ในการสนทนากลุ่มใช้เป็น 2 ชุด บันทึกข้อมูลเหลื่อมกันประมาณ 5 นาที เพื่อการบันทึกข้อมูลได้ในกรณีที่อีกเครื่องหนึ่งเกิดความขัดข้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันความผิดพลาดในการจัดสนทนากลุ่มครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องบันทึกเสียงให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ พร้อมใช้งาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจดบันทึกการจัดกลุ่มสนทนาได้แก่ ดินสอ ปากกา ยางลบ กระดาษ รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับเจ้าหน้าที่บริการทั่วไป เช่น เครื่องดื่ม แก้วน้ำ ขนม เป็นต้น

1.1.4) สถานที่จัดกลุ่มสนทนา

ผู้วิจัยเลือกสถานที่ที่จัดกลุ่มสนทนาที่มีความสะดวกกับสำหรับสมาชิกทุกคน มีบรรยากาศเงียบสงบ เย็นสบาย ไม่มีเสียงรบกวน และสามารถกันผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ออกไปจากพื้นที่ที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนาได้ง่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.5) การกำหนดบุคคลที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนากลุ่ม

การจัดกลุ่มสนทนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน โดยการเลือกผู้ร่วมสนทนาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกผู้ร่วมกลุ่มสนทนาที่มีคุณลักษณะที่ผู้วิจัยกำหนด และคัดเลือกผู้เข้าข่ายที่จะเป็นผู้นำให้ข้อมูลหลัก โดยพิจารณาว่าใครจะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลดีที่สุด เช่น เป็นผู้ที่มีความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกลุ่มสนทนา กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

1.2) ขั้นตอนการดำเนินการสนทนา

ในการจัดกลุ่มสนทนาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามรายละเอียดดังนี้

1.2.1) การนัดหมายสมาชิกกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยได้แจ้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ให้ผู้รับเชิญมาร่วมการจัดกลุ่มสนทนา และย้ำเรื่องการเข้าร่วมประชุมตรงตามเวลา

1.2.2) การเตรียมสถานที่จัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัยได้จัดเตรียมสถานที่สำหรับการจัดกลุ่มสนทนาให้เรียบร้อยก่อนการจัดกลุ่มสนทนา พร้อมทั้งจัดเตรียมเครื่องบันทึกเสียง วัสดุอุปกรณ์และบุคลากรที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้พร้อมที่สุดก่อนที่ผู้ร่วมสนทนาจะเดินทางมาถึง

1.2.3) การดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา เมื่อสมาชิกที่นัดหมายมาถึงสถานที่สนทนา ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยวิจัยร่วมกันต้อนรับผู้ร่วมกลุ่มสนทนา พูดคุยสนทนาถึงเรื่องทั่วๆ ไป เพื่อให้รู้สึกเป็นกันเอง และเมื่อถึงเวลาและสมาชิกมาพร้อมกันแล้ว จึงเริ่มจัดกลุ่มสนทนา โดยผู้วิจัยแนะนำตนเอง และคณะผู้ช่วยผู้วิจัยทุกท่าน อธิบาย จุดมุ่งหมายของการจัดกลุ่มสนทนา และบอกให้ทราบว่าจะมีการบันทึกเสียงการสนทนา และจดบันทึกคำสนทนา เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ จึงเริ่มการสนทนา โดยใช้เวลาในการสนทนาประมาณ 3 ชั่วโมง เมื่อการจัดการสนทนากลุ่มสิ้นสุดลง ผู้วิจัยและคณะได้กล่าวขอบคุณ และร่วมกันสรุปผลการจัดกลุ่มสนทนา

6.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการข้อมูลวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดทำตลอดเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล และหลังการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การประมวลความคิดขึ้นจากข้อมูลเชิงรูปธรรม แล้วทำเป็นข้อมูลสรุปซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ตามวิธีการอุปนัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2542) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการรับรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน การวิเคราะห์นี้นำเสนอผลต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และในการตรวจสอบข้อมูล ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านเวลา ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการ ในการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยแหล่งที่พิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา เช่น การสังเกตเวลาที่ต่างกัน แหล่งสถานที่ คือ ศึกษาในโรงเรียนกรณีศึกษา และแหล่งบุคคล คือ ได้ใช้วิธีการตรวจสอบร่วมกับการสังเกต การสัมภาษณ์ที่ผ่านมา ทำให้ข้อมูลที่ได้รับทราบมีความแน่นอนเกินร้อยละ 50 ส่วนการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยหลังการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่ ทำความเข้าใจตรงกันถึงข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธี ทั้งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลในภาพรวมไปพร้อมๆ กัน การตรวจสอบข้อมูลกับเอกสารที่มีผู้ศึกษาในประเด็นเดียวกันมาก่อน นำผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์โดยชุมชนมาพิจารณา

6.1.6 การปรับปรุงแก้ไข

ปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชุมชนเป็นร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2 **ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นทีสูงภาคเหนือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ** มีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

6.2.1 **วิธีการศึกษา**

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำ กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นทีสูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) ที่ปรับปรุงหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากจัดสนทนากลุ่มผู้ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยมีวิธีการศึกษาจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา การมีผลงานด้านการทำวิจัยในด้านการบริหารการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

6.2.2 **ประชากร** ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

1) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1.1) นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน

1.2) ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน

2) การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1) หลักเกณฑ์ของกลุ่มที่ 1 นักวิชาการและนักการศึกษาด้านบริหารการศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยการกำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

2.2.1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ

2.2.2) เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารทางการศึกษาในองค์การหน่วยงานทางการศึกษา เช่น อธิบดีการ คณบดี หัวหน้าภาควิชา ประธานสาขาวิชา ผู้อำนวยการ หัวหน้างานหรือที่เรียกชื่ออย่างอื่น และ/หรือ

2.2.3) เป็นผู้มีผลงานวิชาการทางด้านบริหารการศึกษา เช่น งานวิจัย บทความ ตำรา หรือเป็นวิทยากร เป็นต้น

2.2 หลักเกณฑ์ของกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยการกำหนดคุณสมบัติ ไว้ดังนี้

2.2.1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าระดับปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษาหรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และ

2.2.2) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตำแหน่งผู้อำนวยการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษเป็นต้น ไปและดำรงตำแหน่งในระดับนั้นไม่น้อยกว่า 5 ปี

6.2.3 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

1) แบบสอบถามความคิดเห็น

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) ที่พัฒนาขึ้น โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

6.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อประสานขอความร่วมมือในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ให้พิจารณาประเมินกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) และขอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยตนเอง

6.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรม SPSS และกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมมาก

ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

นำผลการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมมาพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และได้กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ฉบับสมบูรณ์)

7. นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายและจัดทำข้อเสนอแนะในการวิจัย พร้อมนำเสนอในรูปเล่มของวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อเสนอคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือ

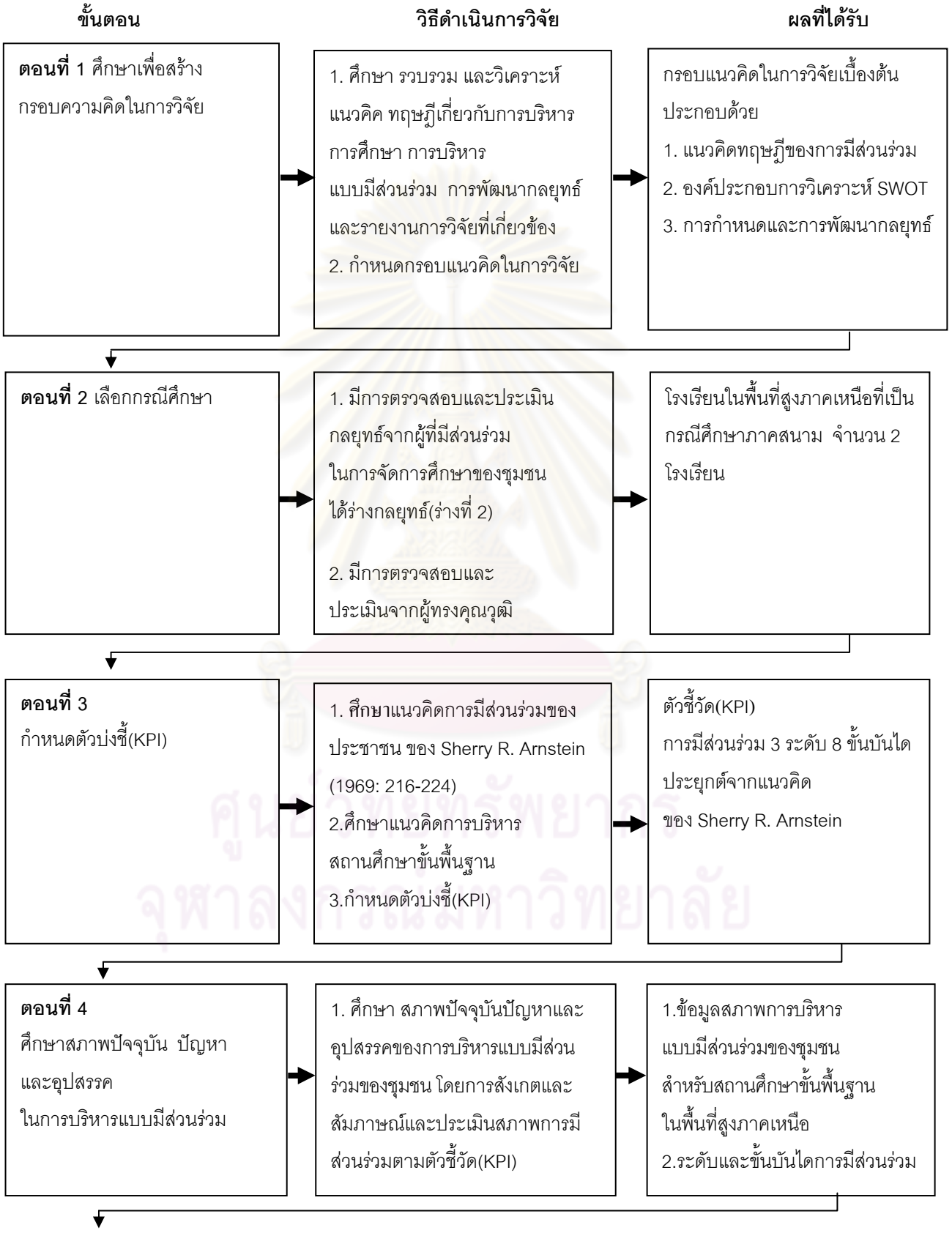

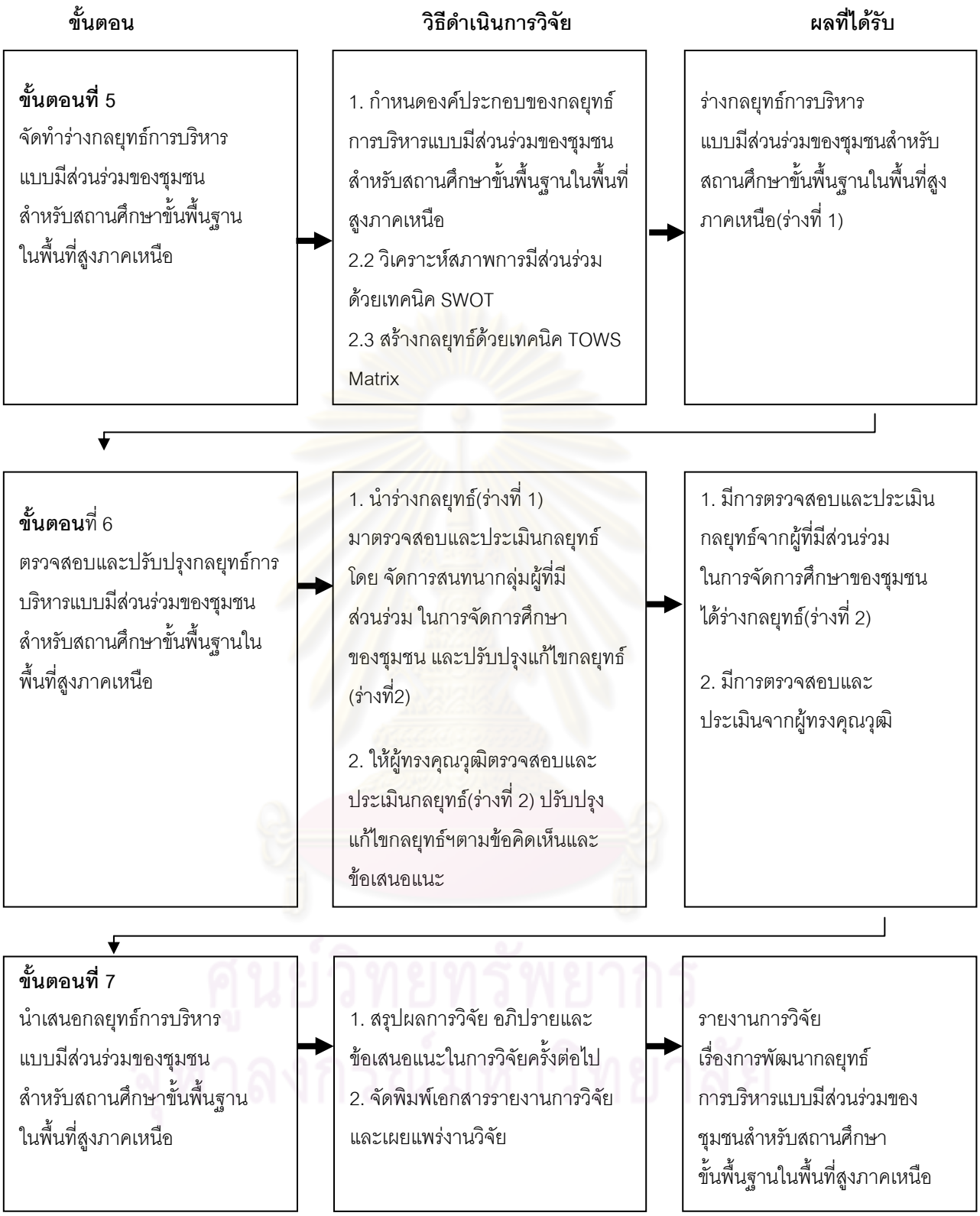
ขั้นตอน
วิธีดำเนินการวิจัย
ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 5
จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
1. กำหนดองค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
2.2 วิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค SWOT
2.3 สร้างกลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix
ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 1)
ขั้นตอนที่ 6
ตรวจสอบและปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
1. นำร่างกลยุทธ์(ร่างที่ 1) มาตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์ โดย จัดการสนทนากลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของชุมชน และปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์(ร่างที่2)
2. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์(ร่างที่ 2) ปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ฯตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
1. มีการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์จากผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ได้ร่างกลยุทธ์(ร่างที่ 2)
2. มีการตรวจสอบและประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ขั้นตอนที่ 7
นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
1. สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
2. จัดพิมพ์เอกสารรายงานการวิจัยและเผยแพร่งานวิจัย
รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการเข้าไปศึกษาชุมชนทั้ง 2 แห่ง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครู ยอมรับผู้วิจัย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- participant Observation) โดยการที่ผู้วิจัยสังเกตอยู่ภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย เช่น การสังเกตการณ์การเรียนการสอนของโรงเรียนในพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นกลุ่ม โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ดังนั้นจึงขอนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

การนำเสนอผลการศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือจากการศึกษาภาคสนาม ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนและชุมชน และสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนและชุมชน

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนบ้านใต้

โรงเรียนบ้านใต้(นามสมมุติ) ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จำหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูนเขต 2 โรงเรียนแห่งนี้ได้สร้างขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2521 โดยนายสุขคำ ปุ๊ดแค เป็นผู้ใหญ่บ้านเดิมตั้งอยู่บริเวณวัดร้างซึ่งเป็นสนามกีฬาในปัจจุบันสร้างโดยความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมกันแผ้วถางป่าทำการก่อสร้างอาคารชั่วคราว มุงด้วยหญ้าคา กว้าง 5 เมตร ยาว 10 เมตร ขึ้น 1 หลัง ใช้ไม้แผ่นทำเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ในระยะแรกมีนักเรียนมาเรียนจำนวน 30 คน ผู้ปกครองบางส่วนยังไม่อนุญาตให้ลูกหลานไปเรียน ครูคนแรกที่มาสอนเป็นคือนายศุภศิลป์ แก้วเรือน ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง จากศูนย์

สงเคราะห์ชาวเขา เนื่องจากนักเรียนยังไม่เข้าใจภาษาไทย ดังนั้นการสอนในระยะแรกนี้ต้องสอนโดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษากะเหรี่ยงคู่กัน

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านใต้ มีพื้นที่ทั้งหมด 7 ไร่ 3 งาน 59 ตารางวา ได้ทำการเปิดสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 100 คน มีครูจำนวน 6 คน พี่เลี้ยงเด็กอนุบาล 1 คน และ ช่างครุภัณฑ์ ชั้น 3 1 คน แยกเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 จำนวน 23 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 77 คน เปิดสอน

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา รอบสอง ในปี พ.ศ.2550 มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ผลการประเมิน 2.60 มีเกณฑ์คุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ ข้อเสนอแนะการประเมินสถานศึกษา ในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาการประเมินภายนอก คือ ให้สถานศึกษาควรระดมทรัพยากรประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัด คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตร จัดกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดบรรยากาศในห้องเรียน ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ภายใน ภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต สถานศึกษาควรประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

1.1.2 **ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนบ้านเหนือ**

โรงเรียนบ้านเหนือ(นามสมมุติ) ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านเหนือ จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2489 โรงเรียนบ้านบ้านเหนือ เดิมมีชื่อว่า “ โรงเรียนประชาบาล 5” บ้านเหนือ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เดิมมีเนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน 9 ตารางวา ในปี พ.ศ.2505 นายสุทัศน์ ท้าวใจ ครูใหญ่ได้ร่วมกับราษฎรในหมู่บ้าน ซื้อที่ดินเพิ่มอีก 1 งาน รวมกับเนื้อที่เดิมเป็น 2 ไร่ 3 งาน 9 ตารางวา โดยมีหนังสือสำคัญที่ดิน นส.3 ก เลขที่ 483 โดยใช้สร้างอาคารเรียนชั่วคราว เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โรงเรียนบ้านเหนือได้รับประกาศเป็นโรงเรียนกันดารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึงปี พ.ศ. 2541 ปีการศึกษา 2549 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่

6 มีครูจำนวน 5 คน พนักงานบริการ 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการ ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนนี้ตั้งแต่ วันที่ 23 มิถุนายน 2548 จนถึงปัจจุบัน

ผลการประเมินมาตรฐานการศึกษา รอบสอง ในปี พ.ศ.2550 โดยสำนักงานประเมินคุณภาพการศึกษาในมาตรฐานที่เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วร่วมของชุมชน คือ มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มีเกณฑ์คุณภาพอยู่ในระดับดีมาก คะแนนผลการประเมินเท่ากับ 3.60

1.2 สภาพการมีส่วนร่วมตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาภาระงาน กิจกรรม ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมจากการประยุกต์แนวคิดการส่วนร่วมของประชาชน ขั้นบันได 8 ขั้น ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) ตามกรอบภาระงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารทั่วไป การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารวิชาการ โดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู และผู้ปกครองนักเรียน และวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วม เสนอผลของการศึกษาแยกตามประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

งานการบริหารทั่วไป

1. ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า มีการยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนร้องขอ จากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนว่าในการดำเนินการสรรหา การเลือก และการแต่งตั้ง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนได้ประกาศ กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหาและการเลือกกรรมการ เปิดรับการเสนอชื่อเข้ารับการเลือกเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีผู้มาสมัครไม่ครบในทุกตำแหน่ง โดยเฉพาะตำแหน่งที่เป็นตัวแทนในของชุมชน เห็นได้จากการสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาในทุกครั้งที่ผ่านมา โรงเรียนได้ร้องขอ ให้ชุมชนเสนอชื่อเข้ารับการเลือกเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยโรงเรียนจะร้องขอในกลุ่มของผู้นำชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ

บริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเมื่อโรงเรียนมีการร้องขอชุมชนก็มีการยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาตามที่โรงเรียนร้องขอ มีบางคนที่ปฏิเสธการเข้าร่วม เนื่องจากคิดว่าตนไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถพอ เกรงว่าจะทำงานในตำแหน่งนี้ได้ไม่ดีและบางคนให้เหตุผลว่าตนมีภาระงานที่มาก ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้

"....เฮาก็อยากจะเป๋น แต่กลัวว่าจะเป๋นบ่ได้ เพราะหนังสือก็บ่ได้เฮียน....."
(.....เราก็อยากจะเป็น แต่กลัวว่าจะเป็นไม่ได้ เพราะหนังสือก็ไม่ได้เรียน.....)

ส่วนการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านใต้ ได้เข้าการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อโรงเรียนกำหนด แต่จากบันทึกการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาพบว่ามีการประชุมไม่บ่อยนัก และจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ถึงการเข้าร่วมประชุมโดยจะเข้าร่วมตามที่โรงเรียนกำหนด พบว่ากรรมการได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนกำหนด แต่บางครั้งกรรมการจะมาไม่ครบ บางครั้งมาช้า ไม่ได้เริ่มประชุมตามเวลาที่กำหนด และในการดำเนินการประชุมทุกครั้ง ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีบทบาทสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะดำเนินการประชุม จะแจ้งให้ทราบถึงข้อมูลโรงเรียน ส่วนใหญ่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะไม่แสดงความคิดเห็น

หลังจากประชุมโรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนรับทราบ การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวาระการประชุม และมติที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนทราบ และการแจ้งกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ชุมชนทราบและปฏิบัติ

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนและโรงเรียนบ้านเหนือมีการยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน ในการดำเนินการสรรหา เลือก และแต่งตั้ง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนอื่นๆเสนอชื่อเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานครบจากตัวแทนในทุกฝ่าย ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม และได้ช่วยกันพัฒนาโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งที่คณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่งกล่าวว่า

“คนที่นี่ฮักโฮงเฮียน อยากจ่วยงานโฮงเรียน เป๋นบ่ต้องขอฮื้อเป๋น ตึงมีคนสมัครปะเลอะ”

(คนที่นี่รักโรงเรียน อยากช่วยงานโรงเรียน เขาไม่ต้องขอให้เป็น ก็มีคนสมัครเป็นจำนวนมาก)

ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยสอบถามในประเด็นที่ว่าท่านยอมรับที่จะเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนร้องขอหรือไม่ เพราะเหตุใด จึงได้รับคำตอบที่สอดคล้องกันว่า การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นตำแหน่งที่น่ายกย่อง ทุกคนยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับลูกหลานของตัวเองโดยตรง ทุกคนจึงให้ความสำคัญ

ในการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อโรงเรียนกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาเพราะเห็นว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะให้ความร่วมมือในการเข้าประชุม โดยผู้อำนวยการโรงเรียนในฐานะเลขานุการคณะกรรมการจะเป็นผู้นัดหมายกับคณะกรรมการโรงเรียนล่วงหน้าเป็นการภายในก่อนเพื่อหาเวลาว่างของคณะกรรมการส่วนใหญ่ให้ตรงกัน แล้วจึงเชิญประชุมอย่างเป็นทางการ ซึ่งคณะกรรมการโรงเรียนจะมาประชุมเกือบครบเกือบทุกคนทุกครั้ง และในการประชุมที่มีวาระของการขออนุมัติงบประมาณ คณะกรรมการโรงเรียนจะมาครบทุกคน ในการดำเนินการประชุม ประธานคณะกรรมการโรงเรียนจะกล่าวต้อนรับคณะกรรมการโรงเรียน เปิดประชุม แจ้งเรื่องที่ประธานต้องการแจ้งให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบ แล้วมอบหมายให้ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการโรงเรียนดำเนินการประชุมต่อ ซึ่งจะเป็นวาระเกี่ยวกับการรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา เรื่องสืบเนื่องจากการประชุมครั้งที่ผ่านมาซึ่งมักจะเป็นเรื่องต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้ดำเนินการในช่วงเวลาที่ผ่านมาและจะต้องดำเนินการต่อไป และต่อด้วยเรื่องอื่น ๆ ที่ประธานคณะกรรมการ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู หรือผู้นำชุมชนและหยิบยกขึ้นมาหารือแล้วจึงปิดการประชุม

ตอนหนึ่งในการสัมภาษณ์ ผู้นำทางศาสนาของชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านเหนือในฐานะที่เป็นกรรมการและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตลอด กล่าวว่า

“ เฮามาประชุมกู้เตื่อตี้โฮงเฮียนเป๋นบอก เพราะเฮาได้รับเกียรติฮื้อเป๋นคณะกรรมการโฮงเฮียนแล้ว ถ้าเฮาบ่มาประชุม บ่ทำหน้าที่ให้ดี คนจะบ่นับบ่ถือ

(เรามาประชุมทุกครั้ง ที่โรงเรียนเขาเชิญมา เพราะเราให้ได้รับเกียติเป็นคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว ถ้าเราไม่มาประชุม ไม่ทำหน้าที่ให้ดี คนจะไม่นับไม่ถือ)

ในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสังเกตการประชุม พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนที่เข้าร่วมประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็น มีการนำเสนอข้อมูล และสอบถามข้อสงสัย ทำให้ได้ข้อมูล ข้อตกลงในที่ประชุม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนรับทราบ การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวาระการประชุม และมติที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนทราบ และการแจ้งกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ชุมชนทราบและปฏิบัติ การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษา การสำรวจความคิดเห็นของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียน

2. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองโรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ข้อมูลในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองเมื่อโรงเรียนกำหนด ผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนทั่วไปในชุมชน ซึ่งในการศึกษา พบว่าผู้ปกครองนักเรียนไม่ค่อยเสนอตัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน กิจกรรมที่ผู้ปกครองได้เข้าร่วมตามบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองที่ผู้ปกครองทุกคนได้เข้าร่วมคือ การประชุมผู้ปกครอง และลักษณะการประชุมพบว่าเป็นเพียงการแจ้งให้ทราบ ผู้ปกครองนักเรียนไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะอะไร เพราะเกรงว่าจะไม่ถูกต้อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า

"ชาวบ้านบ่ค่อยฮู้เรื่อง ส่วนใหญ่ก่จะเจื้อครูนั่นแหละ"
(ชาวบ้านไม่ค่อยรู้เรื่อง ส่วนใหญ่ก็จะเชื่อครูนั่นแหละ)

จากการสังเกตการเข้าร่วมประชุมผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมไม่ครบ ของจำนวนผู้ปกครองทั้งหมด ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ชาวบ้าน บ่ฮื้อความสำคัญ บางทีก่ฮื้อคนเฒ่าที่เป๋นตาเป๋นยายมาประชุม บางคนตี้บ่มาก็อ้างว่าบ่มีเวลามาประชุม ต้องทำมาหากิน”

(ชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญ บางทีก็ให้คนแก่ที่เป็นตาเป็นยายมาประชุม บางคนก็อ้างว่าไม่มีเวลามาประชุม ต้องทำมาหากิน)

ผู้ปกครองนักเรียน มีส่วนร่วมน้อยหรือมีส่วนร่วมอย่างไม่มีบทบาท เพราะแม้ว่าผู้ปกครองนักเรียนจะเกี่ยวข้องกับคณะครูมาก เพราะมีลูกเรียนที่โรงเรียนนี้ แต่การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้ปกครองเกิดจากการกลัวการไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งให้กล่าวว่า

“หากไผ่บ่ฮื้อความร่วมมือ พอถึงงานของตัวเอง ก็จะบ่มีไผ่ไปจ่วย”

(หากใครไม่ให้ความร่วมมือ พอถึงงานของตนเอง ก็จะไม่มีใครไปช่วย)

หากจะให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษามากขึ้น คณะครูควรทำตัวให้ใกล้ชิดกับผู้ปกครองนักเรียน และเห็นว่าการที่ลูกเรียนอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้คณะครูและผู้ปกครองนักเรียนได้ร่วมมือกัน ดูแลความประพฤติกับนักเรียน

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

เมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม ผู้ปกครองได้การเข้าร่วม และแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองมีหน้าที่ที่ต้องส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ข้อมูลในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองทุกคนมีส่วนร่วม โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นหน้าที่ที่ควรทำ เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของตน ผู้ปกครองคนหนึ่งกล่าวว่า

“เฮาเป๋นป้อเป๋นแม่ อยากฮื้อลูกได้ดี ครูเปิ้นขออะหยั๋งก็จ่วยได้อยู่แล้ว”

(เราเป็นพ่อเป็นแม่ อยากให้ลูกได้ดี ครูขออะไรก็ช่วยได้อยู่แล้ว)

ผู้ปกครองนักเรียนมร่วมาประชุมเป็นจำนวนผู้ปกครองมาก ผู้บริหารจเน้นการประชุมในรูปแบบใหม่คือ ประชุมกลุ่มใหญ่ก่อนแล้วค่อยประชุมกลุ่มย่อยโดยการให้ผู้ปกครองพบปะครูประจำชั้น

“ผอ. เปิ้นฮื้อผู้ปกครองได้ฮู้กับครูประจำชั้นโดยตรง ไผ่มีปัญหาอะหยั่งก็ฮู้ได้เลย จะได้ฮู้ว่าลูกของตั๋วเป๋นจะได่”

(ผอ. เขาให้ผู้ปกครองได้พูดกับครูประจำชั้นโดยตรง ใครมีปัญหาอะไรก็พูดได้เลย จะได้รู้ว่าลูกของตนเป็นอย่างไร)

นอกจากนี้ ผู้ปกครองนักเรียนบางคน เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้ปกครองเพราะกลัวการไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งให้กล่าวว่า

"หากไผ่บ่ฮื้อความร่วมมือ พอถึงงานของตัวเอง ก็จะบ่มีไผ่ไปจ่วย"
(หากใครไม่ให้ความร่วมมือ พอถึงงาของตนเอง ก็จะไม่มีใครไปช่วย)

หากจะให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษามากขึ้น คณะครูควรทำตัวให้ใกล้ชิดกับผู้ปกครองนักเรียน และเห็นว่าการที่ลูกเรียนอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้คณะครูและผู้ปกครองนักเรียนได้ร่วมมือกัน ดูแลความประพฤติกับนักเรียน

กิจกรรมที่โรงเรียนและผู้ปกครองได้เข้าร่วม ลักษณะที่เหมือนกันทั้งสองโรงเรียนมีดังนี้

4.1 กิจกรรมการประชุมผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

4.2 กิจกรรมการพัฒนาในสภาพแวดล้อมโรงเรียน เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน การก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งส่วนมากชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการบริจาคเงิน วัสดุ และแรงงานในการพัฒนา

4.3 กิจกรรมวันสำคัญ เช่น วันเด็ก งานกีฬาสี งานวันอำลาสถาบัน ซึ่งโรงเรียนมักจะเป็นฝ่ายจัดขึ้นและเชิญชวนให้คนในชุมชนมาร่วมงาน ซึ่งมักจะมีการบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อให้ความร่วมมือ

4.4 กิจกรรมที่เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เช่น การที่โรงเรียนเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุมในโอกาสต่างๆ การประชุมคณะกรรมการโรงเรียน หรือการที่ครูไปร่วมงานของคนในชุมชน หรืองานของวัด

4.5 กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและตามประเพณี เช่น ประเพณีลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา งานปอยหลวง เป็นต้น มักจะเป็นกิจกรรมที่วัดและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นและโรงเรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการนำเด็กไปร่วมในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ร่วมทำบุญ

หรือร่วมแรงงานโดยการนำเด็กไปให้บอริการแก่คนในชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การอำนวยความสะดวกในการจัดงาน การแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ

3. **ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวม**

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

โรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ชุมชนทราบและปฏิบัติตามที่โรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การให้ชุมชนแจ้งผลการปฏิบัติงานกิจกรรมของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและแนวทางปรับปรุงให้โรงเรียนทราบ การให้ชุมชนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมติของการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงาน

ในส่วนอื่น ทั้งสองชุมชนยังไม่เห็นภาพของการมีส่วนร่วมมากนัก เช่น ชุมชนยังไม่สามารถเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียน ชุมชนจะเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาตามความเหมาะสม ผ่านคณะกรรมการต่างๆ ที่โรงเรียนแต่งตั้งไว้ การให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมของโรงเรียนให้โรงเรียนทราบก่อนการปฏิบัติ การพิจารณาข้อเรียกร้องของชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน การรับพิจารณาแผนการดำเนินงานของโรงเรียนที่ชุมชนเสนอมาจะมีบางในบางครั้ง แต่โรงเรียนยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานและการดำเนินงานโดยการพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของโรงเรียนตามคำเรียกร้องของชุมชนโดยการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย แผน แผนงานและการบริหารจัดการโรงเรียน การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานบางเรื่องของโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน การมอบหมายอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนมีอำนาจตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงาน การมอบหมายอำนาจการควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติที่มอบอำนาจในการดำเนินการของโรงเรียนให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชน การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการควบคุมการดำเนินการของโรงเรียน

งานบริหารงบประมาณ

1. ด้านการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณ

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ในเรื่องการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด โดยโงเรียนจะมีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้ชุมชนทราบตามที่โรงเรียนเห็นสมควร ไม่มีการสอบถามความคิดเห็นของชุมชนก่อนการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณก่อนการดำเนินการ การจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน โรงเรียนดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนเอง

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนตามที่โรงเรียนกำหนด มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้ชุมชนทราบตามที่โรงเรียนเห็นสมควร มีการสอบถามความคิดเห็นของชุมชนก่อนการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณก่อนการดำเนินการ มีการรับพิจารณาความคิดเห็นของชุมชนที่เสนอเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน

แต่โรงเรียนจะไม่มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนควบคุมกำกับการใช้งบประมาณของโรงเรียน การมอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ด้านการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ในส่วนของกิจกรรมระดมทุนและทรัพยากร ส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะร้องขอให้ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุน ชุมชนก็จะมีส่วนร่วมในการระดมทุนโดยการให้ความร่วมมือเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ การระดมทุนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ได้งบประมาณเพื่อนำเงินมาพัฒนาโรงเรียน การร่วมระดมทุนการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทอย่างมากในการร่วมระดมทุนเพื่อพัฒนาโรงเรียนการระดมทุนเพื่อการพัฒนาโรงเรียนมีทั้งในลักษณะของการขอบริจาค การจัดให้มีการทำบุญ เช่น การทอดผ้าป่า ทอดกฐิน การแสดงพระธรรมเทศนาของพระที่มีชื่อเสียงหรือการเรี่ยไรเงินจากผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง

โรงเรียนเป็นฝ่ายกำหนดการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะทางชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อทางโรงเรียนต้องการ ซึ่งมักเป็นเรื่องของการขอบริจาคมากกว่ากิจกรรมในลักษณะอื่น ดังที่คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนก็เต็มใจให้ มีผู้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“..โฮงเฮียนก็บ่ค่อยขออะหยั่งนัก อย่างขอเป็นเงินผ้าป่า กีฬาสีปีละครั้ง บางทีมีขนม มีอะไรก็เอามาบริจาค.....”

(.....โรงเรียนก็ไม่ค่อยขออะไรมาก อย่างขอ เป็นเงินผ้าป่ากีฬาสี ปีละครั้ง บางทีมีขนม มีอะไรก็เอามาบริจาค....)

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุนเมื่อโรงเรียนร้องขอ การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุนตามที่โรงเรียนกำหนดเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการระดมทุน จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดมทุนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือ เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนที่จะต้องให้ความร่วมมือ

ครูซึ่งสอนในโงเรียนนี้และอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานานกล่าวว่า

“..คนที่นี่ส่วนใหญ่จะฮื้อความสำคัญกับการศึกษา ฮื้อความร่วมมือในเรื่องต่างๆ เต็มที่ มีการบริจาคสิ่งของหรือเงินตลอดเวลา..”

(..คนที่นี่ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษา ให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ เต็มที่ มีการบริจาคสิ่งของหรือเงินตลอดเวลา..)

ลักษณะวิธีการระดมทุนพบว่าโรงเรียนทั้งมีวิธีการระดมทุนหลายวิธีการ เช่น การขอบริจาค จากบุคคลทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในกรณีนี้มักจะใช้ในการระดมทุนที่จำเป็นและต้องการวงเงินสูง เช่น การระดมทุนเพื่อหาเงินมาชำระค่าวัสดุและค่าก่อสร้าง แต่โรงเรียนและชุมชนได้ร่วมกันก่อสร้างอาคารเรียนหลังนี้โดยใช้งบประมาณเกือบ 7 แสนบาท ทำให้ผู้นำชุมชนโดยเจ้าอาวาสและผู้บริหารโรงเรียนต้องเดินทางไปขอความช่วยเหลือจากญาติของข้าราชการระดับสูงในต่างจังหวัด นอกจากนี้โรงเรียนมีการขอบริจาคเงินจากผู้ปกครองนักเรียนปีละ 1 ครั้ง ครอบครัวละ 100 บาท

นอกจากนั้นยังมีการจัดกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนและชุมชนมักจะร่วมกันจัด คือการทอดผ้าป่า ซึ่งโรงเรียนจะจัดขึ้นที่โรงเรียน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานในการจัด การทอดผ้าป่าเพื่อระดมทุนเข้าโรงเรียน การดำเนินการจะทำโดยโรงเรียนเป็นเจ้าภาพ จัดการเตรียมองค์ผ้าป่า และเครื่องไทยทานที่โรงเรียนทั้งหมด เมื่อถึงเวลาถวายองค์ผ้าป่าก็จะถวายให้เจ้าอาวาสที่โรงเรียน โดยมีผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาร่วมทำบุญ เมื่อเจ้าอาวาสรับองค์ผ้าป่าแล้วก็จะมอบเงินที่ประชาชนมา ร่วมทำบุญทั้งหมดให้ทางโรงเรียน ซึ่งถือเป็นการระดมทุนประจำปีของโรงเรียน ส่วนกิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนมักจะร่วมกันจัดขึ้นกับทางชุมชน เพื่อระดับทุนในโรงเรียน ได้แก่ การทอดกฐิน ซึ่งเจ้าอาวาสมักจะได้รับการติดต่อมาจากลูกศิษย์ที่อยู่ต่างถิ่น การนิมนต์พระที่มีชื่อเสียงมาแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อนำเงินที่ประชาชนมาทำบุญมาใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน และการทำบุญในวาระต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การทำบุญวันแม่ วันขึ้นปีใหม่ และวันลอยกระทง เป็นต้น

รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน นอกจากโรงเรียนจะมีการทำบุญทอดผ้าป่าในงานวันอำลาสถาบันของทางโรงเรียน แล้ว โรงเรียนยังมีการระดมทุนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ไปโรงเรียน เช่น การขอบริจาคสิ่งของ อาหาร ถ้วยรางวัล หรือเสื้อผ้าเพื่อเป็นรางวัลให้เด็กในงานกีฬาสี งานวันประถมศึกษา วันเด็ก และการจัดวิ่งมาราธอนประจำปี

นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีการระดมทุนในลักษณะการขอบริจาคเป็นสิ่งของ เช่น การขอบริจาคเครื่องไทยทานจากคณะกรรมการโรงเรียน ในการทำบุญเลี้ยงพระโอกาสต่างๆ การขอบริจาค โต๊ะ เก้าอี้ นักเรียนในการขยายชั้นเรียน เป็นต้น การขอบริจาคในกรณีเหล่านี้ส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจำดำเนินการโดยการบอกกล่าวกับคณะกรรมการโรงเรียนในการประชุม หรือบางครั้งเมื่อมีการประชุมถึงวาระนี้ คณะกรรมการโรงเรียนก็จะร่วมกันบริจาคตามจิตศรัทธาและความสามารถที่จะบริจาคโดยสมัครใจ หรือบางครั้งก็เอ่ยปากบริจาคก่อนที่จะได้รับการขอร้องจากทางโรงเรียน

ในการระดมทุนและทรัพยากรโรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการระดมทุนและผลของการระดมทุนให้ชุมชนทราบ แต่ส่วนมากจะไม่มีการสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการระดมทุนและทรัพยากรก่อนการดำเนินการ การพิจารณาแผนการระดมทุนและทรัพยากร การดำเนินการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน การอำนาจการตัดสินใจจึงเป็นเรื่องของโรงเรียน และให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการระดมทุนจากชุมชนอื่นเพราะคนในชุมชนมีฐานะยากจน ลักษณะของการระดมทุนของโรงเรียนจึงเป็นการระดมทุนทั้งจากภายนอกและภายในชุมชน

งานการบริหารบุคคล

1. ด้านการพัฒนาตนเองของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

การเข้าร่วมพัฒนาตนเองชุมชนจะทำตามที่โรงเรียนร้องขอ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นการเข้าร่วมพัฒนาตนเองว่าส่วนใหญ่

“ถ้าเฮาบ่ไปฮ่วมพัฒนาตนเอง ถ้าเป๋นอู้อะหยั่ง เราจะบ่ฮู้เหมือนเขา เพราะเดี๋ยวนี้ความรู้ใหม่ๆ มันมีมาก”

(ถ้าเราไม่ไปร่วมพัฒนาตนเอง ถ้าเขาพูดอะไร เราจะไม่รู้เหมือนเขา เพราะเดี๋ยวนี้ความรู้ใหม่ๆ มันมีมาก)

นอกจากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ยังเน้นย้ำว่าเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วย

โรงเรียนได้มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาบุคคลในชุมชนและผลการพัฒนาให้ชุมชนทราบ มีการสอบถามความคิดเห็นของการพัฒนาบุคคลในชุมชนก่อนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ส่วนใหญ่กิจกรรมในการพัฒนาบุคคลในชุมชนจะมาจากการกำหนดโดยโรงเรียน

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนร้องขอ การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนกำหนด ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นการเข้าร่วมพัฒนา

ตนเองเมื่อโรงเรียนร้องขอ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรเข้าร่วม เพราะเห็นว่าการพัฒนาตนเองนอกจากจะทำให้ตนมีความรู้แล้ว หากไม่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้อาจทำให้ตนขาดความรู้

"ถ้าเฮาบ่ไปฮ่วมพัฒนาตนเอง ถ้าเป๋นอู้อะหยั่ง เราจะบ่ฮู้เหมือนเขา เพราะเดี๋ยวนี้ความรู้ใหม่ๆ มันมีมาก"

(ถ้าเราไม่ไปร่วมพัฒนาตนเอง ถ้าเขาพูดอะไร เราจะไม่รู้เหมือนเขา เพราะเดี๋ยวนี้ความรู้ใหม่ๆ มันมีมาก)

นอกจากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ยังเน้นย้ำว่าเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วย

โรงเรียนได้มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาบุคคลในชุมชนและผลการพัฒนาให้ชุมชนทราบ มีการสอบถามความคิดเห็นของการพัฒนาบุคคลในชุมชนก่อนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ส่วนใหญ่กิจกรรมในการพัฒนาบุคคลในชุมชนจะมาจากการกำหนดโดยโรงเรียน

2. **ด้านการเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียน**

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

โรงเรียนได้มีร้องขอให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งควรร่วมมือที่ชุมชนสามารถให้โรงเรียนได้ดีอย่างหนึ่งคือ การเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนเห็นว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนได้ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนร้องขอ ส่วนใหญ่ ให้ความร่วมมือดี เพราะเป็นความร่วมมือที่สามารถทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอความร่วมมือด้านแรงงาน คณะกรรมการโรงเรียนชุมชนพัฒนามีบทบาทอย่างมาต่อการพัฒนาอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนร้องขอ โดยเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนร้องขอ ส่วนใหญ่ ให้ความร่วมมือดี

เพราะเป็นความร่วมมือที่สามารถทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอความร่วมมือด้านแรงงาน คณะกรรมการโรงเรียนชุมชนพัฒนามีบทบาทอย่างมาต่อการพัฒนาอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนและมักจะเป็นฝ่ายริเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้ เช่น การทำรั้วที่เป็นรั้วลวดหนาม ไม่สามารถกันวัวควายของชาวบ้านไม่ให้เข้ามากินหญ้าในบริเวณโรงเรียนได้ โรงเรียนจึงริเริ่มสร้างรั้วถาวรให้ทางโรงเรียนโดยคณะกรรมการโรงเรียนรับภาระในการบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างทั้งหมด ซึ่งเป็นส่วนของการช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของทางโรงเรียน

โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียน การให้ชุมชนเสนอแนะแนวทางการใช้ทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานในโรงเรียน การให้ชุมชนให้ความเห็นต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน มีการรับพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน แต่ยังไม่มีการพิจารณาการดำเนินงานใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน การมอบอำนาจการดำเนินการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน

งานการบริหารวิชาการ

1. **ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร**

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร โรงเรียนได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร ชุมชนไม่ได้เข้ามาร่วมอย่างแท้จริง จากการสัมภาษณ์ โรงเรียนได้การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และผลการพัฒนาหลักสูตรให้ชุมชนทราบเป็นบางส่วน โดยชุมชนจะไม่ได้ให้ความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

ในการเข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร การเข้าร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนดเพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนต้องรับผิดชอบด้านการเรียน จากการสัมภาษณ์ เรื่อง การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และผลการ

พัฒนาหลักสูตรให้ชุมชนทราบ โรงเรียนได้ใช้หลักสูตรแกนกลางในการจัดการเรียนการสอน ในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยมีเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วๆ ไป มีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และผลการพัฒนาหลักสูตรให้ชุมชนทราบ โดยโรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร มีการให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาก่อนการดำเนินการ แต่การพิจารณาข้อเสนอแนะของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ชุมชนเสนอผ่านคณะกรรมการยังไม่มี การพิจารณาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมอบอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร และบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรและบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

2. **ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้**

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โรงเรียนจะกำหนดการเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่งให้ความคิดเห็นว่า โรงเรียนเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาชุมชนก็สามารถให้ความร่วมมือได้ คณะกรรมการเป็นผู้นำในการการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

โรงเรียนเปิดโอกาสการเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เมื่อโรงเรียนร้องขอการเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ จากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เรื่องการเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เมื่อโรงเรียนร้องขอ ทุกคนเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ด้วยความเต็มใจ อย่างเช่นผู้ปกครองท่านหนึ่งให้ความคิดเห็นว่าโรงเรียนและชุมชนควรร่วมกันกำหนดกิจกรรม เพราะหากคนในชุมชนว่างก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังการสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“….ถ้าเป๋นการสร้างแหล่งเฮียนฮู้ในชุมชนให้กับโรงเรียนนี่ก็ดี แต่ต้องไม่ตรงกับหน้าทำนา ถ้าอย่างนั้นจะบ่มีเวลาฮื้อ…..”

(…ถ้าเป็นการสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้กับโรงเรียนนี่ก็ดี แต่ต้องไม่ตรงกับฤดูทำนา ถ้าอย่างนั้นจะไม่มีเวลาให้….)

ซึ่งส่วนใหญ่ เห็นว่าคนในชุมชนจะเข้าร่วมได้มาก หากเป็นการขอความร่วมมือด้านแรงงาน ถึงแม้ว่าหัวหน้าครอบครัวไม่สามารถมาร่วมได้ก็จะให้คนอื่นในครอบครัวมาแทน โดยโรงเรียนชุมชนเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาแผนการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชน การกำหนดแผนและการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมอบอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรชุมชน

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ในการเป็นวิทยากรของโรงเรียนนั้น วิทยากรภายนอกจะมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่โรงรียนต้องการ ดังครูท่านหนึ่งให้ความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะคนในชุมชนจะได้ช่วยเหลือครูในการสอน เพราะครูมีจำนวนน้อย โรงเรียนและชุมชนจะได้ร่วมกันให้ความรู้กับนักเรียน ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสื่อสารภาษากับเด็กนักเรียน ชุมชนจะเข้ามามีบทบาทในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี โรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมเป็นวิทยากร และผลการเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนให้ชุมชนทราบ แต่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการเลือกและใช้วิทยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การพิจารณาข้อเสนอแนะในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และ การพิจารณาการเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนยังเป็นหน้าที่ของโรงเรียน

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

การมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนเมื่อโรงเรียนกำหนด โดยการมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในชุมชนมีความรู้ความสามารถ จากการสัมภาษณ์ เรื่องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกคน เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีและร่วมมือทุกครั้งตามที่โรงเรียนร้องขอ ชุมชนมีความรู้ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ โรงเรียนจะแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมเป็นวิทยากร และผลการเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนให้ชุมชนทราบ

แต่ในทั้งสองโนงเรียนพบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการเลือกและใช้วิทยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การพิจารณาข้อเสนอแนะในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และ การพิจารณาการเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนยังเป็นหน้าที่ของโรงเรียน

4. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

ในการประกันคุณภาพการศึกษา เมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม จากการสัมภาษณ์ เรื่องชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ของชุมชน ไม่มีความรู้ที่จะช่วยจึงไม่เสนอความคิดเห็น แต่เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมมือเมื่อโรงเรียนแจ้งมา

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

ชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม จากการสัมภาษณ์ เรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมมือเมื่อโรงเรียนแจ้งมา โดยมีความคิดว่าจะได้ช่วยยกระดับคุณภาพของโรงเรียนในทุกๆด้านให้สูงขึ้น เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นโดยทั่วไป ชุมชนร่วมเสนอแนะการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน แต่การตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนจะอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน ยังไม่มีคณะกรรมการปฏิบัติการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.3 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน(Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก และประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) นำเสนอ ดังนี้

ตาราง 4 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation)		
ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation)		
บริหารทั่วไป		
1. การยอมรับเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนร้องขอ.....	✓	✓
2. การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองเมื่อโรงเรียนกำหนด.....	✓	✓
บริหารงบประมาณ		
3. การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุนเมื่อโรงเรียนร้องขอ	✓	✓
บริหารบุคคล		
4.การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนร้องขอ.....	✓	✓
5.การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเมื่อโรงเรียนร้องขอ.....	✓	✓
บริหารวิชาการ		
6. การเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เมื่อโรงเรียนร้องขอ.....	✓	✓
7. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน.....	✓	✓
8. การเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม.....	✓	✓
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	8	8
ร้อยละตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	100.00	100.00
สรุปผลการประเมิน	ผ่าน	ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 6 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 4 การประเมินตัวชี้วัดขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Nn participation) ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 8 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 8 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (non participation) **ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา** (therapy)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (non participation)		
ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy)		
บริหารทั่วไป		
1. การสมัครเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนชี้แจงให้เห็นว่าเป็นหน้าที่ของชุมชน……..	✓	✓
2. การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองต้องส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน……	✓	✓
บริหารงบประมาณ		
3. การมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุน เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุน……	✓	✓
บริหารบุคคล		
4. การเข้าร่วมพัฒนาตนเองเมื่อโรงเรียนกำหนด…….……	✓	✓
5. การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียน……	✓	✓
บริหารวิชาการ		
6. การเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้……..	✓	✓
7. การมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในชุมชนมีความรู้ความสามารถ……..	✓	✓
8. การเข้าร่วมกิจกรรมการประกันคุณภาพเมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรม……	✓	✓
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	8	8
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	100.00	100.00
สรุปผลการประเมิน	ผ่าน	ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 6 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 5 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 8 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 8 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 6 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Dgrees of Tokenism) **ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ** (Informing)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing)		
บริหารทั่วไป		
1. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนรับทราบ…….……	-	✓
2. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวาระการประชุม และมติที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาให้ชุมชนทราบ……	-	✓
3. การแจ้งกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ชุมชนทราบและปฏิบัติ	✓	✓
4. การสำรวจความคิดเห็นของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆของโรงเรียนเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียน……....	-	✓
บริหารงบประมาณ		
5. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้ชุมชนทราบตามที่โรงเรียนเห็นสมควร……	✓	✓
6. การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมระดมทุนและผลของการระดมทุนให้ชุมชนทราบ……	✓	✓
บริหารบุคคล		
7. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาบุคคลในชุมชนและผลการพัฒนาให้ชุมชนทราบ…….	✓	✓
8. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียน……..	✓	✓
บริหารวิชาการ		
9. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และผลการพัฒนาหลักสูตรให้ชุมชนทราบ…….	-	✓
10. แจ้งข่าวสารการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชนทราบ……	✓	✓

ตาราง 6 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing)		
บริหารวิชาการ		
11. แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมเป็นวิทยากร และผลการเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนให้ชุมชนทราบ.....	✓	✓
รวมจำนวนข้อที่ผ่าน	7	11
คิดเป็นร้อยละ	63.63	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 9 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 6 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 7 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 63.63 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 11 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ตาราง 7 การประเมินตัวชี้วัดขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) **ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ** (Consultation)

ตัวชี้วัดขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)		
บริหารทั่วไป		
1. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษา.....	-	✓
2. การให้ชุมชนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมติของการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงาน.....	-	✓
3. การให้ชุมชนแจ้งผลการปฏิบัติงานกิจกรรมของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและแนวทางปรับปรุงให้โรงเรียนทราบ.....	✓	✓
4. การให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมของโรงเรียนให้โรงเรียนทราบก่อนการปฏิบัติ.....	✓	✓
บริหารงบประมาณ		
5. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนก่อนการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณก่อนการดำเนินการ.....	-	✓
6. การสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมการระดมทรัพยากรก่อนการดำเนินการ.....	-	✓
บริหารบุคคล		
7. การสอบถามความคิดเห็นของการพัฒนาบุคคลในชุมชนก่อนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา.....	✓	✓
8. การให้ชุมชนเสนอแนะแนวทางใช้ทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานในโรงเรียน.....	-	✓
9. การให้ชุมชนให้ความเห็นต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน.....	✓	✓
บริหารวิชาการ		
10. การให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาก่อนการดำเนินการ.....	-	✓

ตาราง 7 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)(ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)		
บริหารวิชาการ		
11. การให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน.....	-	✓
12. การให้ชุมชนเสนอความคิดเห็นในการเลือกและใช้วิทยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน.....	-	✓
13. การให้ชุมชนเสนอแนะการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน.....	-	✓
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	4	13
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	30.77	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 10 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 7 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 4 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 30.77 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 13 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ตาราง 8 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism **ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ** (Placation)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)		
บริหารทั่วไป		
1. การให้ชุมชนเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาตามความเหมาะสม……	✓	✓
2. การให้ชุมชนเสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการต่างๆ ที่โรงเรียนแต่งตั้งไว้……	✓	✓
3. การพิจารณาข้อเรียกร้องของชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน……..	✓	✓
4. การรับพิจารณาแผนการดำเนินงานของโรงเรียนที่ชุมชนเสนอมา…….	-	✓
บริหารงบประมาณ		
5. การรับพิจารณาความคิดเห็นของชุมชนที่เสนอเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน……..		✓
6. การพิจารณาแผนการระดมทรัพยากรที่ชุมชนเสนอ……	-	✓
7. การส่งเสริมการดำเนินการระดมทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน…..	✓	✓
บริหารบุคคล		
8. การพิจารณาข้อเสนอแนะกิจกรรมในการพัฒนาบุคคลในชุมชนที่ชุมชนเสนอ……	-	✓
9. การรับพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน……..		✓
10. การแต่งตั้งบุคคลในชุมชนในคณะกรรมการต่างๆ ตามที่โรงเรียนเห็นสมควร……..	-	✓
บริหารวิชาการ		
11. การพิจารณาข้อเสนอแนะของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ชุมชนเสนอผ่านคณะกรรมการ	-	✓
12 การพิจารณาแผนการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชน	-	✓

ตาราง 8 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)		
บริหารวิชาการ		
13. การพิจารณาข้อเสนอแนะในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน	-	-
14. การพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนตามข้อเสนอแนะของชุมชน.....	-	✓
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	4	14
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	28.57	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 11 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 8 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism) ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 4 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 28.57 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 14 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ตาราง 9 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) **ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน** (Partnership)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	**โรงเรียนและชุมชน**	
	บ้านใต้	**บ้านเหนือ**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)		
บริหารทั่วไป		
1. การแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน……	-	✓
2. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานและการดำเนินงานโดยการพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการการคณะต่างๆ ……	-	✓
3. การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของโรงเรียนตามคำเรียกร้องของชุมชน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการ……..	-	✓
บริหารงบประมาณ		
4. การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……..	-	-
5. การพิจารณาการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน…….	-	✓
บริหารบุคคล		
6. การพิจารณาจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชน โดยการพิจารณา ของคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……	-	✓
7. การพิจารณาการดำเนินงานใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนโดยการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……..	-	✓
8. การพิจารณาการบริหารบุคคลของโรงเรียนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน…….	-	-
บริหารวิชาการ		
9. การพิจารณาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……..	-	-
10. การกำหนดแผนและการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน…….	-	✓
11. การพิจารณาการเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน โดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……..	-	-

ตาราง 9 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)		
บริหาริชาการ		
12. การพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน……..	-	✓
รวมจำนวนข้อที่ผ่าน	0	8
คิดเป็นร้อยละ	0.00	66.67
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 9 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 9 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 0 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 0.00 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 8 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 66.67 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ตาราง 10 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) **ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ** (delegated Power)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	**โรงเรียนและชุมชน**	
	บ้านใต้	**บ้านเหนือ**
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power)		
บริหารทั่วไป		
1. การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานบางเรื่องของโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการ……	-	-
2. การมอบหมายอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนมีอำนาจตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงาน……	-	-
3. การมอบหมายอำนาจการควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……..	-	-
บริหารงบประมาณ		
4. การมอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……	-	-
5. การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……..	-	✓
บริหารบุคคล		
6. การมอบอำนาจการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่จากชุมชน……	-	✓
7. การมอบอำนาจการดำเนินการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……	-	✓
8. การมอบอำนาจเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……	-	-
บริหารวิชาการ		
9. การมอบอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร และบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……	-	-
10. การมอบอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชน……..	-	✓

ตาราง 10 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power)(ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power)		
บริหารวิชาการ		
12. การมอบอำนาจใช้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน.....	-	-
11. การมอบอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนในการพัฒนาการเรียนการสอน.....	-	-
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0	4
ร้อยละของจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0.00	36.36
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 9 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 10 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 0 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 0.00 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 4 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 36.36 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

ตาราง 11 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) **ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน** (Citizen Control)

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)		
บริหารทั่วไป		
1. มีกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบปฏิบัติที่มอบอำนาจในการดำเนินการของโรงเรียนให้คณะกรรมการ ที่มาจากประชาชน……..	-	-
2. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย แผน แผนงานและการบริหารจัดการโรงเรียน……..	-	-
3. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการควบคุมการดำเนินการของโรงเรียน……	-	-
บริหารงบประมาณ		
4. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน……..	-	-
5. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนควบคุมกำกับการใช้งบประมาณของโรงเรียน……..	-	-
6. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนดำเนินการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน……	-	✓
บริหารบุคคล		
7. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลในชุมชน……	-	✓
8. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน……	-	✓
9. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน……	-	-
บริหารงานวิชาการ		
10. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา……..	-	-

ตาราง 11 การประเมินตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)		
บริหารวิชาการ		
11. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน.....	-	-
12. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.....	-	-
13. การกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน.....	-	-
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0	3
ร้อยละของจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0.00	23.07
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด (จำนวน 10 ตัวชี้วัด) ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

จากตาราง 11 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power) ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) พบว่า

โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 0 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 0.00 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

โรงเรียนบ้านเหนือและชุมชนบ้านเหนือ ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 3 ตัวชี้วัด คิดเป็นร้อยละ 23.07 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในขั้นบันไดนี้

สรุป จากผลการประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏในตาราง 12 ดังนี้

ตาราง 12 ผลการประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (non participation)		
ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (manipulation)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	8	8
ร้อยละตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	100.00	100.00
สรุปผลการประเมิน	ผ่าน	ผ่าน
ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (therapy)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	8	8
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านการประเมิน	100.00	100.00
สรุปผลการประเมิน	ผ่าน	ผ่าน
ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)		
ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing)		
รวมจำนวนข้อที่ผ่าน	7	11
คิดเป็นร้อยละ	63.63	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน
ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	4	13
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	30.77	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน
ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	4	14
ร้อยละจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	28.57	100.00
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ผ่าน
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)		
รวมจำนวนข้อที่ผ่าน	0	8
คิดเป็นร้อยละ	0.00	66.67
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

ตาราง 12 ผลการประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวชี้วัดขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	โรงเรียนและชุมชน	
	บ้านใต้	บ้านเหนือ
ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)		
ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0	4
ร้อยละของจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0.00	36.36
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน
ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)		
รวมจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0	3
ร้อยละของจำนวนตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน	0.00	23.07
สรุปผลการประเมิน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน
สรุประดับการมีส่วนร่วมที่ผ่านการประเมิน	1	2
สรุปขั้นบันไดการมีส่วนร่วมที่ผ่านการประเมิน	2	5

เกณฑ์การประเมิน :

: ผ่านการประเมิน รายตัวชี้วัด ร้อยละ 75 ขึ้นไปของตัวชี้วัดทั้งหมด ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน

จากตาราง 12 การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

ในระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (non participation)

บันไดขั้นที่ 1 การจัดฉาก (manipulation) ทั้งโรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ และบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (therapy) ทั้งโรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ และบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ในระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)

บันไดขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนโรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

สำหรับการประเมินในระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)

บันไดขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) บันไดขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power) และ บันไดขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ และบ้านเหนือ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

1.4 ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีปัญหา และอุปสรรคอยู่หลายประการ อันเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อนมาก และเกี่ยวพันกันอยู่หลายอย่าง เพราะเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานการศึกษา ความรู้ของคนในชุมชน การอยู่ร่วมกัน ในสังคม ภาษา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันทั้ง 2 ชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายังรู้สึกคุ้นเคยต่อการใช้อำนาจของโรงเรียนหรือของรัฐ เคยชินกับการสั่งการจากหน่วยงานของรัฐ และชอบที่จะเป็นผู้ตาม เพราะให้ความรู้สึกที่อบอุ่น ชุมชนท้องถิ่น ยังมองแบบเดิมว่า เรื่องการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของผู้นำชุมชน หรือเป็นเรื่องของคนรวยคนมีเงิน คนมีความรู้ ไม่ใช่เรื่องของคนทั่วไปในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ขาดความรู้ คนในชุมชนใช้ภาษากะเหรี่ยงในการสื่อสาร จึงมีปัญหาในด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างบุคคลภายนอกชุมชน ทำให้ขาดความมั่นใจในการร่วมเสนอความคิดเห็น ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งนำโดยผู้บริหารและครู มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถเข้ามามีส่วนร่วม

2. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในชุมชน ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะหยัดยืนในอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา หากมีเงินตอบแทนชักจูงโน้มน้าวให้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการได้ง่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนเมื่อถูกชักจูงให้เข้าร่วมโครงการ ก็ไม่ลังเลที่จะเข้าร่วม โดยมีสิ่งตอบแทนสำหรับการเข้าร่วมในครั้งนั้นๆ

3. คนในชุมชนส่วนใหญ่ถูกทำให้อ่อนแอ ที่จะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะหน่วยงานภาครัฐและโรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานท้องถิ่น ไม่ปล่อยให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหากันเอง มีแต่คอยจัดการให้

4. ความเป็นหน่วยงานราชการที่มีอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมาย ก็มีบางส่วนที่เป็นปัญหา และอุปสรรค ที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดช่องว่างและความไม่ไว้วางใจกันขึ้น การมีส่วนร่วมยังยึดติดในกรอบรูปแบบเก่า ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ยังไม่ค่อยเข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนเอง ยังไม่เข้าใจในระเบียบกฎหมายการศึกษาอย่างชัดเจน ทำให้เป็นอุสรรคในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา

5. ด้านการระดมทุนและทรัพยากรในการจัดการศึกษา ซึ่งเมื่อเทียบกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับชาวเขายังมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนจำกัด ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนท่านหนึ่งที่ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนในเมืองพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กมีฐานะ สามารถบริจาคเงินในการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้โรงเรียนได้ “.....อย่างในโรงเรียนของเฮานี่ นักเรียนเป็น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ป้อแม่ยากจน เมื่อเทียบกับนักเรียนในเมือง ป้อแม่เป็นมีเงิน เป็นบริจาคเงินหื้อโรงเรียนได้”

6. โรงเรียนยังขาดแคลนครู เนื่องจากครูขอย้ายออกจากพื้นที่ ซึ่งการย้ายที่ว่านี้ก็มีทั้ง การขอไปช่วยราชการก่อน และการโยกย้ายปกติประจำปี และโครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด และยังไม่มีการคืนอัตราให้ ทำให้เกิดความขาดแคลนครูของโรงเรียน จำนวนครู ซึ่งยึดเกณฑ์ อัตราส่วนครูต่อเด็ก 1 : 25 คน ซึ่งวิธีคิดเช่นนี้จะไม่สามารถใช้ได้กับโรงเรียนในพื้นที่สูงภาคเหนือและโรงเรียนขนาดเล็กได้ เพราะหากคิดตามสูตรดังกล่าวนี้แล้ว โรงเรียนจะมีครู 2-3 คน จะถือว่าครูพอดีเกณฑ์ แต่ในทางปฏิบัติจริงโรงเรียนนั้นต้องเปิดสอนอย่าง ป.1-6 ก็ 6 ชั้นและทุกชั้นจะต้องสอนครบทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กับอีก 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นี่ขนาดยังไม่รวมถึงงานอื่น ๆ ที่ส่งมาให้ทำ หรือ ถูกสั่งให้ออกไปอบรม สัมมนา ร่วมกิจกรรมครูเหลือเฟ้าเด็กก็แทบจะไม่มี

7. ปัญหาข้อจำกัดด้านการสนับสนุนการเรียนของลูก จากผู้ปกครองนักเรียนเนื่องจากความแตกต่างในด้านการเรียนระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับบุตรหลานมีมาก ทั้งในส่วนของหลักสูตรที่ไม่เหมือนกัน รวมไปถึงความแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อยของการเรียน เช่น หนังสือเรียน วิธีการสอนของครู หรือความรู้ที่ทันสมัยขึ้น ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนติดตามไม่ทัน ประกอบกับการที่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ บางส่วนจบการศึกษาสูงสุดเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนไม่สามารถสอนให้บุตรหลาน ทำการบ้านได้หรือไม่สามารถสนับสนุนเรื่องการเรียนของลูกได้เต็มที่ และบางครั้งก็ทำให้นักเรียนไม่ยอมรับ

ความสามารถด้านการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชนท่านหนึ่งที่ให้ข้อมูลว่า พ่อแม่อาชีพเกษตร ทำนา ทำไร่ แต่ลูกเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรียนภาษาอังกฤษ เรียนวิทยาศาสตร์ พ่อแม่ไม่สามารถช่วยลูกทำการบ้านได้ พ่อแม่ไม่รู้ภาษาไทย สอนการบ้านลูกไม่ได้ จึงปล่อยให้ลูกทำการบ้านเอง “.เพราะป้อแม่ทำงานเกษตร ทำนา ทำไร่ แต่ลูกเรียนเลข เรียนภาษาอังกฤษ เรียนวิทย์ ป้อแม่บ่สามารถจ่วยลูกทำการบ้านได้ เพราะมันเกินความสามารถของพ่อแม่ พ่อแม่จักสาน ทำเกษตรอยู่บ้าน และบ่ฮู้กำไทย บอกลูกบ่ได้ ก็ปล่อยให้ลูกทำการบ้านเอง..”

จากปัญหาที่เด่นชัดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรงเรียนและชุมชนดังกล่าว อาจเป็นปัญหาที่ทำให้ชุมชนและโรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริงในการจัดการศึกษา

2. การจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินระดับ/ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ และจากการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation) บันไดขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Terapy) ขั้นนี้เป็นขั้นยังไม่มีส่วนร่วม (Non-participation) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นภาพลวงของการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะผู้มีอำนาจในการดำเนินการจัดการศึกษาคือโรงเรียนซึ่งนำโดยผู้บริหารโรงเรียน มองว่าคนในชุมชนยังอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ เป็นเหมือนคนป่วยต้องดูแลรักษา เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นโรงเรียนจะพยายามชี้แจงถึงความอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ ของคนในชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหา ซึ่งมิใช่ปัญหาเกิดจากโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจะต้องแก้ปัญหาต่างๆ โดยการใช้อำนาจให้คนในชุมชนร่วมมือ เหมือนคนป่วยจะหายจากโรคได้ก็ต้องให้ความร่วมมือกับหมอในการรักษา ทำให้ดูเหมือนว่าชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน(Dgrees of Tokenism) บันได ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) ขั้นนี้เป็นขั้นสูงของขั้นการมีส่วนร่วมแบบสัญลักษณ์ (Tokenism) เพราะว่าบุคคลในชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการขององค์กร ประชาชนในชุมชนสามารถเสนอแนะ แนะนำหรือวางแผนดำเนินงานให้กับองค์กร แต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินขั้นสุดท้ายยังอยู่ที่ผู้มีอำนาจในโรงเรียน

ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวที่ตามในตัวชี้วัด มาทำการกำหนดองค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยมีแนวทางการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) ที่เรียกว่า SWOT Analysis และพิจารณาข้อมูลแต่ละส่วนที่เป็นโอกาสหรือเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้ววิเคราะห์สภาพแวดล้อมดังกล่าวในตาราง 13 ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 13 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จุดแข็ง (Strength)	**จุดอ่อน** (Weakness)
1. โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชน 2. โรงเรียนมีเทคโนโลยีและมีบุคลากรที่มีความรู้ 3. ครูเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน	1. ผู้บริหารไม่เป็นผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วม 2. โรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานตามภาระงานของโรงเรียน 3. โรงเรียนขาดงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา 4. ขาดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 5. ขาดแคลนครู
โอกาส (Opportunity)	**อุปสรรค** (Threat)
1. การปฏิรูปการศึกษา ช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจการบริหาร และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา 2.ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุม การระดมทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการร่วมเสนอความคิดเห็น เป็นต้น 3.ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันกันเป็นองค์กรตามความสนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว 4.ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน 5.มีองค์ความรู้และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา	1. การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารของคนชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกับคนทั่วไป 2. คนในชุมชนการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ 3. ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนไม่ดี 4. ชุมชนขาดเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องกระตุ้นให้ชุมชนจึงจะเข้ามามีส่วนร่วม

จากนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดทางเลือกกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาเลือกรายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในตารางที่ 11 และจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix ดังตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 จับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix ของสภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

	จุดแข็ง (Strength) 1.โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชน 2. โรงเรียนมีเทคโนโลยีและมีบุคลากรที่มีความรู้ 3. ครูเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน	**จุดอ่อน** (Weakness) 1.ผู้บริหารไม่เป็นผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วม 2.โรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานตามภาระงานของโรงเรียน 3.โรงเรียนขาดงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา 4.ขาดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 5.ขาดแคลนครู
โอกาส (Opportunity) 1. การปฏิรูปการศึกษา ช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจการบริหาร และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา 2.ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุม การระดมทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการร่วมเสนอความคิดเห็น เป็นต้น 3.ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันกันเป็นองค์กรตามความสนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้าน 4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน 5. มีองค์ความรู้และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา	**สถานการณ์ที่** 1 S-O 1. การสร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน (S1,O1,O2,O3)	**สถานการณ์ที่** 3 W-O 1. การพัฒนาภาวะผู้นำการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (W1,W2,O1,O2,O3) 2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน(W4,W5,O4,O5)
ภัยคุกคาม (Threat) 1.คนในชุมชนการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ 2.การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารของคนชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกับคนทั่วไป 3.ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนไม่ดี 4. ชุมชนขาดข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องกระตุ้นให้ชุมชนจึงจะเข้ามามีส่วนร่วม	**สถานการณ์ที่** 2 S-T 1.การพัฒนาองค์ความรู้เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (S1,S3,T1,T4) 2.การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารของคนในชุมชน (S2,T1,T2)	**สถานการณ์ที่** 4 W-T 1. การมีส่วนร่วมในการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา (W3,T3)

จากตาราง 14 จับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า TOWS Matrix ของสภาพแวดล้อมของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ สรุปการจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมีรายละเอียด ดังนี้

1. **สถานการณ์ที่ 1 เป็นการจับคู่จุดแข็งและโอกาส** (S-O)

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชน ประกอบกับมีการปฏิรูปการศึกษา ช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการบริหารจัดการโดยเฉพาะ การกระจายอำนาจการบริหาร และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเข้าร่วมประชุม การระดมทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการร่วมเสนอความคิดเห็น เป็นต้น ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรตามความสนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว ในชุมชนที่มีอยู่แล้ว จึงเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม ดังนั้นจึงได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน

2. **สถานการณ์ที่ 2 เป็นการจับคู่จุดแข็งและอุปสรรค** (S-T)

จากการศึกษา พบว่า จุดแข็งที่สำคัญคือ โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชนและครูเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน ซึ่งจากการศึกษาสภาพของคนในชุมชนก็พบว่าคนในชุมชนมีการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาองค์ความรู้เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้ของคนในชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีจุดแข็งที่สำคัญคือ โรงเรียนมีเทคโนโลยีและมีบุคลากรที่มีความรู้ ที่สามารถจะช่วยพัฒนาความรู้ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีการใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารของคนชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกับคนทั่วไป ภาษาจึงควรมีการพัฒนาในด้านการสื่อสารของคนชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ให้สามารถสื่อสารได้กับคนทั่วไปในโลกยุคการสื่อสาร ดังนั้น จึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารของคนในชุมชน

3. **สถานการณ์ที่ 3 เป็นการจับคู่จุดอ่อนและโอกาส** (W-O)

จากการศึกษา พบว่า จุดอ่อนภายในโรงเรียนที่พบคือโรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานตามภาระงานของโรงเรียน แต่ในการปฏิรูปการศึกษาช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจการบริหาร และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา ประกอบกับชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุม การระดมทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการร่วมเสนอความคิดเห็น เป็นต้น และมีเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในรูปแบบของการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรตามความสนใจ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนขึ้น

ในส่วนของการจัดหลักสูตรสถานศึกษาก็พบว่าเป็นจุดอ่อนคือ สถานศึกษาขาดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ประกอบกับในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนขาดแคลนครู เนื่องจากครูมีจำนวนน้อย ไม่ครบชั้น และไม่ครบทุกสาระการเรียนรู้ แต่ชุมชนได้มี ส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน และมีองค์ความรู้และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จึงนำข้อมูลที่พบนี้มากำหนดเป็นกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

4. **สถานการณ์ที่ 4 เป็นการจับคู่จุดอ่อนและอุปสรรค** (W-T)

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนขาดงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนไม่ดี จึงได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาขึ้น

หลังจากผู้วิจัยได้จับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้ง 4 สถานการณ์ แล้ว จึงได้กำหนดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยแบ่งกลยุทธ์ออกเป็นกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และโครงการ/กิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

2. กลยุทธ์หลัก มี 6 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) พัฒนาองค์ความรู้เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 3) พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี

เพื่อการสื่อสารของคนในชุมชน 4) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

3. กลยุทธ์รองมี 11 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) สร้างความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 2) จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน 3) พัฒนาองค์ความรู้เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน 4) เรียนรู้จากต้นแบบความสำเร็จในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 5) พัฒนาความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร 6) ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของโรงเรียน 7) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน 8) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในโรงเรียน 9) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน 10) จัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรชุมชน 11) ระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษาจากชุมชน

เพื่อให้เห็นความชัดเจนผู้ศึกษาจึงกำหนดเป็นร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) ตามภาพที่ 8 ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

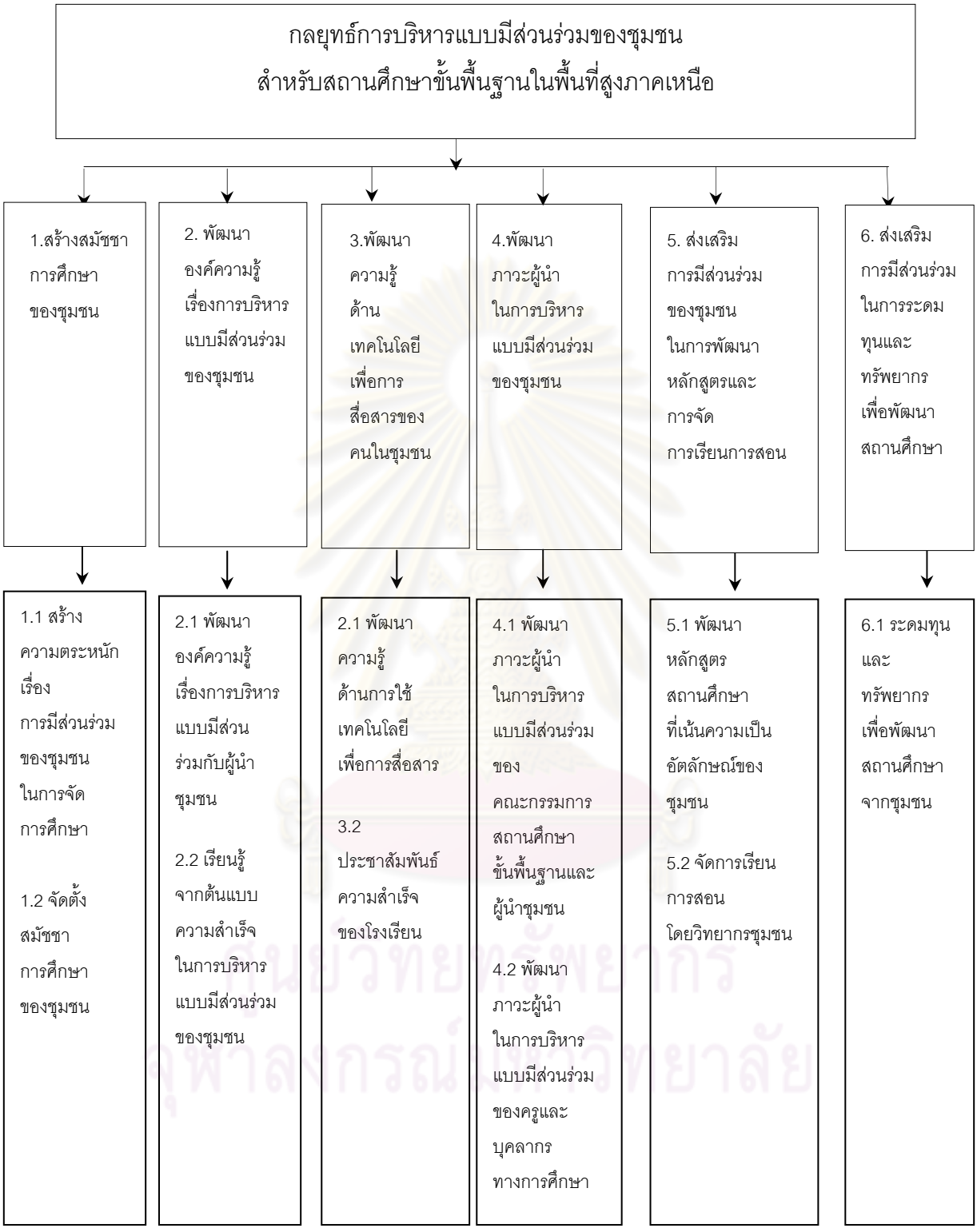

ภาพที่ 8 ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1)

4. โครงการ/กิจกรรม เป็นการดำเนินงานที่สนับสนุนการดำเนินงาน จำนวน 24 โครงการ มีรายละเอียดตามที่ปรากฏในตาราง 15 ดังนี้

ตาราง 15 รายละเอียดร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1)

กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ		
กลยุทธ์หลัก	**กลยุทธ์รอง**	**โครงการ/กิจกรรม**
1. สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน	1.1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน	1.1.1 ประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน
		1.1.2 จัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน
	1.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่ายสมัชชาการศึกษาของชุมชน	1.2.1 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา
		1.2.2 จัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา
2. พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	2.1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน	2.1.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน
		2.1.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน
		2.1.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน
	2.2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา	2.2.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา
		2.2.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคคลากรทางการศึกษา
		2.2.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคคลากรทางการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 15 รายละเอียดร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) (ต่อ)

	2.3 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน	2.3.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทผู้ปกครองนักเรียน
		2.3.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน
		2.3.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.1.2 ผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
		3.1.2 ผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน
	3.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน	3.2.1 จัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน
		3.2.2 พัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร 3.2.3 จัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญา”
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาสถานศึกษา	4.1 ระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษาจากชุมชน	4.1.1 ระดมทุน และทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาจากชุมชน
		4.1.2 ผ้าป่าการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

3.1 การตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยชุมชน

3.1.1 ผลการจัดสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนทั้ง 2 ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยพิจารณาความเป็นไปได้และความครบถ้วนของกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และโครงการ รวมถึงแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1.1 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ส่วนใหญ่ชุมชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ครอบคลุม ชัดเจน และแสดงให้เห็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันได้ดี

3.1.1.2 ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 1)

ส่วนใหญ่ชุมชนเห็นด้วยกับกลยุทธ์หลักกลยุทธ์รอง และโครงการแต่มีบางข้อที่ผู้นำชุมชนมีข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1) ควรลดกลยุทธ์หลักให้มีน้อยลง เพราะหากมีกลยุทธ์หลักมากอาจไม่สามารถปฏิบัติได้ โดยควรปรับกลยุทธ์หลักบางกลยุทธ์หลักรวมกัน คือ กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาองค์ความรู้เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ควรปรับรวมกับกลยุทธ์หลักที่ 4 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนกลยุทธ์หลักที่ชุมชนตัดออก คือ กลยุทธ์หลักที่ 3 พัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารของคนในชุมขน โดยให้เหตุผลตอนหนึ่งระหว่างการ

สนทนากลุ่มว่ากลยุทธ์หลักที่ตัดออก เพราะยังไม่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรง ควรเน้นกลยุทธ์ที่สร้างกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่า จึงมีการปรับลดให้มีกลยุทธ์หลักเพียง 4 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์ที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

2) เปลี่ยนชื่อบางกลยุทธ์หลักให้เป็นชื่อใหม่ที่นำสู่แนวทางการปฏิบัติชัดเจน คือ กลยุทธ์หลักที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เปลี่ยนชื่อเป็น กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยที่ผู้ร่วมสนทนากลุ่มให้แสดงความคิดเห็นว่าการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา ที่ควรเน้นไปที่องค์กรภายนอก เนื่องจากคนในชุมชนมีฐานะยากจน ขาดความพร้อมในการบริจาค แต่คนในชุมชนมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น หน่วยงาน และองค์กรภายนอกได้

3) เพิ่มโครงการให้มีความสมบูรณ์ขึ้น คือ โครงการเกี่ยวกับตอบแทนผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับโรงเรียน ซึ่งกำหนดภายใต้กลยุทธ์หลักที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย การระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้เห็นชัดเจนว่าชุมชนจะประสานความร่วมมือกับคนภายในชุมชน ภายนอกชุมชน องค์การและหน่วยงานอื่นในการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษา

4) ควรเพิ่มเติมโครงการในแต่ละกลยุทธ์รองเพื่อให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บรรลุตามกลยุทธ์หลักที่ตั้งไว้

จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะ จากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงแก้ไข โดยกำหนดเป็น 4 กลยุทธ์หลัก 9 กลยุทธ์รอง และ 22 โครงการ ตามภาพที่ 9 ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 9 ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 2)

เพื่อให้เห็นความชัดเจนผู้ศึกษาจึงกำหนดเป็น ร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) ตามภาพที่ 9 ดังนี้

ตาราง 16 รายละเอียดร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2)

ประเด็นกลยุทธ์ : กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ		
กลยุทธ์หลัก	**กลยุทธ์รอง**	**โครงการ**
1. สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน	1.1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน	1.1.1 ประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน
		1.1.2 จัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน
	1.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน	1.2.1 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา
		1.2.2 จัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา
2. พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	2.1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน	2.1.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน
		2.1.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน
		2.1.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 16 รายละเอียดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) (ต่อ)

ประเด็นกลยุทธ์ : กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ		
กลยุทธ์หลัก	**กลยุทธ์รอง**	**โครงการ**
2. พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน(ต่อ)	2.2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา	2.2.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา
		2.2.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา
		2.2.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษา
	2.3 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน	2.2.1 อบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน
		2.2.2 จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน
		2.2.3 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 16 รายละเอียดกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) (ต่อ)

ประเด็นกลยุทธ์ : กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ		
กลยุทธ์หลัก	**กลยุทธ์รอง**	**โครงการ**
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.1.1 ผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
		3.1.2 ผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน
	3.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน	3.2.1 จัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน
		3.2.2 พัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
		3.2.3 จัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญา”
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างเครือข่ายการระดมทุน และทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา	4.1 สร้างเครือข่าย การระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษา	4.1.1 สร้างเครือข่าย การระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและนอกชุมชน
		4.1.2 จัดตั้งกองทุนการศึกษา
	4.2 ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา	4.2.1 ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา
		4.2.2 จัดทำแฟ้มข้อมูลผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 การตรวจสอบและการประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

เมื่อผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 1) โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสอบถามความคิดเห็นในการสนทนากลุ่มคนในชุมชน จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามเพื่อการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ (ร่างที่ 2) ดังนี้

ตาราง 17 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความเหมาะสม		แปลผล
		$\overline{X}$	SD	
1	สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน	4.64	0.23	มากที่สุด
2	พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน.....	4.49	0.50	มาก
3	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.31	0.48	มาก
4	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา.....	4.61	0.47	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.51**	**0.19**	**มากที่สุด**

จากตาราง 17 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ พบว่า มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) เมื่อพิจารณากลยุทธ์หลัก พบว่า มีระดับความหมาะสมมากถึงมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด คือ กลยุทธ์หลักที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน มีระดับความหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64) กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา มีระดับความหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61) กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีระดับความหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.49) และกลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีระดับความหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.31)

ตาราง 18 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความเหมาะสม		แปลผล
		$\overline{X}$	SD	
1	กลยุทธ์รองที่ 1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน			
	1.1 โครงการประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน.....	5.00	0.00	มากที่สุด
	1.2 โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน.....	5.00	0.00	มากที่สุด
2	กลยุทธ์รองที่ 2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน			
	2.1 โครงการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา...	4.43	0.58	มาก
	2.2 โครงการจัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา..	4.14	0.38	มาก
	เฉลี่ย	**4.64**	**0.23**	**มากที่สุด**

จากตาราง 18 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในต่อกลยุทธ์ที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64)

ในส่วนของกลยุทธ์รอง พบว่า กลยุทธ์รองที่ 1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยของโครงการประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 5.00) และโครงการจัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชนอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.43)

เมื่อพิจารณาในกลยุทธ์รองที่ 2 กลยุทธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของโครงการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.43) และโครงการจัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.14)

ตาราง 19 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความเหมาะสม		แปลผล
		$\overline{X}$	SD	
1	กลยุทธ์รองที่ 1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน……			
	1.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ชุมชน……....	4.71	0.49	มากที่สุด
	1.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน	4.29	0.49	มาก
	1.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน ……	4.86	0.38	มากที่สุด
2	กลยุทธ์รองที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา			
	2.1. โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.57	0.53	มากที่สุด
	2.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.29	0.49	มาก
	2.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.43	0.53	มาก
3	กลยุทธ์รองที่ 3 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน			
	3.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน……	4.43	0.53	มาก
	3.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน……	4.29	0.49	มาก
	3.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน	4.57	0.53	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.49**	**0.50**	**มาก**

จากตาราง 19 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อกลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49)

ในส่วนของกลยุทธ์รอง พบว่า กลยุทธ์รองที่ 1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน มีความเหมาะสมของโครงการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86) โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.71) และโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29)

เมื่อพิจารณาในกลยุทธ์รองที่ 2 กลยุทธ์พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57) โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = 4.43) และโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29)

นอกจากนี้หากพิจารณาในกลยุทธ์รองที่ 3 กลยุทธ์พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57) โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43) และโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29)

ตาราง 20 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความเหมาะสม		แปลผล
		$\overline{X}$	SD	
1	กลยุทธ์รองที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา			
	1.1 โครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน.....	4.29	0.49	มาก
	1.2 โครงการผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน.....	4.29	0.49	มาก
2	กลยุทธ์รองที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน			
	2.1 โครงการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน.....	4.57	0.53	มากที่สุด
	2.2 โครงการพัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร.....	4.29	0.49	มาก
	2.3 โครงการจัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “ แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญา”.....	4.14	0.38	มาก
	เฉลี่ย	**4.31**	**0.48**	**มาก**

จากตาราง 20 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.31)

ในส่วนของกลยุทธ์รอง พบว่า กลยุทธ์รองที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และ โครงการผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 โครงการ ($\overline{X}$ = 4.29)

เมื่อพิจารณาในกลยุทธ์รองที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการ จัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57) โครงการพัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = 4.29) และโครงการจัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญา” มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.14)

ตาราง 21 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในต่อกลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษา

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		แปลผล
		$\overline{X}$	*SD*	
1	กลยุทธ์รองที่ 1 สร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา			
	1.1 โครงการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและนอกชุมชน.....	4.86	0.38	มากที่สุด
	1.2 โครงการจัดตั้งกองทุนการศึกษา.....	4.57	0.53	มากที่สุด
2	กลยุทธ์รองที่ 2 ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา			
	2.1 โครงการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา	4.71	0.49	มากที่สุด
	2.2 โครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา	4.29	0.49	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.61**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากตาราง 21 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในต่อกลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อระดมทุนและทรัพยากรในการจัดการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61)

ในส่วนของกลยุทธ์รอง พบว่า กลยุทธ์รองที่ 1 โครงการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรในการจัดการศึกษา มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและนอกชุมชน ($\overline{X}$ = 4.86) และโครงการจัดตั้งกองทุนการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57)

เมื่อพิจารณาในกลยุทธ์รองที่ 2 กลยุทธ์การประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมในการทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา มีความเหมาะสมของโครงการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.71) และโครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ได้ดำเนินตามขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขันพื้นฐานสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ

โดยวิธีการศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non- participant Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม(participant observation) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) เป็นคนในชุมชนของหมู่บ้าน 2 แห่ง ได้แก่ หมู่บ้านใต้(นามสมมติ) และหมู่บ้านเหนือ(นามสมมติ) จังหวัดลำพูน การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) จากข้อมูลด้านเวลา ด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับทราบมีความแน่นอน ถูกต้องมากที่สุด จากนั้นสรุประดับ/ขั้นบันได 8 ขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน(Ladder of Citizen Participation) ของ Sherry R. Arnstein (1969: 216-224)

2. จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง(Strength) จุดอ่อน(Weakness) โอกาส(Opportunity) และอุปสรรค(Threat) กำหนดทางเลือกกลยุทธ์ โดยพิจารณาเลือกรายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และจับคู่รายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ที่เรียกว่า TOWS Matrix จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 1) พร้อมรายละเอียดเกี่ยวกับกลยุทธ์รองและโครงการ/กิจกรรมที่อยู่ภายใต้กลยุทธ์แต่ละกลยุทธ์

3. ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือโดยชุมชน ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือ PAR โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์โดยการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) คือ ผู้บริหาร ครู และคนในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชุมชนเป็นร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ(ร่างที่ 2) นำร่างกลยุทธ์(ร่างที่ 2) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมโดยสอบถามความคิดเห็น และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรม SPSS และกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ นำผลการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมมาพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และได้กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ฉบับสมบูรณ์

4. นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

นำเสนอกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายและจัดทำข้อเสนอแนะในการวิจัย พร้อมนำเสนอในรูปเล่มของวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อเสนอคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

1.1.1 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การประเมินตามตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า

ในระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (non participation)

บันไดขั้นที่ 1 การจัดฉาก (manipulation) ทั้งโรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ และบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (therapy) ทั้งโรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ และบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ในระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)

บันไดขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนโรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

บันไดขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ในระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)

บันไดขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) บันไดขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (delegated Power) และ บันไดขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้ โรงเรียนชุมชนและบ้านเหนือ ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ดังนั้นผลจากการประเมินตามขั้นบันไดการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนสรุปได้ ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านใต้และชุมชนบ้านใต้ มีตัวชี้วัดขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน อยู่ในระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) ขั้นบันไดที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy) ขั้นนี้เป็นขั้นยังไม่มี ส่วนร่วม (Non-Participation) อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นภาพลวงของการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะโรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียนมองว่าบุคคลในชุมชนยังอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ เป็นเหมือนคนป่วยต้องดูแลรักษาโรคมากกว่าจะช่วยให้คนสามารถแก้ที่สาเหตุที่ทำให้เกิดโรค เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นโรงเรียนจะพยายามชี้แจงถึงความอ่อนด้อย ไร้ความสามารถ ของคนในชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหา

มิใช่ปัญหาเกิดจากโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจะต้องแก้ปัญหาโดยการใช้อำนาจให้คนในชุมชนร่วมมือ เหมือนคนป่วยที่ต้องให้ความร่วมมือกับหมอในการรักษา ทำให้ดูเหมือนว่าชุมชน/ประชาชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

2. โรงเรียนบ้านเหนือ/ชุมชนบ้านเหนือ ตัวชี้วัดระดับ/ขั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of tokenism) ขั้นบันไดที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation) ขั้นนี้เป็นขั้นสูงของขั้นการมีส่วนร่วมแบบสัญลักษณ์ (Tokenism) เพราะว่าชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการขององค์กรประชาชนในชุมชนหรือในท้องถิ่นสามารถเสนอแนะ แนะนำหรือวางแผนดำเนินงานให้กับโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินในขั้นสุดท้ายยังอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน

1.1.2 ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันทั้ง 2 ชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายังรู้สึกคุ้นเคยต่อการใช้อำนาจของโรงเรียนหรือของรัฐ เคยชินกับการสั่งการจากเบื้องหน่วยงานของรัฐ และชอบที่จะเป็นผู้ตาม เพราะให้ความรู้สึกที่อบอุ่น ชุมชนท้องถิ่น และยังมองแบบเดิมว่า เรื่องการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของผู้นำชุมชน หรือเป็นเรื่องของคนรวยคนมีเงิน คนมีความรู้ ไม่ใช่เรื่องของคนในชุมชนทั่วไป ส่วนใหญ่ขาดความรู้ คนในชุมชนใช้ภาษากะเหรี่ยงในการสื่อสารในชุมชน จึงมีปัญหาในด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างบุคคลภายนอกชุมชน ทำให้ขาดความมั่นใจในการร่วมเสนอความคิดเห็น ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งนำโดยผู้บริหาร ครู มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม

2) ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะหยัดยืนในอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา หากมีเงินทุนมาระดมชักจูงโน้มน้าวได้ง่ายให้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติด้านเศรษฐกิจด้วย

3) คนในชุมชนส่วนใหญ่ถูกทำให้อ่อนแอ ที่จะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อย่างแท้จริง เพราะหน่วยงานภาครัฐและโรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานท้องถิ่น ไม่ปล่อยให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหากันเอง มีแต่คอยจัดการให้

4) ความเป็นหน่วยงานราชการที่มีอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมาย ก็มีบางส่วนที่เป็นปัญหา และอุปสรรค ที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดช่องว่าง และความไม่ไว้วางใจกันขึ้น การมีส่วนร่วมยังยึดติดในกรอบรูปแบบเก่า ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ยังไม่ค่อยเข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนเอง ยังไม่เข้าใจ ในระเบียบกฎหมายการศึกษาอย่างชัดเจน ทำให้เป็นอุสรรคในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา

5) ด้านการระดมทุนและทรัพยากรในการจัดการศึกษา ซึ่งเมื่อเทียบกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั่วไปแล้ว โรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับชาวเขายังมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนจำกัด เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กมียากจน

6) โรงเรียนยังขาดแคลนครู เนื่องจากครูขอย้ายออกจากพื้นที่ และโครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด ที่ยังไม่มีการคืนอัตราให้ รวมถึงเกณฑ์อัตราส่วนครูต่อเด็ก 1 : 25 คน ทำให้โรงเรียนมีครูได้ 2-3 คน ตามเกณฑ์ แต่ในทางปฏิบัติจริงโรงเรียนนั้นต้องเปิดสอน 8 ชั้น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กับอีก 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และทำงานอื่น ๆ เช่น การไปอบรม สัมมนา ไปร่วมกิจกรรม ครูสอนเด็กแทบจะไม่มี

7) ปัญหาข้อจำกัดด้านการสนับสนุนการเรียนของลูกจากผู้ปกครองเนื่องจากความแตกต่างในด้านการเรียนระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับบุตรหลานมีมาก ทั้งในส่วนของหลักสูตรที่ไม่เหมือนกัน รวมไปถึงความแตกต่างในของการเรียน ความรู้ที่ทันสมัยขึ้น ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนติดตามไม่ทัน ประกอบกับการที่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนไม่สามารถสนับสนุนเรื่องการเรียนของลูกได้เต็มที่ และบางครั้งก็ทำให้นักเรียนไม่ยอมรับความสามารถด้านการศึกษาของผู้ปกครอง

1.2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

1.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strength) เอื้อต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โรงเรียนมีการแจ้งข่าวสารในการ

ดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนกับชุมชน มีเทคโนโลยีและมีบุคลากรที่มีความรู้ และครูเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

2) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) ต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ คือ ผู้บริหารไม่เป็นผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วม โรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นคณะกรรมการดำเนินงานตามภาระงานของโรงเรียน โรงเรียนขาดงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และขาดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และขาดแคลนครู

3) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunity) สนับสนุนการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ คือ ปจัจุบันองค์ความรู้และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานับเป็นวิทยาการใหม่ในการปฏิรูปการศึกษา ช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจการบริหาร และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การประชุม การระดมทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการร่วมเสนอความคิดเห็น เป็นต้น รวมถึงการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรตามความสนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียน

4) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคาม (Threat) หรือเป็นภาวะคุกคามต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ คือ การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารของคนชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกับคนทั่วไป เป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อยที่มีฐานะยากจน การศึกษาต่ำ ขาดความรู้ และ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ หรือความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องกระตุ้นให้ชุมชนจึงจะเข้ามามีส่วนร่วม

1.2.2 ผลการวิเคราะห์ด้านกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอเป็นภาพรวมของกลยุทธ์การบริหารแบบมี จากภาพที่ 9 สรุปภาพกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้น

พื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ กลยุทธ์รอง 9 กลยุทธ์ และโครงการ 22 โครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลยุทธ์ที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน

1.1 กลยุทธ์รองที่ 1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน

1.1.1 โครงการประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน

1.1.2 โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน

1.2 กลยุทธ์รองที่ 2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน

1.2.1 โครงการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา

1.2.2 โครงการจัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา

2. กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 กลยุทธ์รองที่ 1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน

2.1.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน

2.1.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน

2.1.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน

2.2 กลยุทธ์รองที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.3 กลยุทธ์รองที่ 3 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน

2.3.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน

2.3.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน

2.3.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนของผู้ปกครองนักเรียน

3. กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

3.1 กลยุทธ์รองที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3.1.1 โครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

3.1.2 โครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน

3.2 กลยุทธ์รองที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน

3.2.1 โครงการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน

3.2.2 โครงการพัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2.3 โครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลของวิทยากรชุมชน “แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญาชุมชน”

4. กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา

4.1 กลยุทธ์รองที่ 1 สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา

4.1.1 โครงการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและนอกชุมชน

4.1.2 โครงการจัดตั้งกองทุนการศึกษา

4.2 กลยุทธ์รองที่ 2 ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา

4.2.1 โครงการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา

4.2.2 โครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในในการพัฒนาการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

182

แผนภาพที่ 10 กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

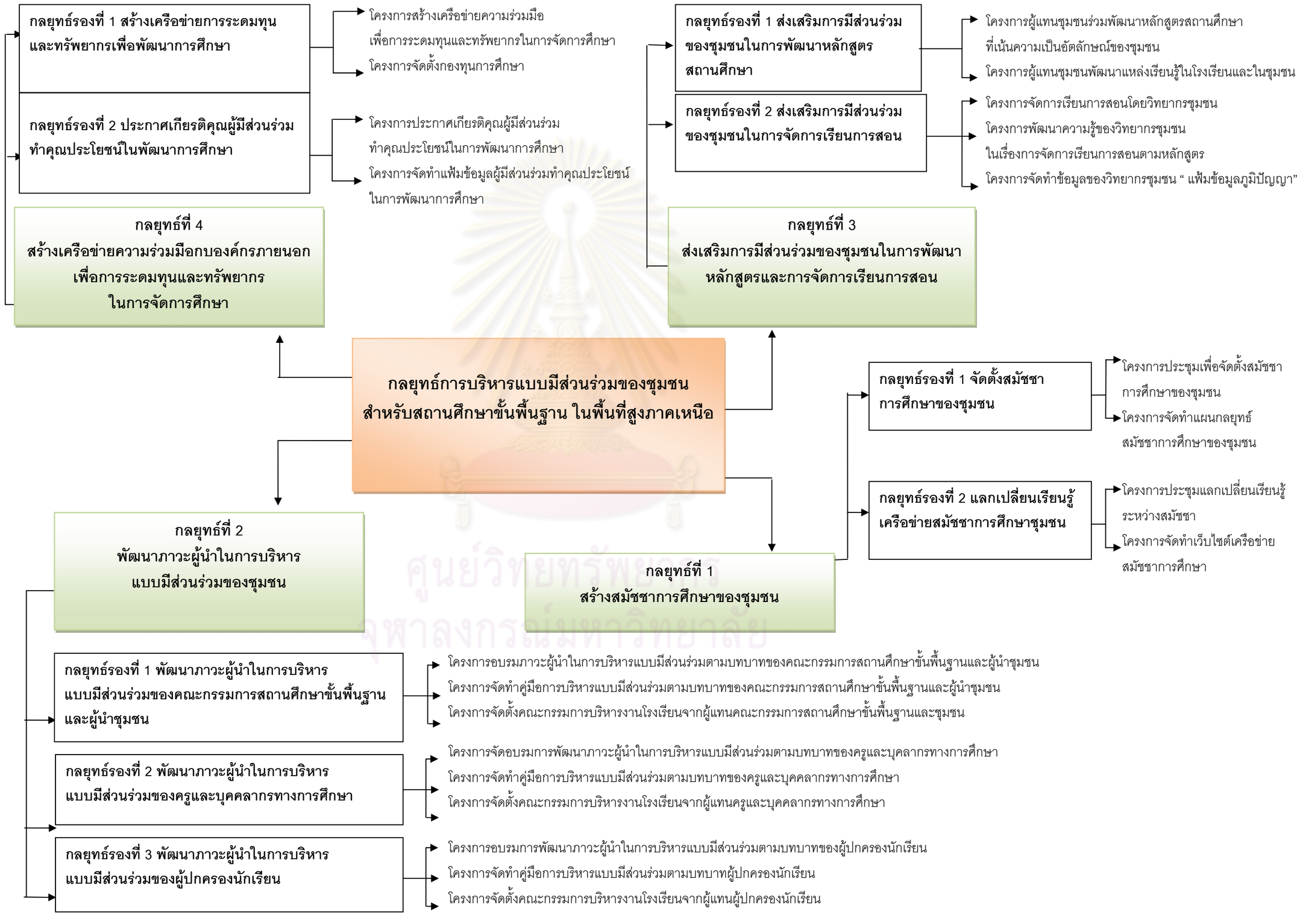

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเหมาะสมของกลยุทธ์หลัก จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์หลักที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ กลยุทธ์หลักที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด และ กลยุทธ์หลักที่ 3 สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีระดับความเหมาะสมมาก ตามลำดับ

2. ความเหมาะสมของกลยุทธ์รอง จำนวน 9 กลยุทธ์ ภายใต้กลยุทธ์หลักต่อไปนี้

2.1 กลยุทธ์หลักที่ 1 สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน

2.1.1 กลยุทธ์รองที่ 1 จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน พบว่า โครงการทั้งสอง คือ โครงการประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชา และจัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

2.1.2 กลยุทธ์รองที่ 2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน พบว่า โครงการทั้งสอง คือ โครงการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา โครงการจัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมาก

2.2 กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2.1 กลยุทธ์รองที่ 1 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน โครงการมีระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ชุมชน ที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตาทมบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ชุมชน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด และโครงการ

จัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน มีระดับความเหมาะสมมาก

2.2.2 กลยุทธ์รองที่ 2 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา โครงการมีระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมาก และโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมาก

2.2.3 กลยุทธ์รองที่ 3 พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน โครงการมีระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทน ที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน มีระดับความเหมาะสมมาก และโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมาก

2.3 กลยุทธ์หลักที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

2.3.1 กลยุทธ์รองที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า โครงการทั้งสองโครงการ คือ โครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และโครงการผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน มีระดับความเหมาะสมมาก

2.3.2 กลยุทธ์รองที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน โครงการมีระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด โครงการพัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีระดับความคิดเห็นเหมาะสมมาก และโครงการจัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “ แฟ้มข้อมูล ภูมิปัญญา” มีระดับความคิดเห็นเหมาะสมมาก

2.4 กลยุทธ์หลักที่ 4 ส่งเสริมสร้างการมีส่วนของชุมชน ในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา

2.4.1 กลยุทธ์รองที่ 1 สร้างเครือข่ายการการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา พบว่า โครงการทั้งสองโครงการ คือ โครงการสร้างเครือข่ายการการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและนอกชุมชน และโครงการจัดตั้งกองทุนการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

2.4.2 กลยุทธ์รองที่ 2 ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา พบว่า โครงการมีระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด โดยจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของโครงการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมในการทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และโครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลผู้ทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา มีระดับความเหมาะสมมาก

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

2.1 กลยุทธ์สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน

กลยุทธ์สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชนเน้นการความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมพัฒนาการศึกษา เป็นกลไกสนับสนุนกระบวนการที่ให้ประชาชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้มีส่วนร่วมในการจัดคุณภาพการศึกษา สู่การปฏิบัติในทุกระดับอย่างเป็นระบบ และอย่างมีส่วนร่วม และควรมีการเชื่อมโยงกับสมัชชาชาของชุมชนอื่น และเชื่อมโยงสู่ระดับที่สูงขึ้น ในระดับกลุ่มจังหวัดและระดับชาติ รวมทั้งควรมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายการวิจัยที่จะส่งผลให้แผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการรับรู้บทบาท หน้าที่ของตน ให้เข้าร่วมกิจกรรมในทุกด้าน และสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับชุมชนในอันที่จะปกป้อง รักษาสิ่งที่ดีงามในชุมชนท้องถิ่นของตนเองเอาไว้ ชุมชนส่วนใหญ่ควรได้รับการเรียนรู้ ในการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน หมู่บ้าน เป็นกลุ่มเครือข่าย แบ่งปันความรู้ความเข้าใจ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ เรียนรู้ความก้าวหน้าของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาคน และสามารถทำงานร่วมกันได้ โดยวิธีต่างๆ จนเป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งในอนาคต ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรอดทน อดกลั้น แสดงความจริงใจต่อกันในการเข้าร่วมเสวนา ศึกษาปัญหา และหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น

ร่วมกัน มากกว่าที่จะเหนี่ยวรั้งยึดมั่นให้เป็นไปในสิ่งที่ตนเองต้องการฝ่ายเดียว การพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ชุมชนมีจุดยืนของตนเอง ชัดเจนมั่นคงในหลักการของกลุ่มสมัชาการศึกษาที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษา มากกว่าที่ปล่อยให้การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สอดคล้องกับพฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบสมัชชาการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาสารสนเทศผลการปฏิบัติด้านการศึกษา (Educational Performance Indicator: EPI) และผลการพัฒนาคน (Human Achievement Index: HAI) ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ 2) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ เรียนรู้ความก้าวหน้าของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาคน รวมทั้งช่องว่างของการพัฒนาที่น่าห่วงใยในระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ 3) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาคนรวมทั้งการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาและการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับชาติ พบว่ารูปแบบสมัชชาการศึกษาที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบ 3 ระดับ (Three-level model) ประกอบด้วยสมัชชาการศึกษา 3 ระดับ โดยเริ่มที่ระดับจังหวัด เป็นระดับที่ 1 แล้วเสนอข้อมูลไปยังสมัชชาระดับกลุ่มจังหวัด และสมัชชาระดับชาติ เป็นระดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ ในส่วนขององค์ประกอบของสมัชชาการศึกษา สมัชชาการศึกษามีทั้ง 3 ระดับ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 3 ด้าน คือ 1) องค์ความรู้ 2) สมาชิกสมัชชาและระบบการบริหาร และ 3) กิจกรรมโดยมีการสื่อสารแบบสองทาง(two-way communication) ผลของการพัฒนากลยุทธ์สร้างสมัชชาการศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรตามความสนใจของกลุ่ม ด้วยความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรัก ผูกพัน และคาดหวังต่อโรงเรียน สอดคล้องกับ ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลและกรุงเทพฯ ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือ ชุมชนมีความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วง สวัสดิภาพของลูกหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ที่สำคัญก็คือ ชุมชน เสื่อมศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน การไม่มีเวลาว่าง การขาดความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน และความขัดสนส่วนบุคคล

2.2 กลยุทธ์พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนา เนื่องจากชุมชนยังไม่มีผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วม ผและผู้นำส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่ของตน สอดคล้อง นิภา วรรณาวงษ์(2541) ได้ศึกษาการดำเนินงาน ของคณะกรรมการโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนของโรงเรียน มาจากคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน การพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญในโครงการอบรมพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้มีสามารถเป็นผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความรู้ความสามารถในการบริหารแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ วารุณี ศุภบัณฑิต(2548: ง) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับสถานศึกษา จังหวัดนครนายก : การสังเคราะห์เชิงสังคมวิทยา ผู้วิจัยได้นำเสนอ 2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา คือ การสร้างผู้นำในการพัฒนา และการอบรมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ได้รับการชี้แจงให้ทราบบทบาทหน้าที่และร่วมบริหารจัดการโดยการประชุมปรึกษา มีการจัดทำแผนพัมนาคุณภาพซึ่งเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความร่วมมือของผู้ปกครองเครือข่าย มีระบบธรรมาภิบาลเพื่อความโปร่งใสและ เป็นธรรมมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับ สอดคล้องกับ ฉลุวิทย์ ดีวงศ์ (2544) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน

นอกจากนั้นเพื่อให้มีแนวปฏิบัติที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน กลยุทธ์พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงกำหนดโครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้มีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ คือ โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา และ โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบ

มีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครอง ซึ่งคู่มือนี้จะเป็นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และแนวทางการปฏิบัติในเรื่องการมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้มีส่วนร่วม

2.3 กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดหลักของการพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและครูให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และให้ข้อแนะนำในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ชุมชนบนพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยชุมชนมาจากหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการพัฒนาใดๆ ต้องอาศัยทุนทางสังคมของคนในชุมชนนั้นซึ่งก็คือ วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญา คำนิยม บรรทัดฐานทางสังคม ตลอดทั้งพิธีกรรมประเพณี ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่ม กรมวิชาการ(2540) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งในแง่ของแรงงาน ความคิด ภูมิปัญญา และวัตถุสิ่งของ และจากความคิดของผู้รู้ในท้องถิ่นที่ได้ร่วมจัดการเรียนการสอนกับโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อการจัดการเรียนการสอนจะได้รูปแบบที่หลากหลาย และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้ในท้องถิ่น และเป็นการนำเอาวิธีคิด ซึ่งเป็น วิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ เวช หกพันนา และคณะ (2546) ศึกษาโครงการปั้นเด็กปั้นดินเพื่อท้องถิ่นยั่งยืน พบว่า การดำเนินการสร้างหลักสูตรจะต้องให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยโรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ของทุกรายวิชาโดยใช้ท้องถิ่น เช่น ภูมิหลังวัฒนธรรมอาชีพธุรกิจและอาชีพของท้องถิ่นมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ครอบคลุมทุกหมวดหมู่ถามความเหมาะสมของแต่ละรายวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียน และปัจจัยในการรวมกลุ่มประชาชนที่สำคัญคือ ผู้นำเป็นผู้มีคุณธรรม ความรู้และเสียสละตนเอง การมีจุดประสงค์ที่ยอมรับของสมาชิกกระบวนการพัฒนาคุณภาพและสร้างความเข้มเข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ดารณี รักดี (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชนบทพึ่งตนเอง คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชนการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพซึ่งมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้จัดการศึกษาตามนโยบายและหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปรับหลักสูตร

ด้านอาชีพท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการประกอบการอาชีพให้แก่นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพที่ได้รับไปใช้ในชุมชน ซึ่งปัจจัยสำคัญของการศึกษาแนวระบบโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและอาชีพ จากการศึกษาของสุเจตต์ หุตุจูฑะ (2544) ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จังหวัดภูเก็ต ได้ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบ เขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต มีข้อเสนอแนะที่พบในการวิจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ควรให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งการสนับสนุนที่เป็นการเกื้อกูลการเรียนรู้ในหลักสูตรนอกหลักสูตร และเสริมหลักสูตร การจัด แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้มากเป็นพิเศษ โดยให้องค์กรส่วนท้องถิ่นจัดให้มีหรือสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) อ้างถึงใน สมชาย นันทเสน (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย พบว่า นโยบายการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา โดยให้จัดการศึกษาภาคบังคับแก่ชาวเขา บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง จัดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับชาวเขา โดยมีการจัดทำหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับชาวเขา ขยายการพัฒนาการศึกษาแก่ชาวเขาออกไปยังท้องถิ่นห่างไกลมากขึ้น เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ ช่วยให้ชาวเขาอ่าน เขียน พูดภาษาไทยได้ รู้จักคิดเป็น คิดชอบ และช่วยตนเองได้ พัฒนาชาวเขาให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

2.4 กลยุทธ์สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา

การระดมทุนนี้ นับว่าเป็นการทำงานที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา ในการบริจาคเงินเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยชุมชนและ ที่มีการระดมทุนจากภายนอกชุมชนด้วย จะทำให้มีแหล่งเงินทุนที่ขยายเครือข่ายกว้างขวางขึ้น ดังที่สุเจตต์ หุตุจูฑะ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและครูมีตำแหน่งสังกัด

ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เนื่องจากกิจกรรมระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษา เพราะงบประมาณในการจัดการศึกษาเป็นส่งสำคัญมาก ดังที่ สนานจิตร สุคนธทรัพย์ (1987) อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิต(2540) ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในโรงเรียนชุมชนและประสิทธิผลของโรงเรียนในประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่ขัดขวางการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนชุมชน คือ การขาดแคลนด้านอาคารสถานที่ การขาดแคลนบุคลากรโดยเฉพาะบุคคลด้านวิชาชีพ ความไม่เพียงพอในเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือ ความไม่ยืดหยุ่นของหลักสูตร การไม่เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนของครู การขาดการประสานงานกับชุมชน และความไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นยังพบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจและการเข้ามาสนับสนุนโครงการมีอยู่ในระดับปานกลาง โดยการสนับสนุนด้านการเงินมีความเด่นชัดมากกว่าการสนับสนุนด้านอื่นๆ และการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ผู้นำชุมชนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ควรมีการนำร่องการจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีความสนใจและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เข้าใจปัญหา และเป็นกำลังสำคัญในการจัดการศึกษา สมัชชาการศึกษาของชุมชนเป็นกลไกสนับสนุนกระบวนการที่ให้ประชาชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้มีส่วนร่วมในการจัดคุณภาพการศึกษา สู่การปฏิบัติในทุกระดับอย่างเป็นระบบ และอย่างมีส่วนร่วม และควรมีการเชื่อมโยงกับสมัชาชาของชุมชนอื่น และเชื่อมโยงสู่ระดับที่สูงขึ้น ในระดับกลุ่มจังหวัดและระดับชาติ รวมทั้งควรมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายการวิจัยที่จะส่งผลให้แผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้การจะสร้างสมัชชาการศึกษาให้สำเร็จจะต้องดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มร่วมกระบวนการสมัชชาทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลว่าจะมีการจัดตั้งสมัชชาการศึกษา การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมติดตามประเมินผล การร่วมใช้ประโยชน์ การสร้างสมัชชาการจัดการศึกษาของชุมชนจึงเป็นทางออกของการสร้างความเข้มแข็งให้กับการศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.1.2 ควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเพื่อการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาจากองค์กรภายนอก

ผลการวิจัย พบว่า การระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาจากในชุมชนค่อนข้างจำกัด เนื่องจากคนในชุมชนเป็นชาวเขาที่มีฐานะยากจน ทำให้เกิดความพร้อมน้อยต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมทุนเพื่อการศึกษาจากชุมชนให้มากขึ้น และเสนอว่าการระดมทุนเพื่อการศึกษานั้นควรมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาอย่างแท้จริงและไม่ควรให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะจำยอม สถานศึกษาจะพิจารณาเฉพาะงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะจะเป็นการมองเพียงด้านเงิน (money) ด้านเดียว สถานศึกษาควรพิจารณาถึง การมีส่วนร่วมด้านทรัพยากรบุคคลที่เป็นแรงงาน คน(man) วัสดุ(material) และการบริหารจัดการ(management) ประกอบไปด้วย เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา การรวบรวมและใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชย เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแหล่งทุนที่ทุกสถานศึกษามี ส่วนด้านการระดมเงินและทรัพย์สิน ควรมีการสร้างเครือข่ายระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาจากภายนอกชุมชน องค์กรอื่น ให้เป็นแหล่งทุน เพื่อให้มีส่วนสนับสนุนในการจัดการศึกษาในวงกว้าง

3.1.3 รัฐควรส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมของชุมชนยังมีส่วนร่วมในระดับพอเป็นพิธี ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่สูงภาคเหนือ ยังอยู่ขั้นบันไดที่ประชาชนมีส่วนร่วมบางส่วนเท่านั้น ยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในระดับอำนาจของประชาชน ที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท รัฐในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา จึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้สามารถรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาร่วมกัน มีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาโดยชุมชน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบบริหารการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาให้เหมาะสมต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการบริหารการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ซึ่งผลของการวิจัยนี้สามารถต่อยอดไปสู่การวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบบริหารการมีส่วนร่วมในสถานศึกษาให้เหมาะสมต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยนำเสนอเฉพาะกลยุทธ์ระดับกลยุทธ์รอง โครงการ และกิจกรรม ดังนั้น ควรมีการศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

3.2.3 ควรมีการนำกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือไปทดลองใช้จริงกับสถานศึกษา

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือตามเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT และตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้น ควรนำกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือไปทดลองใช้จริงกับสถานศึกษา โดยกำหนดแนวปฏิบัติงาน และระยะเวลาให้ชัดเจน และติดตามประเมินผลการใช้กลยุทธ์ดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล สุดประเสริฐ. (2541). รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. .....ประเด็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2528). ชาวเขา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.

คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. (2545). การวางแผนงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

จินตนา บุญบงการ และณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2544). การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์. (2549). นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาแบบมุ่งอนาคตเพื่อเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉลุวิทย์ ดีวงศ์. (2544). การมีส่วนร่วมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชรัติ อุ่นสัมฤทธิ์. (2550). การนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของกองทัพบกเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยอนันต์ สมุทวนิช. (2535).100ปี แห่งการปฏิรูประบบราชการ : วิวัฒนาการของอำนาจรัฐและอำนาจจากการเมือง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุติมา เวชการ และคณะ. (2542). การพัฒนาหลักฐานท้องถิ่นวิชาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จากผลการศึกษาโบราณวัตถุสถาน วัดไหล่หิน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารรูสมิแล 23, 2-3 (พฤษภาคม-ธันวาคม) : 1-7.

ดารณี รักดี. (2540). การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2535). ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). องค์การและการบริหาร . พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2549). โน้ตย่อบริหาร. เชียงใหม่ : orange group tactis design.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นิภา วรรณารักษ์. (2541). การดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนตามแนวปฏิรูปสถานศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรัชญา เวสารัชช์. (2546) หลักการจัดการศึกษา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http.moe.go.th. [2550, กุมภาพันธ์ 6].

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2542). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ปิยะมาศ เมิดไธสง. (2544). แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์. ม.ป.ท.

พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และคนอื่นๆ. (2553). การพัฒนารูปแบบสมัชชาการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.did5.com/ ร่างรูปแบบสมัชชาครั้งที่5 [2553, กุมภาพันธ์].

พรทิพา จุลสุคนธ์. (2542). กรณีส่วนร่วมของชุมชนในกาจัดการศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนวัดคีรีนาครัตนาราม ตำบลซอนสารเดช อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พวงรัตน์ เกสรแพทย์. (2543). การวางแผนกลยุทธ์ของนักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์.

เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. (2541). รายงานวิจัยหมายเลข 2 การศึกษาของชาวเขาในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์ จำกัด.

รจนา สุวรรณภา. (2546) . การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

เลขาธิการสภาการศึกษา,สำนักงาน. (2549). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2547/2548 รากเหง้าของปัญหาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร : วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.

วรวิทย์ อรรถโกวิทชาตรี. (2542) . การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชนต่อการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 -6 ในเขตตลิ่งชั่น กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วราภรณ์ วงศ์ใหญ่. (2540). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วารุณี ศุภบัณฑิต. (2548). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับสถานศึกษาจังหวัดนครนายก : การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจัยชาวเขา, สถาบัน. (2545). ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคมของชาวเขา. กรุงเทพมหานคร : กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

วิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, สถาบัน. (2552). ข้อมูลทั่วไปพื้นที่สูง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www2.hrdi.or.th/node/353 [2553, มีนาคม].

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพมหานคร : โฟร์เพซ.

เวช หกพันนา และคณะ. (2546). โครงการปั้นเด็กปั้นดินเพื่อท้องถิ่นยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริเพ็ญ มากบุญ และคณะ. (2546). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อสืบสานอาชีพของชุมชนสำหรับนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษาชุมชนวัดมะค่า สภาวัฒนธรรม ตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศรีศักดิ์ ไทยอารี ณฐกร ศรีแก้ว และกานต์ เสริมชัยวงค์. (2542). รายงานการศึกษาเรื่อง สถานภาพการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ : สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลีย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2540). สรุปผลการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การการรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สมชาย นันทเสน. (2542). การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชิต ขันขวา. (2544). การมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมยศ เผือดจันทึก. (2542) . การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเลี้ยงโคนม : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนวัดหนองโพและโรงเรียนวัดดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (ม.ป.ป.). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และ สตูดิโอ.

สมาน อัศวภูมิ. (2549). การบริหารการศึกษาสมัยใหม่ แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่2. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซทการพิมพ์.

สุดา ทัพสุวรรณ. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบวิชาสัมมนาการบริหารการศึกษา(916621)หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ภาค1/2546. (อัดสำเนา).

สุเจตต์ หุตุจูฑะ. (2544). การศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสวนร่วมในการจัดการศึกษาในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัญฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เสรี บุญทรอย. (2542). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักจังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อภิชัย พันธเสน. (2539). การพัฒนาชนบทแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในแนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อุทัย บุญประเสริฐ และจิราภรณ์ จันทรสุพัฒน์. (2545). ภารกิจ โครงสร้าง อัตรากำลังของสถานศึกษาแห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : htt://images.puongpht multiply.multiplycontent.com. [2551, มีนาคม 6].

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). การบริหาร ทักษะ และการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.

ภาษาอังกฤษ

Allen, J. (1982). Some Operation Issues Relating to Community Participation. Paris: UNESCO.

Arnstein, S. R. (1969). Ladder of Citizen Participation. Journal of Anerican Institute of Planners 35 : 216.

Gulick, L., and Urwick, L. (1937). Papers on the science of administration. New York : Institute of Public Administration.

Gustavo, W. C. (1992). The meaning of Participation. In C. Peter (ed.), Community participation: Proceeding, pp.4. Colombia : Habinet.

Higgins, J.M.,and Vincze, J.W. (1993). Strategic Management. 5th ed. Florida : The Dryden Press.

Hill C. W., and Jones G. R. (2004). Strategic management theory : an integrated approach. 6th ed. Boston : Houghton Mufflin.

Hirsch, P. (1990). Development Dilemmas in Rural Thailand. Singapore: Oxford University Press.

Lunenburg, F.C. (1996). Educational administration: concepts and practices. 2nd ed. California: Wadsworth Publishing.

Koontz, H., and Weihrich, H. (1990). Essentials of management. 5th ed. Singapore: McGraw-Hill.

Turton, A. (1987). Production, Power and participation in Rural: Exprerience of Poor Farmers Groups. Bangkok: United Nation Research Institute for Social Development.

United Nations, Department of International Economic and Social Affairs. (1981). Popular Participation as a strategy for promoting community level action and national development report of meeting or the adhoc group of experts, held at UN. Headquarter from May 22-26, 1978. New York: United Nations.

Young, G. (1962). The Hill Tribes of Northem Thailand . Bangkok : The Saim Socite.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและการวางแผนกลยุทธ์

กลุ่มที่ 1 นักวิชาการและนักการศึกษาด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน

1. ดร.ชูชีพ พุทธประเสริฐ
   รองคณบดีฝ่ายนโยบายและแผน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ดร.เจตนา เมืองมูล
   ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1
   และอาจารย์พิเศษ สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น เชียงใหม่

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน

ผู้บริหารการศึกษา

1. นายโกศล ปราคำ
   ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1

2. นางประภัสสร ไชยชนะใหญ่
   ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. นางสาวศิริราวรรณ์ นิลวรณ์
   ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านศาลาแม่ทา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1

4. นางสังวาลย์ วังแจ่ม
   ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่เมย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1

5. นายวิลาศ ศรีพายัพ
   ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเมืองลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2771)/54-2052

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

4 เมษายน 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการประเมินกลยุทธ์ฯ

ด้วย นางสาวสุวดี อุปปินใจ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และ ดร.สุรพล บัวพิมพ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)
รองคณบดี
ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน
โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามการสัมภาษณ์
เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค
การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

.....

การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนา

1. ขออนุญาตเริ่มการสัมภาษณ์
2. แนะนำตนเองและขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำตนเอง
3. สนทนาเกี่ยวกับบรรยากาศทั่วไปในโรงเรียนและชุมชน

อธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

1. ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันของคณะครูและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงให้เกิดความร่วมมือกันของคณะครูและชุมชนมากขึ้น

2. ขอให้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ เพราะจะไม่มีการอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนรวม

3. ต้องขอบันทึกเสียง เพราะอาจจะจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ให้ถูกต้องเท่านั้น

ประเด็นในการสัมภาษณ์

1. **พื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์**

1.1 อยู่ในชุมชนมาแล้วกี่ปี ย้ายจากที่ไหนที่ทำงานอะไร เข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนทางด้านใดบ้าง

1.2 นอกเหนือจากงานประจำ มีงานอื่นที่ทำเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราวอีกบ้างไหม ทำอะไร ทำไมจึงทำ

1.3 บ้านพักอยู่ที่ไหน มาที่โรงเรียนบ่อยไหม

2. **ประวัติและสภาพทั่วไปของชุมชน**

2.1 ชุมชนนี้ตั้งมานานกี่ปีแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพอะไร การทำอาชีพดังกล่าวทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะอะไร

2.2 ในชุมชนมีประเพณีที่น่าสนใจอะไรบ้าง

2.3 บุคคลที่ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นคือใคร ช่วยทำให้ชุมชนดีขึ้นอย่างไร

2.4 ส่วนมากคนในชุมชนส่งลูกเรียนที่ไหน มักจะส่งลูกเรียนถึงชั้นอะไร เพราะอะไร

3. **สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยใช้ตัวชี้วัดขั้นบันได การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ระดับที่ 1 การร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non participation)

ขั้นที่ 1 การจัดฉาก (Manipulation)

การบริหารทั่วไป

1. หากโรงเรียนร้องขอให้ท่านเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ท่านจะเป็นหรือไม่

□ เป็น □ ไม่เป็น

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

2. มีการเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อโรงเรียนกำหนดหรือไม่

□ ไม่เข้าร่วม

□ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

3. เมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรมขึ้นท่านเห็นว่าผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

□ ไม่เข้าร่วม

□ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารงบประมาณ

4. ท่านมีส่วนในการจัดสรรงบประมาณ และการใช้งบประมาณของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มีส่วนร่วม

☐ มีส่วนร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

5. เมื่อโรงเรียนร้องขอให้ท่านมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุน ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

6. เมื่อโรงเรียนร้องขอให้ท่านการเข้าร่วมพัฒนาตนเอง ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. เมื่อโรงเรียนร้องร้องขอให้ท่านเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียน ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

8. ท่านเคยได้เข้าร่วมในการพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตร หรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

9. เมื่อโรงเรียนร้องขอให้ท่านเข้าร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. เมื่อโรงเรียนเชิญท่านเข้าร่วมเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอน ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. เมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรมการประกันคุณภาพท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขั้นที่ 2 การดูแลรักษา (Therapy)

การบริหารทั่วไป

1. เมื่อโรงเรียนชี้แจงให้เห็นว่าการสมัครเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของชุมชน ท่านจะสมัครหรือไม่

☐ สมัคร ☐ ไม่สมัคร

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ท่านคิดว่าคณะกรรมการสถานศึกษามีความรับผิดชอบในการเข้าร่วมประชุม หรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

……

……

3. ท่านเห็นว่าผู้ปกครองได้เข้าร่วมส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน หรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

4. ท่านมีส่วนในการจัดสรรงบประมาณ และการใช้งบประมาณของโรงเรียน ตามที่โรงเรียนกำหนด หรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่มีส่วนร่วม

☐ มีส่วนร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ท่านเคยมีส่วนร่วมกิจกรรมระดมทุน เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุนหรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( ) เกือบทุกครั้ง ( ) ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. เมื่อโรงเรียนกำหนดกิจกรรมการพัฒนาตนเอง ท่านได้เข้าร่วมหรือไม่

☐ ไม่เข้าร่วม

☐ เข้าร่วม ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนเพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( ) ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

8. ท่านเคยได้เข้าร่วมในการพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาตามที่รงเรียนกำหนด เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนต้องรับผิดชอบด้านการเรียนด้วย หรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

9. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

.....

10. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในชุมชนมีความรู้ความสามารถหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degrees of Tokenism)

ขั้นที่ 3 การรับรู้ข่าวสารสารสนเทศ (Informing)

การบริหารทั่วไป

1. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษา หรือไม่ อย่างไร

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

2. ท่านเคยได้รับทราบเกี่ยวกับวาระการประชุม และมติที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการประชุมแต่ละครั้ง หรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

3. ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนแต่ละครั้ง ท่านเคยได้รับทราบข่าวหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

4. ท่านเคยได้รับการสำรวจความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

การบริหารงบประมาณ

5. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

6. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมระดมทุนและผลของการระดมทุนของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

7. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาบุคคลในชุมชนและผลการพัฒนาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

8. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลให้กับโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

การบริหารวิชาการ

9. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และผลการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

11. ท่านเคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการร่วมเป็นวิทยากร และผลการเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนในโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคยได้รับ

☐ เคยได้รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

ขั้นที่ 4 การปรึกษาหารือ (Consultation)

การบริหารทั่วไป

1. ท่านเคยได้รับการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการทำงานของคณะกรรมการสถานศึกษาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ท่านเคยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมติของการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงานบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( ) บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านเคยได้แจ้งผลการปฏิบัติงานกิจกรรมของโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและแนวทางปรับปรุงให้โรงเรียนทราบบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านเคยได้แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมของโรงเรียนให้โรงเรียนทราบก่อนการปฏิบัติบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารงบประมาณ

5. ท่านเคยได้รับการสอบถามความคิดเห็นก่อนการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณก่อนการดำเนินการบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

6. ท่านเคยได้รับการสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมการระดมทรัพยากรก่อนการดำเนินการบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

7. ท่านเคยได้รับการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลของโรงเรียนก่อนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

8. ท่านเคยได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานในโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

9. ท่านเคยได้ให้ความเห็นต่อการบริหารการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

10. ท่านเคยได้แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาก่อนการดำเนินการบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

11. ท่านเคยได้เสนอความคิดเห็นในเกี่ยวกับการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้กับโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ท่านเคยได้เสนอความคิดเห็นในการเลือกและใช้วิทยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ท่านเคยได้เสนอแนะการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นที่ 5 การทำให้พอใจ (Placation)

การบริหารทั่วไป

1. ท่านเคยได้เสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาตามความเหมาะสมบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

2. ท่านเคยได้เสนอความเห็นในการดำเนินงานของโรงเรียนผ่านคณะกรรมการต่างๆ ที่โรงเรียนแต่งตั้งไว้ บ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเรียกร้องของคนในชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียน เคยได้รับการพิจารณาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. แผนการดำเนินงานของโรงเรียนที่คนในชุมชนเสนอ เคยได้การพิจารณาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

การบริหารงบประมาณ

5. ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่เสนอเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียน เคยได้รับการพิจารณาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

6. เมื่อชุมชนเสนอแผนการระดมทรัพยากร เคยได้รับการพิจารณาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

……

7. คนในชุมชนเคยมีการส่งเสริมการดำเนินการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียน บ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

8. ข้อเสนอแนะกิจกรรมในการพัฒนาบุคคลในชุมชน ที่ชุมชนเสนอเคยได้รับการพิจารณาบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. โรงเรียนรับพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียนที่คนในชุมชนเสนอหรือไม่

☐ ไม่รับ

☐ รับ ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. มีการแต่งตั้งบุคคลในชุมชนในคณะกรรมการต่างๆ ตามที่โรงเรียนเห็นสมควร หรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

11. มีการพิจารณาข้อเสนอแนะของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ชุมชนเสนอผ่านคณะกรรมการหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. มีการพิจารณาแผนการพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามข้อเสนอแนะของชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13. มีการพิจารณาข้อเสนอแนะในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

14. มีการพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนตามข้อเสนอแนะของชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ระดับที่ 3 อำนาจประชาชน (Degrees of Citizen Power)

ขั้นที่ 6 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

การบริหารทั่วไป

1. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการร่วม (Joint Committees) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการปฏิบัติงานของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานและการดำเนินงานโดยการพิจารณาร่วมกันของคณะกรรมการการคณะต่างๆ หรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

3. มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของโรงเรียนตามคำเรียกร้องของชุมชน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

การบริหารงบประมาณ

4. มีการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. มีการพิจารณาการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

6. มีคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการพิจารณาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชน ตามข้อเสนอแนะของชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

7. มีการพิจารณาการดำเนินงานใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยการพิจารณาของคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. มีการพิจารณาการบริหารบุคคลของโรงเรียน โดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

9. มีการพิจารณาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

10. มีการกำหนดแผนและการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11. มีการพิจารณาการเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน โดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

12. มีการพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนโดยคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ขั้นที่ 7 การมอบอำนาจ (Delegated Power)

การบริหารทั่วไป

1. มีการมอบหมายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานบางเรื่องของโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. มีการมอบหมายอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนมีอำนาจตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

3. มีการมอบหมายอำนาจการควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารงบประมาณ

4. มีการมอบอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องในการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

5. มีการมอบหมายอำนาจการตัดสินใจบางเรื่องเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารบุคคล

6. มีการมอบอำนาจการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาตนเองของบุคคลในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่จากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

7. มีการมอบอำนาจการดำเนินการใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. มีการมอบอำนาจเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรของโรงเรียนบางเรื่องให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารวิชาการ

9. มีการมอบอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร และบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. มีการมอบอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่คณะกรรมการที่มาจากชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. มีการมอบอำนาจให้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาเลือกและใช้วิทยากรของชุมชนในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

12. มีการมอบอำนาจใช้คณะกรรมการที่มาจากชุมชนพิจารณาดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

ขั้นที่ 8 การควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

การบริหารทั่วไป

1. มีกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบปฏิบัติที่มอบอำนาจในการดำเนินการของโรงเรียนให้คณะกรรมการ ที่มาจากประชาชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

.....

.....

.....

.....

.....

2. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย แผน แผนงานและการบริหารจัดการโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

3. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

การบริหารงบประมาณ

4. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการใช้งบประมาณของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนควบคุมกำกับการใช้งบประมาณของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนดำเนินการระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารบุคคล

7. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลในชุมชนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

8. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

9. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารงานวิชาการ

10. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

11. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

12. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการเลือกและใช้วิทยากรในชุมชน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13. มีการกำหนดให้คณะกรรมการที่มาจากประชาชนมีอำนาจในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนหรือไม่

☐ ไม่มี

☐ มี ( )บางครั้ง ( )เกือบทุกครั้ง ( )ทุกครั้ง

เพราะเหตุใด……

……

……

……

……

……

……

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ท่านพบปัญหาและอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอะไรบ้าง

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์โรงเรียนบ้านใต้

1. นายปินคำ ปุ๊ดแค	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พระสุขจริต สุขวัฒฑโน	ผู้นำทางศาสนา
3. นายสิทธิศักดิ์ จินะกะ	ผู้ใหญ่บ้าน
4. นางกีรติกา สุขใจ	ประธานแม่บ้าน
5. นายสุข นกแดง	ผู้ปกครองนักเรียน
6. นายชูชัย กุมพานิชย์	ผู้ปกครองนักเรียน
7. นายสมบัติ หุละสุข	ผู้ปกครองนักเรียน
8. นางกมลวรรณ กาวิชัย	ผู้ปกครองนักเรียน
9. นายปีคำ หล้าแก้ว	ผู้ปกครองนักเรียน
10.นางภูษิตา หนูวัน	ผู้ปกครองนักเรียน
11. นายกัน วันเสาร์	ผู้ปกครองนักเรียน
12. นางทัศนีย์ แซ่เหล่ง	ผู้ปกครองนักเรียน
13. นายสุธานี จันทร์ศิริ	ผู้อำนวยการโรงเรียน
14. นายเกษม เรือนอินทร์	ครู
15. นางสาวประภัสสร สินธุบุญ	ครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

1. นายเสมอ ทาวี	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พระเมืองคำ จักกวโล	ผู้นำทางศาสนา
3. นายสีมา ใจมา	ผู้ใหญ่บ้าน
4. นางโสภา เรือนมูล	ประธานแม่บ้าน
5. นางหน้อย เชียงตา	ผู้ปกครองนักเรียน
6. นางปาริชาติ นวลทา	ผู้ปกครองนักเรียน
7. นายจำลอง แปงชัย	ผู้ปกครองนักเรียน
8. นายสมบูรณ์ ปู่ยาว	ผู้ปกครองนักเรียน
9. นางเครือวัลย์ ตื้อเภา	ผู้ปกครองนักเรียน
10.นางบัวลอง ตุ่นวิชัย	ผู้ปกครองนักเรียน
11. นางบัวผัน ท้าวใจ	ผู้ปกครองนักเรียน
12. นางบัวตอง อุดก้อน	ผู้ปกครองนักเรียน
13. นายพิมล ปิตุลุ	ผู้อำนวยการโรงเรียน
14. นางอัจฉรา วราศิลป์	ครู
15. นายไพบูลย์ เลิศสุวรรณ	ครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนา
เพื่อการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม
กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

.....

การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

1. แนะนำตนเอง

1.1 ผู้ดำเนินการสนทนากล่าวต้อนรับสมาชิก แนะนำตนเอง แนะนำผู้จดบันทึกการสนทนา และแนะนำผู้อำนวยความสะดวก

1.2 ขอให้สมาชิกแนะนำตนเองสั้น ๆ เช่น ชื่ออะไร มีอาชีพอะไร เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและชุมชนอย่างไรบ้าง

2. อธิบายวัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่มสนทนา

2.1 ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันของคณะครูและบุคลากรในชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงให้เกิดการร่วมมือกันของโรงเรียนและชุมชนมากขึ้น

2.2 ขอให้แสดงความคิดเห็นแบบอิสระ เพราะจะไม่มีการอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นโดยรวม

2.3 ในการสนทนากลุ่มนี้ต้องขอบันทึกเสียง เพราะอาจจะจดไม่ทัน แต่จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหนนอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ให้ถูกต้องเท่านั้น

ผู้วิจัยนำเสนอร่างกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมต่อที่ประชุมทีละประเด็น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

โรงเรียนและชุมชนบ้านใต้

1. นายปินคำ ปุ๊ดแค	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พระสุขจริต สุขวัฒฑโน	ผู้นำทางศาสนา
3. นายสิทธิศักดิ์ จินะกะ	ผู้ใหญ่บ้าน
4. นางกีรติกา สุขใจ	ประธานแม่บ้าน
5. นายสุข นกแดง	ผู้ปกครองนักเรียน
6. นายสุธานี จันทร์ศิริ	ผู้อำนวยการโรงเรียน
7. นายเกษม เรือนอินทร์	ครู

โรงเรียนและชุมชนบ้านเหนือ

1. นายเสมอ ทาวี	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พระเมืองคำ จักกวโล	ผู้นำทางศาสนา
3. นายสีมา ใจมา	ผู้ใหญ่บ้าน
4. นางโสภา เรือนมูล	ประธานแม่บ้าน
5. นางเตียม ก๋าวี	ผู้ปกครองนักเรียน
6. นายพิมล ปิตุลุ	ผู้อำนวยการโรงเรียน
7. นางอัจฉรา วราศิลป์	ครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามความคิดเห็น
เพื่อการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม
กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง "การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ" ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ และนำผลการศึกษาที่ได้ไปประมวลเพื่อปรับแก้ไขกลยุทธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. แบบสอบถาม กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก 9 กลยุทธ์รอง 22 โครงการ/

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านพิจารณาเห็นว่ากลยุทธ์ที่ผู้วิจัยนำเสนอมีความเหมาะสมในระดับใด โดยมีเกณฑ์การพิจารณาระดับคะแนน ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

4. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามดังกล่าว มา ณ โอกาสนี้

นางสาวสุวดี อุปปินใจ
ผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามความคิดเห็น
เพื่อการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม
กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
1	สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน						
2	พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน.....						
3	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน						
4	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา.....						
	เฉลี่ย						

ข้อเสนอแนะอื่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
1. สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน							
1.1	จัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน						
	1.1.1 โครงการประชุมเพื่อจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน						
	1.1.2 โครงการจัดทำแผนกลยุทธ์สมัชชาการศึกษาของชุมชน						
1.2	แลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายสมัชชาการศึกษาชุมชน						
	1.2.1 โครงการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมัชชา						
	1.2.2 โครงการจัดทำเว็ปไซต์เครือข่ายสมัชชาการศึกษา						

ข้อเสนอแนะอื่น

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
2. พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน							
2.1	พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน						
	2.1.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน						
	2.1.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน						
	2.1.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน						
2.2	พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา						
	2.1.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา						
	2.2.2โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา						
	2.2.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษา						

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
2.3	พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน						
	2.3.1 โครงการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน						
	2.3.2 โครงการจัดทำคู่มือการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทของผู้ปกครองนักเรียน						
	2.3.3 โครงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานโรงเรียนจากผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน						

ข้อเสนอแนะอื่น

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน							
3.1	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา						
	3.1.1 โครงการผู้แทนชุมชนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน						
	3.1.2 โครงการผู้แทนชุมชนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและ ในชุมชน						
3.2	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน						
	3.2.1 โครงการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรของชุมชน						
	3.2.1 โครงการพัฒนาความรู้ของวิทยากรชุมชนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร						
	3.2.3 โครงการจัดทำข้อมูลของวิทยากรชุมชน “ แฟ้มข้อมูลภูมิปัญญา”						

ข้อเสนอแนะอื่น

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ	ประเด็นกลยุทธ์	ระดับความคิดเห็น					ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา							
4.1	สร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษา						
	4.1.1 โครงการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน						
	4.1.2 โครงการจัดตั้งกองทุนการศึกษา						
4.2	ประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา						
	4.2.1 โครงการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมคุณทำประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา						
	4.2.2 โครงการจัดทำแฟ้มข้อมูลผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา						

ข้อเสนอแนะอื่น

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน

การสังเกตกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การมอบทุนการศึกษา

การประชุมผู้ปกครองนักเรียน

การสังเกตกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเป็นวิทยากรสอนดนตรีพื้นเมือง

การเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นแรงงานในการปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียน

สังเกตการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุวดี อุปปินใจ เกิดเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2518 สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกประถมศึกษา มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2540 และ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2547 จากนั้น เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2549 ปัจจุบัน รับราชการในตำแหน่งครู ค.ศ.2 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย